

STÁDIUM

Stádium Társadalmi és Kulturális Hírlap III. évf. 5. szám | 2014.

Jékely Zoltán
Orgona-szál

Orgona-szál remeg a jobbkezemben.
Megszagolom – és szerelmes vagyok,
Szerelmes a legelső szerelemben,
Mely voltaképp soha el sem hagyott.

A TARTALOMBÓL

- Jékely Zoltánra emlékezünk
- Arany Lajos és Véghelyi Balázs esszéje
- Farkas Bertalannal és Sinka Lászlóval Fazekas István beszélget
- Csernák Árpád regényrészlete
- Tamus István rajzai

Ára: 300 Ft

A MAGYAR ÖNKORMÁNYZATI RENDSZER REFORMJA

Bordás Mária

A közigazgatás-tudományt a kezdetektől élénken foglalkoztatja az a kérdés, hogy a területi és helyi közigazgatás szervezetét hogyan lehet úgy alakítani, hogy az a közigazgatási feladatokat a legeredményesebben tudja ellátni.

Az egyik megközelítés szerint a közigazgatás szervezetének centralizálnak, vagy decentralizálnak kell lennie, attól függően, hogy a központi, területi és helyi közigazgatási szervek milyen mértékben rendelkezzenek önálló döntési jogkörrel, illetve, milyen mértékben tartozzanak egy felsőbb közigazgatási szerv irányítása, felügyelete, vagy ellenőrzése alá.

A másik szempont, hogy a közigazgatás mely feladatait, milyen szintre kell telepíteni, azaz melyek a helyi érdekességű ügyek, és melyek azok, amelyek központi szervezést igényelnek. Ebben a tekintetben többféle modell alakult ki, az adott ország közigazgatási kultúrájától és hagyományaitól függően.

Az amerikai modell a decentralizált közigazgatást részesíti előnyben, és elutasítja a központi kormányzásra való törekvés minden megnyilvánulási formáját. Sőt, ez a felfogás előnyben részesíti az öngazgatás elvét is. Ez azt jelenti, hogy a helyi ügyek jelentős részét nem a közigazgatás, hanem az állampolgárok által létrehozott önkéntes, vagy karitatív szervezetek látják el. A közszolgáltatásokat akkor tartják hatékonyaknak, ha azokat üzleti vállalkozások nyújtják, piaci versenykörnyezetben, a közigazgatást pedig jól működőnek, ha minél kevesebb tevékenységet lát el a közszolgáltató szektorban.

Az európai közigazgatási rendszerekben – a feudális abszolutizmus hagyományaként – egy erőteljesebb, központosítottabb közigazgatás jött létre, amelyik nagy hangsúlyt fektetett a közfeladatokban való részvétellel, és a törvényességre. Ez utóbbi azt jelenti, hogy a közigazgatás működését jogi szabályozás alapján látja el, amelyben fontos szerepet kap a közigazgatási szervek feladatának, jogállásának és eljárásának részletes szabályozása. Napjainkban az európai közigazgatástudományt egyre inkább foglalkoztatja az a kérdés is, a közigazgatás mű-

ködése – szervezetében, feladatában, eljárásában és személyi állományában – hogyan tehető hatékonyabbá.

Az átmenet időszakától, 1990-től Magyarországon egy erős, de szétaprózódott helyi önkormányzati rendszer jött létre. A 2010 előtt csaknem 20 évig hatályban levő önkormányzati törvény a megyék hatáskörét – annak ellenére, hogy a történelem során hagyományosan széles körű önkormányzati és igazgatási jogosítványokkal rendelkeztek – nagymértékben korlátozta. Ez az önkormányzati rendszer reformra szorult volna, de a reformokat illetően nem volt sem szakmai egyetértés, sem politikai konszenzus a mindenkori kormány és az ellenzék között. A második Orbán-kormány volt elsőként az átmenet időszakában olyan politikai súlya, amely a kétharmados parlamenti többség birtokában érdemi reformokat tudott végrehajtani a közigazgatásban. Ehhez jogi szempontból szükség volt az alkotmányos szabályozásra és kétharmados törvények létrehozására.

A reformtörekvések középpontjában 2010-ben az állt, hogy meg kell teremteni egy erős kormányzati rendszert, annak érdekében, hogy a kormány az akkorra kialakult válság-helyzetet gyorsan és hatékonyan tudja kezelni. Ehhez szükség volt egy olyan közigazgatási rendszer kialakítására, amelyik versenyképesebb, ezért eredményesebben tudja megoldani a kormány által meghatározott feladatokat. A közigazgatás reformjának másik alapvető célkitűzése volt a jó állam létrehozása, amelyik az állampolgárokkal való kapcsolatában a mellérendeltséget, az együttműködést, és a szolgáltató jellegét hangsúlyozza. A kormány közigazgatási reformját a Magyar Programban foglalta össze, amelynek lényege egy alacsonyabb költséggel működő, hatékonyabb, jobb kormányzás létrehozása. Ennek a reformprogramnak az első lépéseként került sor a központi közigazgatás átalakítására, ezt követően a megyei kormányhivatalok létrehozására, majd a járások kialakítása. A területi közigazgatási reformok kétségtelenül legnagyobb hatású programja a kormányhivatalok és a járási hivatalok rendszerének létrehozása volt.

A 2011-ben létrehozott új önkormányzati törvény nagymértékben szűkítette a helyi önkormányzatok

hatáskörét, különösen az önkormányzati autonómia jogát, amelyek a korábbi Alkotmány alkotmányos alapjogokként szabályozott, például a tulajdonhoz, vagy a helyi ügyekben való döntéshez való jogot. A helyi önkormányzatok helyi ügyekben történő döntési és pénzügyi szabadsága ezzel jelentős korlátok közé szorult. Az állam a helyi önkormányzatoktól jelentős feladatokat – közigazgatási ügyeket és közszolgáltatásokat – vont el; ezeket állami hatáskörbe helyezte. A jelenleg hatályos Alaptörvény pedig lehetőséget ad arra, hogy az önkormányzat által történő kölcsön felvétele, vagy egyéb kötelezettségvállalása a kormány hozzájárulásától függhessen, illetve, kötelezővé teheti a helyi önkormányzatok számára társulások létrehozását.

A kormány beruházásokat vonhat el az önkormányzatoktól, és a vagyoni kérdések, de más, az önkormányzat hatáskörébe tartozó ügyek is, a megyei kormányhivatal és az önkormányzatokért felelős miniszter szoros irányítása alá tartoznak. Ennek keretében – a törvényességi felügyeleten kívül – adósságrendeziési eljárást, vizsgálatot folytathatnak le a helyi önkormányzattal szemben, tőle adatokat kérhetnek be, ellenőrzik a pályázattal rendszerét, jelentést kérhetnek, javaslatot tehetnek, végső esetben a kormányhivatal felhívást intézhet a helyi önkormányzathoz, illetve, ha ez eredménytelen, akkor összehívhatja az önkormányzat képviselőtestületének ülését, és bírságot is szabhat ki rá. Lényeges az új jogi szabályozásban, hogy amíg a jegyzőt korábban a képviselőtestület nevezte ki, és munkajogi szempontból gyakorlatilag elmozdíthatatlan volt, jelenleg a polgármester jogosult kinevezni, és köztisztviselői jogviszonyát indoklás nélkül felmondhatja. Ez azért jelentős korlátozás az önkormányzati autonómia szempontjából, mert korábban a jegyző – függetlenségéből adódóan – a szakmaiságot, a törvényességet, a pártatlanságot képviselte, most viszont a polgármesternek, és nem a helyi közösségnek tartozik felelősséggel. A polgármester pedig politikai alapon választott tisztségviselője az önkormányzatnak.

A helyi önkormányzatok hatáskörének szűkítésével párhuzamosan, a hatósági feladatok tekintetében is lényeges centralizációs törekvések figyelhetők

meg. A megyei és fővárosi szinten létrehozott kormányhivatalok szervezeti egységét képező járások szervezetébe és hatáskörébe kerültek a korábban központi irányítású, dekoncentrált szervezetként működő, szakigazgatási feladatokat ellátó szervek területi szervei, a rendvédelmi szervek és az adóhatóság kivételével. Ezek a szakigazgatási szervek: a mezőgazdasági, erdészeti, igazságügyi, ingatlan-nyilvántartási, élelmiszerhatósági, egészség- és nyugdíjbiztosítási, munkaügyi, népegészségügyi, fogyasztóvédelmi, mérésügyi, közlekedéshatósági és rehabilitációs feladatok.

A járásokhoz kerültek át olyan feladatok is, amelyeket a kormány nem önkormányzati, azaz helyi érdekességű közigazgatási ügynek tartott, hanem államigazgatásának, mint pl. a szociális, gyámügyek, építéshatósági feladatok, amelyek önkormányzati hatásköréből kerültek át a járások hatáskörébe. A járási és fővárosi hivatalok első fokú közigazgatási hatósági feladatokat ellátó szervek, de a kormányhivatal vezetője, a kormány megbízott szoros irányítása alatt állnak, ezen kívül pedig a felettes szakigazgatási szervek is ellátnak szakmai felügyeleti jogokat. A járás, mint közigazgatási területi egység, a magyar közigazgatás történetében sok évszázados múltra tekint vissza. A járások a történelmi források szerint a XII. században jöhettek létre, és elnevezésük arra utal, hogy a korabeli közlekedési eszközökkel egy nap alatt be lehetett járni. Egyébként a járás, mint közigazgatási szerv, a királyi vármegye része volt, és bizonyos közigazgatási feladatokat látott el, mint például adóbeszedés, adóösszeírás, igazságszolgáltatás, stb. A járások területe és feladatai az idők során változtak, de a lényeg, hogy saját hatáskörük volt, közigazgatási feladatokat láttak el, és ehhez a korabeli közigazgatás hivatali apparátust is adott. A járásokban ekkor már volt hivatal, főjegyző, főszolgabíró stb. is. A járások azonban nemcsak közigazgatási szervezetek voltak, hanem egy-egy helyi kulturális közösség földrajzi egységei is. A járásokat csak a Tanácsköztársaság idején, majd egy rövid ideig – az 1950-es években – szüntették meg végleg.

A járási rendszer létrehozásának indoka 2010-ben az volt, hogy szétválassa az önkormányzati és államigazgatási feladatokat, és ez utóbbit egy terüle-

ti szerv, a járás hatáskörébe helyezze. Ezzel a reform hatékonyabbá kívánta tenni a helyi és területi közigazgatást, azzal, hogy egyszerűsítette a szervezetrendszerét, és közelebb hozta az ügyintézés az állampolgárokhoz. Mindezzel párhuzamosan azonban egy centralizációt is végrehajtott, amelyre a kormány reformprogramja a döntések gyors és hatékony megvalósításának feltételeként tekintett. Vannak olyan vélemények, amelyek szerint a járási rendszer kialakításával a közigazgatás nem lett sem egyszerűbb, sem alacsonyabb költséggel működő, és a cél nem volt más, mint a helyi önkormányzati hatáskörök kiürítése, ezzel együtt az állam helyi befolyásának növelése.

Izgalmas kérdés, hogy a sok évszázados magyar hagyománnyal rendelkező járás tehető-e, és ha igen, akkor hogyan, a jelenkori közigazgatási rendszerben egy olyan területi közigazgatási egységgé, amelyik képes megvalósítani a kormányprogramban lefektetett célokat. Ezzel kapcsolatos következtetések levonásához azonban még nem áll rendelkezésre elegendő tapasztalat.

Fazekas István Helyzetkép

*Este van megint,
szelíden hullámzó,
tűzcsiholó este.
A szívárványt is kidöntő
szárnyainkat szögre akasztjuk,
lemossuk arcunkról a
farkasok vérért,
ellenségünk húsát
kiköpjük a szánkából.
Ölelkezünk és csókolunk.
Alvó gyermekeinket betakarjuk,
s míg a tűzhely fölött
őseink árnyékai
sorra felloboznak,
a konyhagőzben
emberré válunk újra.*

EGY BARÁTSÁG KRÓNIKÁJA: JÓKAI ÉS PETŐFI

Véghelyi Balázs

„Miért szeretsz te engemet...”

A régi közhelyet, mely szerint bajban ismerszik meg az igazi barát, fenntartásokkal tudom csak elfogadni. A bajban sokkal inkább az emberség mutatkozik meg, míg a barátság a mindennapok csodája. Alapja a kölcsönös rokonszenv és a bizalom, hogy jóban és rosszban egyaránt számíthatunk egymásra. Éppen ezért, miközben a baráti segítséget természetesnek vesszük, a barátunkban csalódnunk legalább olyan, vagy néha még fájdalmasabb élmény, mint a szerelmünkben.

Írók, költők, művészek esetében a barátság legmagasabb szintű megnyilvánulása az, ha kölcsönösen segítik egymást biztatással, kritikával, diszkrét közbenjárással vagy nyilvános dicsérettel, továbbá ha a másik sikerének is irigység vagy haszonlesés nélkül tud örülni a pályatárs. Már csak azért is, mert az emberiség és a nemzet kultúrája gazdagodik minden remekmű által, és mi más lehet egy művész célja, mint hogy gyarapodjon a világ szellemi élete és megőrződjön vagy helyreálljon annak lelki egészsége. Ilyen önzetlen barátságot és pályatársi tiszteletet tükröznek Bartók Béla sorai Kodály Zoltánról: „Nem azért becsülöm Kodályt mint a legjobb magyar zenészt, mert barátom, hanem azért lett egyetlen barátom, mert (nagyszerű emberi kvalitásaitól eltekintve) a legjobb magyar zenész.” (1921)

Ha tartósságában nem is, de mélységében mindenképpen hasonló volt Petőfi és Jókai barátsága. Egymás művészetének tisztelete és egymás személyének szeretete egyformán erős szálak voltak kettejük kötelékében. Műveikben is bizonyosságot adtak erről. Idézzünk elsőként Petőfinek *Jókai Mór*hoz címzett költeményéből:

„Miért szeretsz te engemet,
Kit annyian gyűlölnék?
S én, aki annyit gyűlölök,
Téged miért szeretlek? (...)

Nem hiszek én már senkinek,
Nincs senkiben bizalmam,
Mert életemben sokszor, ah,
Oly sokszor megcsalattam.
Bizalmam várát fölgyújtották,
Ledöntötték az emberek;
Romjai között egy ép oszlop van:
Te állsz ott... csak te... magadban...
Téged le nem dönthetnek.”

A vers 1845 őszén keletkezett, és először a Pesti Divatlap december 11-ei számában jelent meg. Petőfi huszonkét éves múlt, Jókai húsz. Mindketten elkötelezték magukat az irodalom mellett. Petőfi, színesi ambícióit félretéve, már országosan ismert költő, olyan remekművek szerzője, mint a *János vitéz*, *A helység kalapácsa*, *Az alföld* vagy *A füstbe ment terv*. Jókait még váratna az igazi siker. Ideje nagy részét jogi tanulmányai töltötték ki, de szorgalmasan írt, és az ő művei sem maradtak visszhangtalanok: *A zsidó fiú* című drámája 1843-ban a Magyar Tudományos Akadémia pályázatán dicséretben részesült, az *Életképek* pedig 1845. szeptember 20-ai számában közölte *A Nepean-sziget* című, nagy feltűnést keltő elbeszélését.

Célja ugyanaz volt, ami Petőfié már sikerült: bebizonyítani családjának és környezetének, hogy az irodalomból is meg tud élni. Ez akkoriban nagy szó volt, akárcsak ma...

A fent idézett vers kapcsolatuk időrendi metszéspontjában született: kettejük ismeretsége négy évvel korábban, 1841-ben kezdődött, és négy évvel később, miután a forradalmi idők hevében megszakadt, 1849 nyarán, Segesvár mezején visszavonhatatlanul véget is ért. Ennek a nyolc esztendőnek a vázlatos történetét szeretné megidézni és értékelni ez az írás, két zseniális irodalmár viharos szakítással végződő, de addig kölcsönös rokonszenvben alapuló és egymást kölcsönösen termékenyítő barátságán keresztül.

Esszémben végigkövetem kapcsolatukat az iskolai évektől egészen a forradalom lázas időszakáig, szót ejtek Petőfi utóéletéről, amelyet Jókai is nagyban formált, és megvizsgálom kettejük kapcsolatát a különböző indítatások, műveik egymáshoz való viszonya és személyiségük néhány jellegzetességének összehasonlítása révén. Mindehhez segítségül hívom írásaikat, levelezésüket, szakirodalmi szövegeket és egy grafológus véleményét is.

„Szabadon tenyészik”

A Pápai Református Kollégium Magyarország egyik legfényesebb múltú iskolája, nyitott szellemű, a szegényebb és a más vallású diákokat is mindenkor befogadó és kiművelő alma matere – híven jelmondatához: *Szabadon tenyészik...*

Az 1531-ben alapított intézménynek különösen a humán tudományok, a művészet, az irodalom terén köszönhet sokat a nemzet, hiszen Csoóri Sándor, Nagy László és Rab Zsuzsa ugyanazokat a termeket és folyosókat koptatta a huszadik században, mint a megelőzőben Jókai Mór és Petőfi Sándor. Szellemi-lelki fejlődésükhöz, tehetségük kibontakozásához nagyban hozzájárult a kollégium nemes légköre.

Itt szilárdult meg Petőfiéban az elhatározás, amelyről a *Dalforrás* című versében ír:

„Költőnek lenni isteni,
Én is költő leszek!
Varázserővel szívemet
E vágy szállotta meg.”

Itt írta első, nyomtatásban megjelent versét, *A borozót* is, 1842 áprilisában. A költemény az Athenaeum 1842. május 31-i számában látott napvilágot. Itt használta először – Petrovicsról magyarosítva – a Petőfi nevet.

Ugyancsak itt gyökerezik barátsága Jókay Móriccal, aki később az ő biztatására vette föl a – Tóth Lőrinc által is szorgalmazott – Jókay Mór írói nevet, majd a nemesi y-t a köznépi i-re cserélve lett végül Jókai Mór.

Első találkozásukra Jókai így emlékezett: „Mikor Pápán találkoztam vele legelőször, az egy sáros, esős időben történt, egy sikátorban jött rám szemközt, kopott kurta köpönyeg halavány arca elé húzva;

mindig olyan nagy, rohamos léptekkel járt, mintha valakit űzne, s nem szokott a szeméivel keresni senkit. Egy diáktársam rákiáltott: Hová, bús hazafi? Nem felelt semmit; félre taszított az útból s odább ment.” Ezt *Az én kortársaim* című emlékezésében olvashatjuk. Petőfi viselkedésének magyarázatát az életrajzában találhatjuk. Sikertelen katonáskodás, farszto vándorutak és egzisztenciális nehézségek után érkezett Pápára, bizalmatlanságát ezek is erősíthették. Kettejük köteléke is csak később szövődött igazi barátsággá.

Szintén *Az én kortársaimban* meséli el az egykori diáktárs Petőfié az azt a tréfáját, amikor a Tarczy Lajos vezette önképző társulatban felolvasta Vörösmarty *Szózatát* – egy kicsit másképp, mint ahogy „illett” volna: „úgy, mint Tallérossy Zebulon: árvavármegyei kiejtéssel”. A produkció nem aratott osztatlan sikert, de a rosszul elsült tréfát előbb-utóbb feledtették saját, egyre érettebb költeményei.

Itt kell megjegyeznünk, hogy Jókai, verbeli regényíróként, a visszaemlékezéseiben is gyakran „regényesítette” a történeteket, legendákat teremtve, és ezáltal színesítve saját és kortársai életét, tetteit, szavait. József Attila híres sorára utalva úgy is mondhatnánk: a mélyebb igazság kedvéért néha szabadon kezelte a valóságot. Idézhethetjük ezzel kapcsolatban Wéber Antal magyarázatát is *Jókai Mór*

című kismonográfiájából: „Valójában, Jókai nem volt az életrajzi dokumentáció művelője, ilyesmire alkatilag alkalmatlan volt. Mégsem mondható, hogy el akarta ködösíteni a költőre, vagy bárkire vonatkozó tényeket, valószínűleg az a helyzet, hogy Jókainak meglehetősen szelektív emlékezete volt, amely bizonyos hatáselemek, hatékonyság mentén működött, s mintegy ösztönösen kerekítette, stilizálta, esztétikai produktummá szerkesztette benyomásait, élményeit, körülbelül olyan módon, ahogy szépiroki tevékenysége során is tette.” Éppen ezért kellő tisztelettel, egyszerűen óvatosan kell kezelnünk Jókai emlékezéseit mint forrásokat.

Tény azonban, hogy korai próbálkozásai után Petőfi Sándor Pápán érett költővé, itt ismerte meg nemcsak a versírás fortélyait, hanem az olvasói-hallgatói reakciók révén azt is megtapasztalhatta, mi tetszik, és mi nem tetszik a közönségnek. Mindebben elévülhetetlen érdeme van annak a szellemi közösségnek, melynek Jókai Mór is oszlopos tagja volt. Emellett azt is tudjuk, hogy Jókai első nyomtatásban megjelent novellája szintén Pápán született: az *Isten-ítelet* című lovagkori történet, melynek címét már a Képző Társulat éremkönyvébe is bevették 1842-ben.

Pápa híres kollégiuma így alapozta meg két író barátságát és indította el őket külön-külön is a halhatatlanság felé.

„Üdvözellek, ifjú pályatárs...”

Az 1842-es iskolai év befejeztével Jókai hazament Komáromba, ahol Petőfi és unokatestvére, a szintén pápai diák Orlay Petrich Soma is meglátogatták őt. Itt mélyült el igazán barátságuk. Jókait ezután Kecskemétre küldték szülei jogot tanulni. Petőfi mint színész szintén Kecskeméten tartózkodott, amikor 1843 januárjában Jókai megkérte őt, hogy másolja le *A zsidó fiú* című, Fortunátus Imre történetét megidéző drámáját. A darabot egy pályázatra szánta a szerző, és a kiírás szerint idegen kéz írásával kellett benyújtani. Jókai tisztességes honoráriumot szánt ezért a sanyarú helyzetben lévő színész-költőnek, aki azonban a díjazást visszautasította. Jókai, aki ekkoriban legalább olyan lelkesen gyakorolta a képzőművészetet, mint az irodalmat, hálóból lefestette őt. A kisméretű olajfestmény violaszín, sárgagombos frakkban örökíti meg az ifjú poétát.

Jókai íróvá avatásában jelentős szerepe volt Petőfié. Bevezette őt irodalmi körökbe, véleményt mondott munkáiról, és előfordult, hogy publikációs tén is segített neki. Lévéen mindössze két évvel idősebb, neki is közeli emléke volt Bajza és Vörösmarty támogatása, így nyilván hatványozott öröm lehetett számára, hogy immár ő is segíthet egy fiatalabb pályatársnak az indulásban. A

baráti érzelmek és a pályatárs tehetségében való bizonyossága mellett tehát a hiúsága is szerepet játszhatott a Jókainak nyújtott kisebb-nagyobb gesztusokban.

1845 nyarán, Komáromban született meg az első Jókai-regény, a *Hétköznapok*. Mikszáth Kálmán emlékezése szerint, miután Jókai átadta neki a kéziratot, Petőfi egy Kígyó utcai kocsmában „*agyba-főbe dicsérte a regényt, újságolván, hogy azt megmutatta Vabotnak is, aki szintén el volt ragadtatva s mindjárt leküldött belőle egy mutatványt a legközelebbi számra a nyomdába*”. (Az idézetben Vahot Imréről és a Pesti Divatlapról esik szó.) Ez a jelenet is jól példázza Petőfi segítőkészségét. A regény végül, teljes terjedelmében, 1846-ban jelent meg, és szerzőjének olyan sikert hozott, hogy nyugodtan cserélhette föl az ügyvédkedést a regény- és újságrásra.

Petőfi Sándor 1845 szeptemberében avatta Jókai Mórt a nyilvánosság előtt is íróvá *Egy fiatal íróhoz* című versében, amely így kezdődik:

„Üdvözellek, ifjú pályatárs,
Pályatársam s szeretett barátom!
Egykor én terölád jóslék,
S jóslatom most teljesedni látom.

*Láttam egykor egy kis felleget,
S megmondtam, hogy ebből fergeteg lesz,
E kicsiny felhőske te valál,
És most villámterhesen közelgesz.*”

Petőfi, a két évvel idősebb és már befutott pályatárs patrónusi szerepben láttatja magát, s valójában az is volt, ugyanakkor a költemény zárásában nemcsak maga mellé, hanem magával azonos rangra helyezi patronáltját:

„Fölléptél. S ez engem megujt,
Hogy a sorompók közt ketten állunk.
Most, barátom, hadd legyen
Győzedelmünk vagy vitéz halálunk!”

Petőfiből ebben a versben is a próféta szólt. Valóban – emberként és íróként – „megújították” egymást, együtt álltak a sorompók között, és együtt is törték át azokat. Petőfinek ez vitéz halálába került.

Jogot a szerzőnek, jogot a népnek

Barátságuk 1846 márciusában, a Tízek Társasága révén vált intézményessé. Jókai az *Életemből* című, 1898-as munkájában így fogalmaz: „*Ekkor egy eszme villant meg Petőfi agyában: trói társulási terv. Minek minekünk mindig másoktól függünk? Egyesüljünk egy célra mind s adjunk ki magunk egy közlőnyt. És azután kötelezzük magunkat egy évig nem írni sehová, mint egyedül saját közlőnyünkbe.*” A megállapodást tíz fiatal szerző írta alá: Bérczy Károly, Degré Alajos, Jókai Mór, Kerényi Frigyes, Lisznyai Damó Kálmán, Obernyik Károly, Pákh Albert, Pálffy Albert, Petőfi Sándor és Tompa Mihály.

Szellemben és részben személyi összetételében is a márciusi ifjak előzménye ez a társaság, azonban ekkor még nem politikai, hanem irodalmi célok érdekében szövetkeztek. A fő cél egy, a szerzőket anyagilag és erkölcsileg jobban megbecsülő irodalmi élet megteremtése volt. Abból a kapitalista elvből indultak ki, miszerint az író mint termelő árut szállít az újságoknak mint viszontel-

adóknak, és rajtuk keresztül jut el a termék a vevőkhöz, vagyis az olvasókhoz. A bevételből tehát a szerzőknek arányos részesedés jár. Amennyiben a viszonteladó nem viselkedik korrekt partnerként, maguknak a termelőknek kell átvenni a viszonteladók szerepét. A Tízek Társaságát lényegében az első magyar irodalmi szerzői jogi mozgalomnak kell tekintenünk.

Pesti Füzetek néven szerettek volna lapot indítani, ehhez azonban nem kaptak hatósági engedélyt, céljaik végül mégis megvalósultak, miután az Életképek című lap addigi szerkesztője, Frankenburg Adolf 1847-ben Bécsbe költözött, és a folyóiratot – nem kis nehézségek árán – rájuk hagyományozta. A főszerkesztő Jókai Mór lett, munkatársai és szerzői között ott találjuk – Petőfi és Tompa mellett – Arany Jánost és Vörösmarty Mihályt is. Petőfi azt is vállalta, hogy minden lapszámba két verset ad, és tartva magát ígéretéhez, máshol nem publikált.

Az Életképek rövid idő alatt Magyarország egyik legnépszerűbb folyóirata lett. Sokszínűsége, aktualitása és színvonala ismeretében nyugodtan mondhatjuk: megérdemelten. Az aktuálpolitikától a népeleten át a kortárs magyar és világirodalomig terjedt a szerkesztőség figyelme. Mottóként a francia forradalom hármass jelszavát vették kölcsön: *Egyenlőség, szabadság, testvériség!* Nem véletlen tehát, hogy az Életképek a forradalomnak is fontos fórumává vált.

Jókai és Petőfi együttműködése rendkívül harmonikus volt ekkoriban. Az újság lapjain túl a mindennapjaikat is megosztották egymással. Szendrey Júliával való házasságkötése után Petőfi 1847. november elején érkezett meg Pestre. Egy Dohány utcai házban leltek otthonra, ahol fél esztendőn át Jókai is lakótársuk volt a konyhából nyíló külön bejáratú szobában. Együtt ebédeltek, esténként pedig tea mellett beszélgettek az élet és az irodalom nagy kérdéseiről. A Pilvax asztalai mellett ebben a szobában is érelődött a forradalom. Idézzük újra Jókai emlékezését: „*Négyen voltunk együtt Dohány utcai szobámban: Petőfi, Vasvári, Bulyovszky és én. Társaim rám bízták, hogy fogalmazzam a pesti tizenkét pontot a néptől érthető alakban; Petőfinek egy költeménye volt készen e napra.*” A költemény természetesen a *Nemzeti dal* volt.

Így jutottunk el a Tízek Társaságától a márciusi ifjak köréig, a szerzői jogi „forradalomtól” a nemzeti forradalomig, amelyben Jókai és Petőfi a barikádnak egyazon oldalán álltak, eleinte szorosan egymás mellett, majd egymástól egyre távolabb, mígnem barátságuk végleg megromlott.

„...rabok tovább nem leszünk”

1848. március 15-e a magyarok legnagyobb győzelme, éppen ezért legszebb, mindenki által megbecsült ünnepe. Egy vértelen forradalom, amely nemcsak Táncsics Mihályt szabadította ki budai börtönéből, de a nyomdagépeket is felszabadította a cenzúra alól, és cselekvő, büszke nemzeté formálta Pest és az ország lakosságát. A közös cél: a polgári és a nemzeti jogok kiterjesztése.

A forradalom előkészítői és kirobantói a pesti fiatalok voltak. A márciusi

ifjak parányi tűzmagja felhevítette az egyetemistákat, és az egyre növekvő tömegben azon egyszerű polgárok lelke is lángra gyúlt, akik talán soha nem akartak forradalmárok lenni. Együtt kiáltották a tömeggel:

„*A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!*”

„*Kora reggel az ifjak kávéházába siettem*” – így kezdődik a nap krónikája Petőfi Sándor naplójában, ahol részletes leírást kapunk a Jókai fogalmazta 12 pont és Petőfi *Nemzeti dal*ának fogadtatásáról előbb a kávéházban, majd az orvosi, a mérnöki és a jogi egyetemek hallgatóinak körében. A költő beszámol róla, mint foglalták le a sajtót Landerer és Heckenast nyomdájában, majd beszámol a Nemzeti Múzeumnál lezajlott tízezres népgyűlésről, a Városháza előtti eseményekről és Táncsics kiszabadításáról is. Végül így összegez: „*Ez volt március 15-ke. Eredményei olyanok, melyek e napot örökre nevezetessé teszik a magyar történelemben.*” Tegyük emellé Jókai emlékezésének zárómondatát is: „*Mit más népek karddal vittak ki maguknak, azt e nép pusztá kézzel, csupán szent lelkesülésének tüze által, egyetértve, elleneit nem legyőzve, de megtérítve, tette magáévá.*” A nap főhősei, Petőfi Sándor és Jókai Mór barátokból és szövetségeseikből immár harcostársakká váltak.

A magyar irodalomnak kezdetektől sajátossága, hogy párbeszédben áll a történelemmel és reagál az aktuális társadalmi helyzetre. A magyar irodalom kisebb-nagyobb műveiből, mint a kirakó darabjaiból egy nagy tájkép, egész történelmünk képe kirajzolódik. Nem a történelemkönyvek száraz tényközlésének módján, hanem a korhangulat és a korszellem elevenebb nézőpontjából. Gondoljunk csak a korai időkbeli Janus Pannonius mandulafa-allegóriájára vagy Balassi Bálint vitézeket buzdító soraira, a huszadik századból pedig Ady Endre, József Attila, Márai Sándor, Németh László, Illyés Gyula, Sütő András és mások történelmet faggató és a magyar társadalom aktuális gondjaival foglalkozó költészetére, prózájára.

A tizenkilencedik század legjelentősebb magyar íróit és költőit szinte kivétel nélkül foglalkoztatták a múlt és jövő nagy kérdései. Gondoljunk csak Berzsenyi Dániel, Kölcsey Ferenc, Kisfaludy Károly, Vörösmarty Mihály, Eötvös József, Arany János műveire, amelyek a reformkor, a szabadságharc, a Bach-korszak légkörében idézték meg a régmúlt időket, fürkésztek a jövő távlatait és buzdították a közösséget a jelenben való helytállásra. Elég, ha csak Kölcsey *Husztjának* híres záró sorait idézzük:

„*Messze jövőendővel komolyan vess öszve jelenkort;
Hass, alkoss, gyarapíts: s a haza fényre derül!*”

Voltak, akik a műveikkel nemcsak tudósítottak a korról, hanem formálni is tudták azt. A leghatásosabban alighanem Petőfi Sándor, akinek két költeménye közvetlenül beleszólt a történelem alakulásába. A *Nemzeti dal* mellett ilyen a közvetlenül előtte, 1848. március elején született *Dicsőséges nagyurak*. Ennek a versnek megkerülhetetlen

szerepe van a jobbágyfelszabadításban. Abban a korban ugyanis a költészet még hatni tudott a hatalom birtokosaira. Már a vers felütése is életveszélyes fenyegetéssel ér fel:

„*Dicsőséges nagyurak, hát
Hogy vagytok?
Viszket-e ugy egy kicsit a
Nyakatok?*”

A szavazás előtt el is terjedt a köztük rémhír, miszerint a költő kihegyezett kaszájú jobbágyok ezreivel várakozik a döntésekre Rákos mezején: megszavazák, avagy elvetik a jobbágyfelszabadítást. Megszavazták. Hogy ebben mennyi szerepe volt az idők szellemének, a követek belső meggyőződésének és Petőfi versének, az maradjon a történelem nagy kérdéseinek egyike, mindenesetre tény, hogy egy költő szava akkoriban nem maradhatott hatástalan. Ha nem követi Zrínyi Miklós példáját, aki a pennán túl szablya élivel is írni akarta örök hírnevét, akkor az ország csak egy gyenge katonával lett volna szegényebb, ellenben egy korszakalkotó és -ábrázoló költővel gazdagabb.

Jókai korabeli publicisztikájából is sokat megtudhatunk a forradalomról, és az ő írásai sem maradtak visszhangtalanok. Szózatot írt a magyar nőkhöz, hogy segítsék és támogassák a szabadságért küzdő férfiakat; összefogásra szólította fel a különböző forradalmi csoportok tagjait, ugyanakkor nem hallgatta el saját véleményét sem; buzdított és emlékezett, tudósított és elemzett.

Akárcsak Petőfi, Jókai is kilépett a betűk rácsai mögül. Írásai mellett nagy hatása volt lapszerkesztői tevékenységének: ő szerkesztette (1848 áprilistól Petőfivel közösen) a forradalom egyik legfontosabb fórumának számító Életképeket, később az általa elindított Esti Lapokat, majd 1848 decemberétől a Pesti Hírlapot is. Mindhárom újság komoly viták színtere és ösztönzője volt. Gyakorlati feladatokat is vállalt, így például Kossuth kíséretének tagjaként segédkezett az alföldi népfelkelés szervezésében, és ő vitte a kegyelem hírére a szabadságharc szolgálatába álló Rózsa Sándornak, sőt: Windischgrätz közeledtének hírére 1848 végén Jókai és felesége együtt lapolták a földet a sáncot ásó pesti nép körében. Vásznonra kívánczó tablókép.

Húsz év múltán Jókai, az események tanúja és szereplője festette róla a legszélesebb tablót, és állította ezzel a legmaradandóbb emlékművet a szabadságharcnak *A köszívű ember fia*i című regényével.

Barátok tovább nem leszünk

Jókai Mór és Petőfi Sándor barátsága 1848 derekán ért véget. A szakításnak két közvetlen okát ismerjük: egy magán- és egy közéletit. Utóbbi vezetett a végleges szakításhoz, azonban valószínűleg az előbbi adta a súlyosabb okot erre.

1848. március 15-e forradalmának záróakordja Katona József *Bánk bán* című, addig betiltott tragédiájának előadása volt a Nemzeti Színházban. Az előadást több intermezzo is félbeszakította: Egressy Gábor elszavalta a *Nemzeti dalt*, elhangzott továbbá a *Himnusz*, a *Szózat* és a *Rákóczi-induló*

is. Jókai Mór is feltűnt a színpadon, zakójának hajtókájára Laborfalvi Róza színész nő tüzte föl a kokárdát. Ez volt kettejük első találkozása és itt kezdődött szerelmük is.

A színész nő nyolc évvel volt idősebb az írónál, ráadásul egy törvénytelen gyermek édesanyja is volt. (Az apa a kor ünnepezt színésze, Lendvay Márton.) Nem véletlen tehát, hogy sokan rossz szemmel néztek bontakozó kapcsolataukra, így a radikális politikai nézetei mellett a párkapcsolatok terén konzervatív elveket valló Petőfi is. Előítéletét valószínűleg vándorszínészi éve során szerzett tapasztalata is táplálta némely korabeli színész nőnk erkölcséről.

Ahogy a szerelem egyre komolyabbá vált, úgy egyre több lett a súrlódás is a lakótársak között. Petőfi ki akarta jótanácsítani barátját, rávilágítva e viszony várható negatívumaira, ez azonban eleve kudarcra ítélt próbálkozás volt, s emellett szakítópróba is, hiszen egy szerelmezt kívülről szakításra bírni majdnem lehetetlen vállalkozás. Ahhoz a szerelmesek között kell valaminek történnie. A szakítópróba tehát nem Jókai és Laborfalvi Róza, hanem Jókai és Petőfi kapcsolatában állt be. A tartszhatatlan helyzet miatt júniusban Jókai elhagyta a Dohány utcát, és Laborfalvi Rózához költözött. Petőfi azonban nem nyugodott bele a történetbe, ezért szövetséget kötött Jókai édesanyjával. Jókainé, hogy rendet tegyen, Eszter lánya kíséretében Pestre utazott. Mikszáth Kálmánt idézem: „*A hölgyek Pestre érve a Fehér Hattyúba szállottak, s onnan Petőfit keresték fel a Dohány utcában, hogy az segítségükre legyen. Petőfi készséggel ajánlkozott, s elvezette őket Jókai szállására a Hatvani utcába, ahol anya és fia között kínos, szívszaggató jelenet játszódott le.*” Az anya kemény szavakkal becsmérelte a „vén” színész nőt, a fiú pedig föllázadt a szülői önkény ellen. Petőfivel való viszonya ezután visszavonhatatlanul elmérgesedett.

Magánügyekben, ahogy a jelen-, úgy az utókor sincs fölhatalmazva az ítéletalkotásra, még akkor sem, ha történelmi személyiségek magánügyéről van szó. Ennek ellenére – baráti féltés és erkölcsi megfontolások ide vagy oda – érthető Jókai felháborodása Petőfi szervezkedése miatt.

Jókai augusztus 29-én feleségül vette Laborfalvi Rózát, és a nő haláláig, harmincnégy éven át éltek eleinte boldog, később családi viszályoktól terhelt házasságban. Tény azonban, hogy felesége kritikus helyzetekben önzetlenül segítette az író, határozottsága erőt adott neki a szabadságharc hónapjaiban és utána is. „*Ő volt lelkemben az acél!*” – írta róla halála után.

Bár viszonyukat ekkor már nem nevezhetjük barátságának, de továbbra is szerkesztőtársak voltak és egy nagy közös ügy elkötelezettjei. Ezek az utolsó összekötő szálak is elszakadtak, amikor Petőfi Jókai tudta nélkül tette közzé az Életképekben *Vörösmartyhoz* című költeményét. Az ezt követő vita immár a nyilvánosság előtt is egyértelművé tette barátságuk és szövetségük végét.

Az ügy előzménye az volt, hogy Vörösmarty, akit – Petőfivel ellentétben – beválasztottak a nemzetgyűlésbe, a többséggel együtt Kossuth kompro-

misszumos javaslata mellett szavazott a nemzeti hadsereg ügyében. A javaslat lényege abban állt, hogy a már meglévő csapatok esetében meghagyta a német nyelvű regulát, csak az újonnan felállók körében ragaszkodott a magyar nyelvhez. A mögöttes szándék az volt, hogy elkerüljék a dinasztiaival való szakítást, Petőfi azonban úgy vélte (és ebben a történelem igazolta őt), hogy a szakítás amúgy is elkerülhetetlen, ezért a lépést árulásnak tartotta. Valójában egy hiábavaló, de józan realpolitikai döntés volt, ami az ő radikalizmusától idegen, és különösen fájtnak, hogy atyai mesetere, a *Szózat* költője is a többség pártjára állt.

Augusztus 22-én írta meg a verset, amely az Életképek 27-i számában látható napvilágot. Jókai, lévén két nappal az esküvője előtt, elutazott, így a lap szerkesztésében sem tudott részt venni. Petőfi annál inkább. A verset előbb elküldte Vörösmartynak, majd – rövid jegyzettel ellátva – közzé is tette. Az egész költemény egy kíméletlen vádirat. Még a *Szózat* hitelességét is kétségbe vonja a költő, az utolsó versszakban pedig így ír:

*„Ki hitte volna? én nem hittem,
Hogy neved is, e fényes név,
Hazánk egén csak rövidlétű
Futócsillag volt, nem egyéb.
Omoljatok, szemem könnyűi,
E lehullott szép csillagért!
Nem én tépem le homlokodról,
Magad tépted le a babért.”*

A mellékelt jegyzetben pedig így fogalmaz: *„Én érzem a legnagyobb fájdalmat, hogy erre kényszerülve vagyok, mert én szerettem, én tiszteltem legjobban Vörösmartyt mindazok között, kik őt valaha szerették és tisztelték, de elveimet még sokkal jobban szeretem és tiszteltem, mint őt.”* Egyenes szavak, még ha túlzóak és talán igazságtalanok is. A költeményre és annak közzétételére adott válaszok hasonlóan egyenesek voltak.

Vörösmarty válasza a Kossuth Hírlapja szeptember 6-i számában jelent meg. Ebben először részletezi a nemzetgyűlési szavazás körülményeit, majd így folytatja: *„Bal idők szerencsétlensége, hogy kelleiténél ingerültebbek vagyunk s igazságtalanok a legjobb hazafiak s legjobb barátunk iránt is. S ebben nemcsak Petőfi vétkes, hanem gyakran mi magunk is, kiket fiatalság nem ment. [...] Ha a legjobb magyarok egymásban nem bíznak, ki lesz akkor, ki bizodal munkat megérdemli?”* Vörösmarty szerint ez a kis „*tollharca*” nem borítja fel kettejük jó viszonyát. Látszólag felülemelkedik sértettségén, de cikke végére azért ő is odabiggyeszt egy disztichont: *„Légy buzgó, de szerény, bírónak még te kicsin vagy. / Él, küzdj és munkálj s várd el ítéletedet.”* Vörösmarty tehát az irónia fegyverével vágott vissza fiatal pályatársának.

Petőfi két nappal később, szeptember 8-án reagált erre, ugyancsak a Kossuth Hírlapjában. Tiltakozik Vörösmarty lenéző (nek vélt) hangja ellen, de maga is úgy véli, hogy ez a kis csörte nem veszélyeztet az emberi kapcsolatukat. Az idézett disztichon iróniájára iróniával felel: *„Nincs mit szólnom ellene, elismerem teljesen, ha azon érdemes táblabírói hiszemben él Vörösmarty is, hogy mindaddig kicsin az ember bírónak, míg nagy hasa nincs.”* Viszontválasza végén élete fő hitvallását fogalmazza meg: *„Én magammal akarok békében élni, nem a világgal.”*

Petőfi és Vörösmarty csörtéje már-már szelíd összecsordulásnak tűnik ahhoz képest, ami a költemény közzététele után Jókai és Petőfi közt lezajlott. Jókai egy szerkesztői üzenetben (amit ő sem egyeztetett előre Petőfivel) gyakorlatilag elhatárolódott tőle: a vers tartalmától ugyanúgy, mint annak tudta nélküli közzétételétől. Nem ismeri el, hogy egy költőnek joga lehet ítélkeznie költőtár-

sa fölött, ahogy azt sem, hogy a másik fél meghallgatása nélkül ítélet hozható bárki felett. *„Bár én is szeretem a magam elveit – írja –, de azért a más elveit is tiszteltben tartom.”* Petőfi sértődött viszontválaszának végén jelzi, hogy év végéig tartó szerződésének lejáratá után nem kívánja többé szerkeszteni az Életképeket.

Szeptember 6-án megírta utolsó levelét özvegy Jókay Józsefnéhez is, melyben a fia iránt érdeklődő édesanyjának kerte-lés nélkül kijelenti: *„Laborfalvi Mórictól nem sokat tudok, a régi barátság tökéletesen kettészakadt köztünk és örök időkre.”* Fölhányortogtja azt is, hogy Jókai, aki cikkében Vörösmarty iránti hálátlansággal vádolja őt, neki sokkal nagyobb hálával tartozik, mint ő Vörösmartynak. De a legkeményebb mondatoknál is többet üzen a „Laborfalvi Mórict” elnevezés, hiszen még a nevtől, ezáltal személyes és írói becsületétől is megfosztja hajdani barátját.

Az irodalomórak közhelye: Arany Jánost kivéve Petőfinek minden barátjával sikerült összevesznie. Ha mindegyikkel nem is, tény, hogy Petőfi szélsőséges és összeférhetetlen természete

nem sokkal Budavár bevétele után, a cári beavatkozás előtti napokban történt.

Az alkalmat Nagy Nándor dandárjának pesti átvonulása adta. A tisztikar üdvözlésére a városi tanács lakomát szervezett a Nemzeti Múzeumban. A forradalom jelképes helyszínén – Jókai emlékezése szerint – meg sem ismerték őket, az egy évvel korábban még ünnepelel népszónokokat, március 15-e főszereplőit. Helyet is csak az asztal végében kaptak.

Folyt a lakoma, zengtek az ünnepi pohárköszöntők, dicsőítették és buzdították egymást a magas rangú tisztek és tisztségviselők, miközben a szabadságharc ügye már-már veszni látszott. Ehelyett – gondolta az író – inkább véres karddal kellett volna végigszaladni az országon, és harcba hívni mindenkit, mert közeledik az ítélet napja.

Jókai, dühében és keserűségében, fölállt az asztal végén, és így szólt: *„Én poharat emelek azokra a hősökre, akik a szabadságharc alatt még ezután el fognak esni.”* A döbönt csendet az áttellenben ülő Petőfi törte meg: *„Köszönöm, pajtás, hogy rám köszöntötted a poharad.”*

valóban magában hordozta a nagy öleléseket ugyanúgy, mint a nagy összecsordulásokat. Arany szerette volna, ha Jókai és Petőfi között helyreáll a béke. November 19-ei levelében ezt írja: *„Kibékültél-e már Jókaival? Az oly furcsa kis processzus volt, hogy, kivált a posteriori, az ördög is nevetne rajta.”* Arany János bölcsessége azonban akkor és ott kevés volt a békéhez.

Mindez persze nem tartozik ránk, utódokra, akik abban a kiváltságos helyzetben vagyunk, hogy ismerhetjük nagy elődeink legszemélyesebb titkait is: Petőfi leveleitől József Attila pszichiátriai naplójáig. Ismerhetjük – dicsőségeik mellett – emberi gyarlóságait, gyengeségüket, kudarcikat.

Kettejük szomorú története azonban egyúttal szomorú magyar történet is, hiszen, Vörösmarty cikkére visszautalva, ha a tömegek vezetői nem bíznak meg egymásban és nem tudnak együttműködni, hogyan bízhatnának bennük a tömegek? És hogyan tudna az egész nemzet együttműködni és bízni egyik ember a másikban – válságos időkben és a mindennapokban?

Jókai, az emlékező

Jókai Mór, immár élő klasszikusként, 1900. január 6-án, a Petőfi Társaság gyűlésén előadást tartott az Akadémia dísztermében. Előadásának címe: *Utolsó találkozásom Petőfivel*. Jókai elbeszélése szerint ez az utolsó találkozás 1849-ben,

tag volt, akivel Petőfinek nem volt felhőtlen a kapcsolata, akinek nemzetgyűlési javaslata miatt a költő szembekerült Vörösmartyval és végleg szakított Jókaival. Jókai nemcsak díszelnök volt, hanem aktívan részt vett a Társaság munkájában, maga is előadásokat tartott gyűlésein, többek közt Petőfiről is.

Petőfi, minden valószínűség szerint, nem érte meg a harmincadik életévét, Jókai viszont közel járt a nyolcvanhoz, amikor az élő klasszikusok sorából átigazolt az örök klasszikusok közé. Utolsó éveiben nagyapái korban írt és beszélt nála hamarabb született pályatársáról. Az idő távlatából emlékei nemcsak stilizálódtak és némileg megszépültek, hanem mélyebb értelmüket is elnyerték. Jókai egyik legjobb korabeli értője és ismerője volt Petőfi költészetének és költészete életrajzi vonatkozásainak.

Hogy Jókai mindezeket megírta és megtette Petőfi emlékére, azt mutatja, hogy életre szólóan magába zárta nem mindennapi barátságuk mindennapjait, ugyanakkor nem hallgathatjuk el, hogy – akármi is történt utolsó találkozásukkor – mély fájdalommal s később (még ha ez nagyrészt nem az ő

tékban vennék részt, számos variációt találhatunk. Például: Vörösmarty kezét fogott Petőfivel, Petőfi Arannyal, Arany Kiss Józseffel, Kiss József Adyval, Ady Babitscsal, Babits Illyéssel, Illyés Csoóri Sándorral. Ez csupán egy lehetséges variáció. Arany és Kiss József helyébe – kiegyenesítve a kanyarokat – egyenesen Jókait is írhatjuk, hiszen az idős író 1902-ben, Nagyváradon találkozott és kezét nyújtott egy fiatal újságírónak, egyúttal szárnyát bontogató költőnek: Ady Endrének. Bár sok közös vonást nem láthatunk kettejük munkássága között, Ady olvasta és tisztelte Jókait, írt is róla többször. Csoóri helyébe pedig írhatnánk Nagy László nevét is, aki a Kilencek csoportjának, Utassy Józsefnek és társainak nyújtott nemcsak baráti, de segítő jobbot is. És milyen különös: a névsor-variációkat visszaolvasva láthatjuk, hogy négy pápai diák is szerepel benne: Petőfi Sándor, Jókai Mór, Nagy László és Csoóri Sándor...

És persze szólhatunk egyívású, egyszerre fellépő és párhuzamos pályát befutó barátokról, akik, mindennapi örömeik és gondjaik megosztása mellett, magzatvíztől nedvesen ismerhették és bírálhatták egymás műveit is. Gondoljunk csak Kosztolányi Dezső és Karinthy Frigyes legendás barátságára, kölcsönös ugratásaira, és, hogy visszatérjek a fő témához, szintén legendák övezik körül Jókai Mór és Petőfi Sándor barátságát is.

Kettejük sokban hasonló és nagyban különböző alkatáról szólva először életrajzuk egymásba nővő bozótosában kell tisztást vágnunk. Pápán összeért útjaik nemcsak földrajzilag, de szociokulturálisan is eltérő tájakról indultak. Petőfit, a szláv szülők gyermekét a néppel való azonosulása tette magyarrá, míg Jókai beleszületett a magyarságba. Jókai magától értetődő magyarsága mellett Petőfi megrázó vallomásokban rögzítette a nemzethez való tartozását, olykor, mint az *Élet vagy halál!* című versében, az életrajzi tényeknek is ellentmondva:

*„Ha nem születtem volna is magyarnak,
E néphez állanék ezennel én,
Mert elhagyt, mert a legelbgyottabb
Minden népek közt a föld kerekén.”*

Édesapja, Petrovics István jómódú, majd lecsúszott szerb mészáros mesterként él a köztudatban, az újabb kutatások szerint azonban ő is szlovák volt, akárcsak felesége, gyermekeinek édesanyja, a szlovák anyanyelvű cselédlány, Hruz Mária. Vele szemben Jókai nemesi eredetű, értelmiségi családba született. Édesapja, Jókay József ügyvéd a szintén nemesi származású Pulay Mária-t vette feleségül, és tőle született öt gyermeke, ötödikként éppen Jókay Mór.

Petőfi szüleitől idegen volt a művészet és az irodalom, Tóth Árpád szavaival *„a lélek balga fényűzése”*. Az apa rossz szemmel nézte Sándor fiának színészkedését és versei iránt se mutatott különösebb érdeklődést. Az *Egy estém otthon* sorai is erről árulkodnak:

*„De ő nem tartja nagyra,
Hogy költő-fia van;
Előtte minden íybes
Dolog haszontalan.”*

Jókay József ügyvéd ezzel szemben barátja volt az irodalomnak. Ahogy ő maga írta: *„Tisztelettel, még pedig különös tisztelettel viseltem hazánknak minden jelesebb poétai lélekkel ékeskedő fiait eránt.”* Jókainak tehát nemcsak a magyar nemzethez tartozás, hanem a művészi tevékenység terén is akadálytalanabb volt az útja az elismertség felé.

A különböző családi indíttatású fiatalok a pápai kollégium légkörében elvileg egyenrangú féllé váltak, sőt: az idősebb és elismertebb jogán Petőfi még bizonyos fölényben is érezhette magát Jókaival szemben, de a pszichológiai közhely, miszerint a gyermekkori élmé-

hibája volt) talán némi lelki-furdalással is élhette meg azt, hogy Petőfi tőle elszakadva esett el a segesvári csataterén.

Kölcsönhatások

Egymással szoros szimbiózisban élő alkotók esetében rendre fölmerül a kérdés: mennyire és miben hatottak egymásra, mennyire és miben ösztönözték egymást, illetve mennyire és hogyan tudták függetleníteni magukat egymástól, miben hasonlítottak és miben különböztek, miben vonzották és miben taszították egymást, mint két mágnesrúd – mind az élet, mind a művészet terén.

A példákat hosszan sorolhatjuk. Külön tanulmányt érdemelne a költő-író házaspárok és szerelmesek kapcsolata a Shelley házaspártól a magyar Weöres Sándor és Károlyi Amy, Hamvas Béla és Kemény Katalin, Nagy László és Szécsi Margit, Szobotka Tibor és Szabó Magda, Lengyel Balázs és Nemes Nagy Ágnes vagy Szilágyi Domokos és Hervay Gizella pszichológiai és irodalomtörténeti szempontból egyaránt izgalmas viszonyáig. Még Verlaine és Rimbaud versteremtő és lélekromboló kapcsolatát is ebbe a körbe sorolhatjuk.

Szót ejthetünk mesterekről és tanítványokról a Balassi–Rimay párostól a József Attilától elindító Juhász Gyuláig és tovább. Az egymást követő generációk nagyjainak egyszerre valóságos és jelképes kézfogásából nemzedéki láncolatok szövődnek. Mintha egy logikai já-

nyek egész életünkre kihatnak, kapcsolatuk mélyén végigkövethető.

Petőfi egész élete: lázadás a gyermekkortól haláláig. Jókai, bár igazságérzete és felelősségtudata a helyén volt, eredendően nem volt lázadó alkat. A két magatartás közti különbség leginkább éles helyzetekben mutatkozik meg. Ilyen volt az ő életükben a forradalom és a szabadságharc. Hegedüs Gézát idézem: „*Petőfi élete ugyanúgy nem mondható el Jókai nélkül, ahogy Jókaié sem mondható el Petőfi nélkül. Nemegyszer úgy tűnik, mintha úgy egészíténék ki egymást, mint az ellentétek, amelyeknek csak együtt van teljes értékük. A sziklaszilárd, a nem alkuvó Petőfi mellett Jókai a minden befolyásra érzékeny, a lágylelkű, az egyezkedésre hajlamos. Petőfi forradalmi álláspontja a szabadság vagy halál elve; Jókaié az érvény el, amennyit lehet. Petőfi mindenki számára fogalmazza az érzelmeiket és a teendőit; Jókai megfogalmazza azt, amit a környezete érez és teendőnek tud. Petőfi a plebejus-demokrata, aki úgy antifeudális, hogy túlnéz a polgáron is; Jókai liberális nemes, aki úgy antifeudális, hogy egy nemesi hagyományokkal teljes polgári demokráciáról ábrándozik.*” Bármennyire is leegyszerűsítettnek, lekerékítettnek tűnnek ezek a mondatok, az igazságtartamuk kétségbevonhatatlan. Igazolják őket a két barát, a két író és népszónok forradalmi magatartása. Petőfi március 15-e után „nem enged a negyvennyolcból”, még leghűbb barátjával és mesterével is vállalja a nyílt konfrontációt elvei érdekében. Említhetném újra azt a vélekedést, miszerint Arany János volt az egyetlen barátja, akivel soha nem különbözött össze. Ez nyilvánvalóan túlzás, voltak kivételek, mindenesetre Petőfi személyiségjegyei között a ’konfliktuskerülő’ jelzőt nem említhetjük.

Jókai, mint tudjuk, nem tartozott a kivételek közé. Igaza lehet Hatvány Lajosnak, aki *Így élt Petőfi* című munkájában így fogalmazott: „*Az ifjan között barátságok tragikumai, hogy miután a barátok formátlan jelleme idővel kiformalódnak, egyszerre csak azon veszik észre magukat, hogy nem illenek egymáshoz.*”

Jókai, a romantikus regényíró az életben realitárból volt a realista költőként elkönyvelt Petőfinél. Ő is, ahogy Széchenyi, ujjait a kor ütőerére tevő, s ha gyakran bizonytalan is volt annak lüktetése felől, jobban figyelt a körülményekre és a lehetőségekre, mint a radikális, kizárólag az eszméire hallgató Petőfi. Az objektív körülmények és szubjektív helyzetértékelése szerint többször is változtatott álláspontján. Bár gyakran vitatkozott szóban és írásban, konfliktuskerülő természete megóvta sok összeütközéstől. Mindezt talán összefüggésbe hozható jogi végzettségével.

Röviden így lehetne párhuzamot vonni, illetve különbséget tenni kettejük személyisége és politikai működése között. Egyikük sem volt született politikusnak, de a legfontosabb politikai érnyeket – ha külön-külön is – magukban hordozták.

A történelem nagy kérdőjelei közé sorolhatjuk, hogy vajon mit szolt volna Petőfi ahhoz, hogy Jókai, évtizedekkel valószínűsíthető halála után, a kiegyezést követően, úgy szolt Petőfiről, mint a *megvalósult szabadság és demokrácia* hajdani profétájáról. Belenyugodott volna, idősödő fejjel, a kompromisszumos békébe? Vagy nem alkudott volna, ahogy a híres Ady-cikk hirdette? Ez már az idők vegezetéig költői kérdés marad. Ahogy az is kérdés-e az utókor számára, hogy megbékélt-e a szíve Jókai iránt a segesvári ütközet előtt. A legnagyobb kérdésre pedig végképp nem tudjuk a választ: hogyan lelte halálát, és hol nyugszik azóta? Utóbbi kérdésre sokan próbáltak már választ találni. Időről időre új elméletek születtek fel-

tételezett nyughelyét illetően, egészen a közelmúltig. A válasszal még adósak vagyunk. Mindenesre rögzítenünk kell, hogy a mendemondák után az első személy, aki nyíltan írt Petőfi eltűnéséről, aki nyilvánosan ki merte jelenteni segesvári halálának törvényszerűségét, az Jókai Mór volt.

Ha már hatásokról esik szó, kézenfekvő a kérdés: mennyire és miben hatottak egymásra – íróként? Irodalmi csemege lenne a szerző számára összehasonlító elemzést írni egy-egy műről vagy egy-egy motívumról, de feltűnő stilisztikai hatásokról nem beszélhetünk. Tematikai összecsengésekről annál inkább, ami természetes, hiszen ugyanannak a kornak és ugyanannak az országnak a gyermekei voltak. Magyar és világ-irodalmi olvasmányaik, mintaképeik között is szép számmal akadtak párhuzamok.

Eltérő műnemben teljesedtek ki életműveik. A prózaíró Jókainak – néhány fiatalkori és alkalmi próbálkozást leszámítva – lírai életműve nincs. Ezzel szemben az elsősorban lírikus Petőfi a próza és a dráma terén is jelentőset alkotott. Naplói, cikkei fontos kordokumentumok, az *Úti levelek* a magyar próza kiemelkedő teljesítménye. Szintén figyelemre méltó *A hóhér kötele* című 1846-ban közreadott Petőfi-regény. Szerelem és halál, vér és könny – a romantika nagy kliséi szövik át a borzongató történetet. Leginkább a francia romantikusok hatása érződik a művön. Jókai regényeiben szintén visszaköszönnék ezek az elemek, első, *Hétköznapiok* című regényében különösen. Számos párhuzamot fedezhetünk fel a két mű között, de ez – az esetleges Petőfi-hatást megengedve – leginkább a romantika szelleméből következik.

Jókai Mór és Petőfi Sándor egymásra figyelő, de a különböző hatásokat saját költői és elbeszélői stílusukba oldó, szuverén alkotók voltak.

„Beszél az írás”

Írásom eddig irodalomtörténeti források rendszerezéséből, illetve a forrásokból leszűrt következtetések megfogalmazásából építkezett. Hogy egy új szempontot is hozzátegyek kettejük kapcsolatának főlázolásához, felkértem a neves grafológust, W. Barna Erikát, számos könyv és tanulmány szerzőjét, nemzetközi konferenciák szervezőjét és előadóját: értelmezze személyiségüket és kapcsolatukat a kézírataik alapján, kitérve mind a hasonlóságokra, mind a különbségekre. Elemzésének főbb megállapításait foglalom össze, illetve idézem a következőkben.

W. Barna Erika a hasonlóságok sorában elsőként az erős anyai kötődést említi, szemben az apával való felszíneesebb, konfliktusosabb kapcsolattal. Az erősebb női befolyásoltág később részben a nők és a női értékek tiszteletében, részben pedig a férfi felelősségének tudatában nyilvánult meg a gyengébb nem felé – mindkettejük életében.

Személyiségük alapvonásairól így ír: „*Mindketten erősen érzelmi beállítottságúak, szenvedélyes karakterűek voltak, Petőfi erősebben szangvinikus és kolerikus-melankolikus temperamentumú, Jókai szangvinikus-kolerikus, a melankolikus elem nem mutatkozik nála. Eből következően Jókai derűsebb, lelkiileg kiegyensúlyozottabb. Petőfi személyiségének melankolikus én-része borúlátást, depresszív tendenciákat, rejtett szorongásokat hordozott, valamint tökéletesség iránti vágyat, mély gondolkodást, filozofikus gondolkodásmódot, de mindez a kolerikus jellemzőkkel társulva cselekvési akarattá vált – egy jobb világ megteremtésének az ígéretével.*”

Bár mindkettejük kézírásában felfedez az úgynevezett „lírai d betűket”, ami romantikus, lírai lényükre utal, a

különbségek is szembeűnőek. Jókai emocionálisabbnak, Petőfi intellektuálisabbnak tűnik. Jókai személyisége több érzékiséget rejt magában, csábítóbb, éppen ezért kompromisszumkésebb. A „merni vagy nem merni” rendszeres dilemmája lehetett, és ez gyakran ellentmondásos viselkedéshez vezetett. A földi öröme is fontosabbak voltak számára, mint az aszketikusabb Petőfiné, aki egy eszme, egy nagy cél érdekében könnyebben le tudott mondani az elérhető örömről, még akár az életéről is. Jókait a kényelemszeretet, az erős birtoklászvágy az érzéki élvezetek vágya is visszatartotta attól, hogy a valóságban hőssé váljon. Hősi ábrándjait csak képzeletében, illetve regényalakjaiban keresztül élte meg.

1847-es kézírataik alapján mindkét fiatalemberben megvolt a forradalmi lendület, Petőfi dinamizmusa azonban erőteljesebb, és sokkal inkább elvei és ideái vezérelték, mint a higgadtabb,

1. Petőfi levele Pákh Alberthez (1844)

3. Jókai levele édesanyjához (1847)

ugyanakkor körülményesebb, a tettek és szavak egységét megvalósítani kevésbé képes Jókait. Nála hangsúlyosabbak a nárcisztikus elemek, míg Petőfiben erős önszuggesztio munkált, melynek alapja a szenvedélyes azonosulás szerelemmel, hazával, illetve a bizonyítás vágya önmaga és édesapja irányában.

Jókai belső stabilitása, önérték-tudata erősebb, mint Petőfié, akinél viszont a közösségi szempontok voltak hangsúlyosabbak, ebből is következik, hogy Jókaiiban, aki a körülményekhez és a lehetőségekhez próbálta igazítani céljait, erősebb volt az életösztön, mint a megalkuvást nem ismerő, döntéseit impulzívabban hozó Petőfiben.

Jókai zárkózottabb, gátlásosabb, Petőfi kitarukozóbb, egyenesebb személyi-

ség. Jókait erősebben köti a tekintélyelv és az illem, míg Petőfit sokkal inkább a szabályokat felrúgó szabadságeszme vezérli.

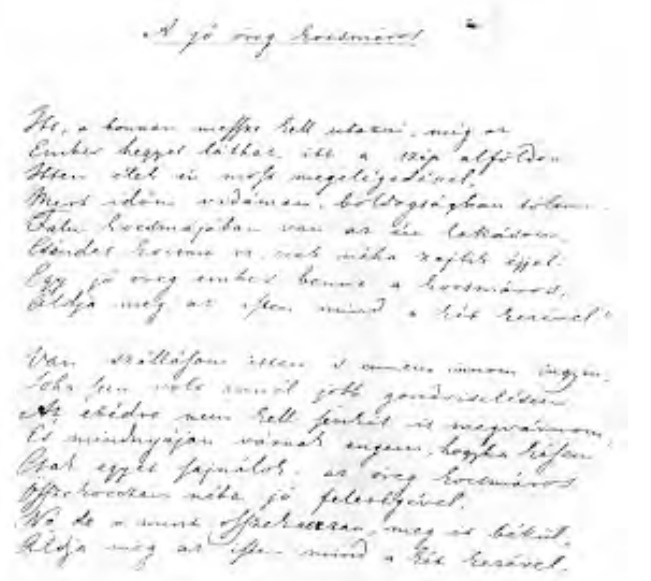
Mindketten áhítozták a világ elismerését, Jókai azonban hiúbb volt Petőfinél. A hódítás, a tetszeni akarás vágya, a megfelelés igénye erősen meghatározta szavait és cselekedeteit, míg Petőfiben a belső vezérelvek nagyobb súlyt kaptak a külső szempontoknál.

Mindketten fejlett intuícióval rendelkeztek, Jókai fantáziája azonban felülmúlta Petőfiét. Ezzel szemben Petőfi a spirituális intelligencia és a metafizikai gondolkodás terén mutat magasabb szintet.

Petőfitől 26 éves koráig maradtak fenn kéziratok (grafológiai szóval: írásminták), Jókai életét és személyiségének alakulását azonban öregkoráig kísérhetjük végig, a kézírását vizsgálva. Össze-

akiben megtalálható a nyugati géniusz munka-étosza, lojalitása, civilizáltsága és fejlődéseszméje is. Petőfiben megtalálhatjuk az északi géniusz pátoztát, természetközelségét és melankoliáját, ez ötvöződik a keleti géniusz, valamint az alföldi ember szabadságvágyával, egyenességével és lázadásával, a déli géniusz derűjével és aranykor-ösztönével, illetve a nyugati géniusz fejlődéseszméjével, család- és közösségszeretetével, művészetközpontú életrendjével.

Lehet mindezeket történelmi, irodalomtörténeti vagy életrajzi szempontok szerint magyarázni, igazolni vagy éppen megkérdőjelezni, mindenesetre érdemes önállóan, a jól ismert tényektől elvonatkoztatva is figyelembe vennünk. „*Mert – ahogy W. Barna Erika Beszél az írás című könyvében fogalmaz – az írás: betűtéstől öltött lélek. (...) A kézírásod őszinte, nem áltat téged, követi életutadat, tükrözi valódi énedet.*”

2. Petőfi Sándor: A jó öreg kocsmáros (1845)

4. Jókai kézírata (1898)

„Mennyire egyedül!”

Hogyan összegezhettém ezeknek a teleírt lapoknak a tartalmát? Hogyan fogalmazhatnék meg valamilyen frapáns konklúziót? Nem könnyű feladat, hiszen hosszú évek eseményeit tekintetem végig különböző nézőpontokból. Összegzésnek álcázott önisemléls helyett egyetlen sort idézek csak Jókaitól. 1873-ban, Petőfi születésének ötvenedik évfordulóján vetette papírra: „*Ha élne még, hogy állna most itt a világon egyedül! Mennyire egyedül!*” Ez a két mondat mindennél többet elárul mind a korról, mind Petőfiről, és sokat elmond Jókairól is. Alighanem ma mindketten egyedül lennének. Hogy miért, ne részletezzük: ez már egy másik esszé témája lenne. Ami biztos: egyedül együtt lenne jó nekik.

RÍKA*

Csernák Árpád

Amikor megismertem Rikát, még tudott járni, igaz csak a szobája, dolgozószobája, a fürdőszoba és a konyha négy-szögében. Járókerettel. Ha az (ő testi adottságaihoz méretezett, kialakított) ágyról fel tudott állni, beírta nekem: f. Ha „könnyedén” (segítség nélkül) fel tudott állni: F. Ha így indult a napom, akkor örömmel indult. Az íróasztalától is csak segítséggel tudott felállni. Olyankor ott voltam. Elképesztő az a különleges „gördülő-forduló technika” amivel próbálkozik. Évek során alakította ki ezt a módszert. Ilyenkor nagyon kifárad. Ez számára körülbelül akkora erőfeszítés, mint amikor egy rúdugró új világsúcsot állít be.

Írhatnám: „gyermekkora óta izomsorvadásban szenved”, de ahogy ezt leírom: elszégyellem magam. Pedig igaz. Mégis, ha közelebb akarok jutni a lényegéhez, ezt mégsem szabadna leírnom. Akkor hogyan? Sehogy. Nem lehet. Nem kell. Ugyanis aki csak könyvkritikáit, interjúit, beszédeinek szövegét ismeri, minderről: a betegségéről, mindennapi hősiességéről semmit sem tud meg. De aki beszélget vele, akár telefonon, akár élőszóban, annak sem jut eszébe, hogy beteggel beszélne. Szellemileg, lelkiileg az egyik legegészségesebb ember, akivel valaha találkoztam. Csupán szépirodalmi munkáiból derül ki, hogy valójában milyen szenvedések sorozata volt eddigi élete, és minden perce, minden lépése fölveti újra és újra a lenni vagy nem lenni kérdését.

Tegnap, az utcán azon kaptam magam, hogy könnyedebben lépkedek, érzem, hogy derűs nyugalom van bennem..., és akkor úgy éreztem jön mögöttem a könyvem, mintegy védelmet biztosítva számomra..., ha elém kerül akár pajzs is lehet..., ha elyöngülnök, elfáradok: nekidőlhetnek..., ha didergek, akkor is, akár egy jó cserépkályhának...

Egyik barátom... (Barátom? Mondjunk inkább ismerőst.) ...amikor megkérdeztem tőle, hogy elolvasta-e a könyvem, azt felelte (fölháborodva): *Hogy képezed?! Tudod te egyáltalán miket írsz? Én bent voltam...* „Bent volt”..., többször... Ma alkoholista roncs. Pedig nagyon tehetséges ember (volt)... Amikor ilyen esetek történnek velem, mindig elhatározom: csak könnyed, derűs történeteket fogok írni, amelyek jól végződnek..., amiken – közben, esetleg – még nevetni is lehet...

Ha most azt mondanám, hogy egy olyan nőről akarok írni, aki ötvenöt éve izomsorvadásos beteg, és tíz éve egyáltalán nem tud fölállni segítség nélkül..., lépést pedig egyet sem tud tenni, még segítséggel sem, hogy lehetne ebből „könnyed, derűs” vagy pláne: „vidám” történet? Pedig lehetne... Mert ő maga rendkívül jó humorú és jó humorérzékű, derűs..., és a munkáját magas színvonalon és szeretettel végzi... Ezt nehéz megfogalmazni: esetében a munka gyógmód, kiút... Róla kellene írni. Ha egyáltalán eszembe jut, hogy írjak, akkor az, hogy róla kéne...

Néha gyalog megyek. A város másik végében lakik. Gyalog háromnegyed óra. Ehhez most nincs kedvem; esős, szeles idő van, meg túl korán leélnék. Azt mondom: „le”, mert a hegyen lakom. Ilyenkor hivatalos segítő van Rikánál a „szolgálattól”. Komoly összegeket kell ezért fizetnie havonta. A „hivatalos segítői” között csak egy asszony van, akivel fel tud állni. Rajta kívül csak velem. Tehát összesen ketten vagyunk, akik tudnak segíteni abban, hogy felálljon.

Különböben nem tud felállni. Egy ideje. Elég hosszú ideje. Pontosán ki van számítva, hogy nekem mikorra kell oda érnem. És én mindig pontosan odaérek. Évek óta imádkozunk, reménykedünk, biztatjuk egymást; mindent megpróbálunk, de – egyelőre – nem túl sok eredménnyel. Rika egészen különleges lény. Kisgyermek kora óta így él, küzd, tanul, dolgozik, és még ő tud biztatni, segíteni, reményt adni. És erre nagy szükség van, mert ilyen körülmények között színvonalas folyóiratot szerkeszteni, havonta megjelentetni, egyenlő a csodával. Nélküle már régen nem tudnám „csinálni” a lapot..., de – talán – mást sem... Ilyen értelemben (pontosabban: ezek alapján): a lap maga az élet... az életünk...

Borús idő, hallgatom a szél zúgását.

Soha, senkinek a társaságában nem nevettem annyit, mint Rikával. Sokat nevetünk. Nem tudom, hogy „csináljuk”.

Egyik nap mindketten nagyon fáradtak voltunk. Én is rosszul aludtam. Amikor elkészül a lap, mi ketten tesszük borítékba az előfizetőknek, a szerzőknek, mi ragasztjuk fel a címkéket, mérleget... az egész paksamátát előkészítjük a postára... Utána átmentem a másik szobába, és ott, a harmonikusan berendezett szobában, a sűrű sezlonek, a sötétbarna bútorok között, az erkély felől ferde bedőlő fényben rögtön elálmosodtam és elaludtam. Azóta azzal biztatgatjuk magunkat, hogy elalvás előtt háromszor-négyszer lélegezzünk nagyot, aztán gondoljunk a sűrű sezlonek, a barna bútorokra és a ferde fényre, és azonnal elalszunk... Próbáltam eljátszani, hogy ez „verbálszugesztációs módszer”, és ott, egy szempillantás alatt, álltomban, az ajtófélfára dőlve, mintha az egy vízszintes felület lenne, alvást mímeltem. Kacagott. Nekem nagyon fontos, hogy kacagjon, hogy jól érezze magát, hiszem: ez is segít a gyógyulásban. Most uszodába jár, három segítővel. Úszik, vízben jár, vízben tornázik..., a gyógytornász nagyon biztatja... Milyen régen reménykedünk. Istenem, segíts! Adj erőt! Tudom, járni fog. És akkor sétálni megyünk a parkba..., és – talán – messzebbre is...

Szégyellem magam, de újra és újra sírnom kell. Nem akarok emlékezni sem mire, el akarok felejteni mindent... Uram irlalmazz! Krisztus kegyelmezz! Talán a jelen...! Talán a jövő...! Uram, tégy csodát! Rikának hinnie kell abban, hogy meggyógyul! Tudjon újra járni! Istenem, segíts!

Már éjszaka van. Aludni is kéne. Bevettem az altatót. A sűrű sezlonek, a barna bútorokra, a csendre, a szobába bezúduló ferde fényre gondolok..., és – talán – elalszom...

Esik a hó. Vastag hóbunda fedi a hegyet, a házak tetejét, a villanyhuzalokat. Érintetlen, kristálytisza. Hó fedi az utakat is. Nem látszik a sár, a göröngyök... A férfi kilép a hófedte utcára a kutyáival. Még lábnyomok sincsenek. Az első lábnyomokat az ő kutyái nyomtatják az utca szűzi papiruszára. A levegő is kristálytisza. A kutyák rohagásznak a hóban; mintha egy harmadik kutyával játszanának, lihegnek, hancúroznak, egyre több virágsziromra emlékeztető lábnyom ír egy semmilyen más nyelven le nem írható remekművet, lehet óda, lehet regény, ez ebben a pillanatban érdektelen, de a férfi érzi, hogy remekmű; érzi, hogy csak ez a remek-

mű méltó ahhoz a témához, amit meg szeretne írni, de tudja, hogy soha nem fogja megírni, mert nem tudja, mert nem lehet... Valahol a távolban egy forró szobában, a hófehér, forró takaró alatt, bordó selyem hálóingben fekszik a lány, aki a kutya jegyében született, de nem hancúrozhat valóságos testvéreivel, csak tekintetében járják boldogító és szabad táncukat. A lány nem futhat, nem táncolhat, így hát szárnyal... A férfi arra gondol: ilyesmi lehet a boldogság.

Indulások, érkezések. Megindulások, megérkezések. Nyugvópont, aztán kibillenés, aztán ismét nyugvópont, egy másik térben, egy másik időben, de amíg itt, addig a férfit a nő, a nőt a férfit... Ebből nem engedek. Minden egyből kétséges. Csak az anyáól. Az biztos. Ha már nem is a te anyád öle. ŐL. Ez biztos pont. Meder, völgy, öböl, bozót, szirt... Minden ami szépség. Minden ami a szépséggel rokon. És rokon mindennel, ami jó. Ha nem is felhőtlenül. Mert a felhő is... Ha beárnyékolja, elfedi, akkor is... Mert nincs semmi más, ami biztos. Kétséges a tudás, kétséges a hit... Hacsak nem ez is az ölle kapcsolatos. A szirttel, a völgyel, a dombbal, a mederrel, a bozótal... Ott lázba jöhetsz. Ott megnyugodhatsz. Ott elveszitheted a tudatodat, ott kijózanodhatsz. Csak ott. Csak akkor. A többi mind látszat, hazugság, káprázat... Hacsak ez is nem az ölle kapcsolatos. A partról, a vulkánról, a kráterrel, a lávával... Ott felforrósodhatsz, ott kihülhatsz, ott feloldódhatsz, ott megkövülhatsz, ott megszülethatsz, ott meghalhatsz... Ott minden megtörténhet. De csak ott. Épp ezért: Engedd elindulni az elindulót, megérkezni a megérkezőt, megszületni a születőt, létezni a létezőt, meghalni a meghalót, feltámadni a feltámadót! Vasútállomás, füst és korom, kátrányszín kalitka, fakó nagykabátokban, fakó pufajkákból embegek... egy lépés előre, egy lépés balra, egy lépés jobbra... fordulat, félfordulat... a nyakakon a fejek, az arcokban a szemek, tompa fényű szemek, jobbra néznek, balra néznek, előre néznek, hátra néznek... izzadó, fujtató, álldogáló, induló, érkező vonatok... a tétova kerekék fényesre csiszolják a síneket... fényes pántok a döglött rozsdapáros földön, mint korbácsütések, kiáltások, sikolyok, pisztolylövések... senki nem tudja melyik vonat hova megy, melyik áll, miért áll, amelyik érkezik, honnan érkezik... engem egy kis csoporthoz terelnek, ott állunk egy krétavonalakkal határolt térségben... egy lépés előre, egy lépés jobbra, egy lépés balra, fordulat, félfordulat... fakó arcok, fakó tekintetek... darab ideig ott toporgok a többiekkel, aztán, bár eleinte úgy tűnik lehetetlen, hirtelen átlépek a határvonalat... Még nincs itt az este. A sűrűség engem nem emlékeztet az estére. Az este nem sűrű... még az éjszaka sem. Jósdában voltam. Végignézhettem az előttem sorakozók látomásait. Előbb vagy utóbb mindenkinek felröppent a nagy kék lepke. Figyeltem a saját képletemet, vártam, sokáig vártam. Végül nálam is felröppent a nagy kék lepke. Mintha valami infernalis mélységből és sötétségből küzdött volna fel magát. Megkönnyebbültem. Már nem vártam semmire. De valami meglepő mozgás indult a mélyben. A mocsárszerű maszszából egyszerre barna kövekből álló gyöngyösr alakult ki. Érthetetlen volt és háborzongatóan szép: mintha a kövek — maguktól — füzérré állnának össze. Aztán egy asszony emelkedett ki az örvénylő masszából, az ő nyakán, karján tekergett a füzér. Csak mellig

emelkedett ki. Nem volt különösebben szép, de valami nagy küzdelemből győztesként kikerült ember mosolya ült az arcán, s bár fáradt volt ez az arc, ez az állapot felmagasztosította, megszépítette. Azt mondta: „Jövök érted!” Tévéfilmet néz az öreg clown családja. Nem is film, csupán egy régi karneváli felvonulás közvetítésének ismétlése. Tarkabarka forgatag. Dobok szólnak, különböző korok látványos jelmezeiben táncosok táncolnak, a tűzevők tüzet esznek, a kardnyelők kardokat nyelnek, a kígyóbüvölők kígyókat büvölnek, a hasfelmetszők felmetszik a hasukat, és belsősegeiket két tenyerükbe fogva, nagy taps kíséretében, röhögve kitáncolnak a képből... Izgatottan megszólal az öreg clown fia: Figyeljétek! Most jön a nagypapa! Szeles márványlapokkal kirakott lapos lépcsőkön, két oszlopsor között, az elvonuló zajos tömeg mögött egy tetőtől talpig fehérbe öltözött, gázálcáros angyal totyog pingvin módra, a lépcsőfokoknál mulatságosan szökken, tipeg, szárnyaival renyhén csapkod... Mindig ilyennek képzeltem a nagypapát, mondja az unoka.

és alig lehet talpra állítani... Nem lehet kiszámítani, az egészben nincs semmi logika, semmi következetesség..., és ez az ami nekem néha örjítő... Neki nem. Ő folytatja, minden nap újra kezdi, minden nap azt bizonyítja számára, hogy nem fog menni, hogy ő parányi, gyöngye és kiszolgáltatott..., és ő mégis minden nap „gyakorol”, minden új lehetőséget megragad, legyen az egy új gyógyszer, egy csodás tulajdonságokkal felruházott étel, vagy gyógynövény, jó eredményeket ígérő új módszer, ő minden nap hisz a gyógyulásban...

Lementem, ittam egy vizespohár pálinkát. Már hajnalodik...

Ma van advent első vasárnapja. Ilyenkor – igazán – „nem illik” ezt a kérdést föltenni magamnak: Volt-e valami értelme annak, hogy megszülettem?

Amióta megismertem Rikát, legfőbb célom, hogy meggyógyuljon..., vagy legalábbis jobban legyen..., vagy legalábbis: több öröm legyen az életében..., egyáltalán: legyen öröm az életében... Minimális sikerek. Az, hogy

Rika növekedési hormont serkentő gyógyszert kezdett szedni. Most ettől remél javulást. És persze – vele együtt – én is. Más sem várok jobban, mint Rika állapotának javulását..., hogy újra tudjon járni! Istenem! Ez ilyen óriási kérdés? Úgy fest: igen. És nem értem. Néha örjítő igazságtalanságnak érzem. Látólag valami apróságon múlik... Föl-emelem, leteszem, áll..., egyik kezével a járókeretbe, másikkal az ágy szélébe kapaszkodik, de áll, mosolyog, elégedett ezzel a felállással... Akkor az a parányi dolog, az a csöpp erő az izomban, az az apró parancs az idegközpontban... Istenem, miért nem? Más ennyi „edzéssel” világbjának lehetne bármelyik sportágban, mert az ő egész élete folyamatos „edzés”... És bármilyen gyakorlatot elvégezne, ha hihetne abban, hogy ettől folyamatosan, fokozatosan javul... De itt nincs folyamatosság, nincs fokozatosság... Egyik nap alig mozog, és jól megy a fölállás, másnap úszik, tornázik,

tudok „bohóckodni”, és akkor ő nevet, és ilyenkor elfelejti a fájdalmakat... Vagy, ha nem is felejt el, háttérbe szorul...

Feltartanak... Szóval tartanak... Érdektelen fecsegés, mégsem tudom ott hagyni őket... Pedig már fél három... már ott kéne lennem Rikánál... de messze van... a város másik végében... és most nagyobb a város, nagyobb a távolság..., és ezek itt beszélnek... fontoskodnak, mosolyognak... fogalmuk sincs, hogy mennyire fontos lenne nem itt lennem... Végre sikerül megszabadulnom tőlük, de nincs kocsim. Gyalog kell elindulnom a jeges utakon. Útközben kétszer elvágódom. Másodszor már alig bírtam fölkelni; néztem a jéget, és nem értettem... Gondoltam: ha már másodszor eselem, akkor talán ott kellene maradnom... Aztán mégis csak föltápázkodtam. A buszmegállóhoz értem, néztem a menetrendet: egy óran

belül nem jön busz. Nemrég ment el az előző. Próbáltam telefonálni, de – teljesen érthetetlen okokból – most az sem működött. Mintha nőne a távolság, mintha nőne a város. Már az is fölvetődik bennem, hogy villamossal kéne mennem, holott – tudomásom szerint – eddig nem közlekedett villamos a városban. Csúszkálók a jeges utakon, és egyfolytában megpróbálók telefonálni. Végül sikerül. De nem Ríka veszi fel. Mély alt női hang a telefonban... Mondom, hogy mit akarok..., mondom, hogy Ríkával akarok beszélni... Értetlenkedik... Mintha fogalma sem volna, hogy én ki vagyok, és nekem miért kéne ott lennem, hiszen ő ott van... Nyilván az egyik segítő... Mondom, hogy már úton vagyok... Teljesen rémisztő és érthetetlen, amit mond. Azt mondja, hogy ők is úton vannak... Miért?! Miféle úton?! És hogyan?! Hiszen ahhoz még jó időben is három ember kell... Jönnek felém, azt mondja... De honnan tudják, hogy én merről jövök, hiszen áttekinthetetlen a város, és elképesztőek a távolságok..., és minden házat hó fed, és minden utcát jég borít...

Valahol félúton mégis találkozunk. Én éppen egy felüljárón megyek át. Meglátom őket, lent az úton. Ordítok. Megállnak az út szélén a csúcsforgalomban. Egyszerre fülsiketítő zsvajz támad: vonatokat zakatolnak, pöfékelnek, villamosok csörömpölnek, autók túlkölnék... Korai sötétség, füst, köd és homály... Kiabálva beszélünk, ahogy soha.
– Nem jöttél! – mondja Ríka.
– Szóval tartottak...!
– Aggódtam...!
– Jövök már... Itt vagyok! – kétségbeesetten ordítok, és közben már rohanok

azt akarom, hogy a néző „meghatódjon”..., pontosabban: megrendüljön..., ha azt akarom, hogy katarzis legyen...

Ríka azt is kérdezte: „Szováta szerepel a magyar irodalomban?” „Nem tudok róla” – feleltem. „Most majd fog” – mondta. Nevettem. Nem tudom... Szováta, 30 fok melegben, napsütésben nem biztos, hogy kínozni kellene magamat, inkább egy kicsit pihenni, feltöltődni..., hogy örülni tudjak..., hogy újra ráébredjek: öröm is van...

De, hát – valamiképpen – a magyar sors, a székegyföld, meg az én (túl)érzékenységem nem nagyon engedi ezt..., vagy akár azt is mondhatnám: azt sugallja, hogy azt (nekem) nem szabad, nem lehet... Mert miután több száz kilométert hajtottam – abban a bizonyos öröme szánt 30 fok melegben, ragyogó napsütésben – csuromvízessé vált ingben, keresztül útépitéseken, sívár, kaotikus ipartelepeken, parkoló és árnyék nélkül, örökösen záróvonalat, és, jaj, megint kóbor kutyákat és kutyatetteket kerülgetve, és végre elérkeztem egy olyan pontra, kb. 20 kilométerre Szováától, Háromfaluban, ahol ki volt téve egy tábla, és rajta a várva-várt „P” betű... PARKOLÓ! Na, végre! Itt meg lehet állni, talán lehet kicsit pihenni, talán még enni is néhány falatot..., és a PARKOLÓ-ban mit látok? Két keresztet, és a két kereszt alatt két táblát, az egyik en az áll: Kacsó Ferenc, 1996... (pontos dátum); a másikon meg ez: Bokor Noémi, 1986-2006.

...és egyébként nem volt itt más, csak szemét, szemét... a kicsiny beton placc, és alatta az árokban, a fák, a bok-

ra, néha a felhőfoszlányos égre, a tavat övező óriási fenyők csúcsára, vagy a tó sötét, zöldesbarna, levelekkel és lehullott vadkörtevel tarkított vizére nézve, félhangosan, inkább csak dűnnyögve, néha suttogva, hiszen jócskán voltak fűrdözők, akik élvezni szerették volna a Nap kései ajándékát, a tó testet-lelket könnyítő sós vizét... Abban biztos voltam, már soha nem fogom ugyanúgy mondani ezt a verset, ahogy eddig. A végén nem üvöltök a medvével együtt, a medve helyett, hanem – teljesen átérezve fájdalomát, megaláztatását – szinte suttogva fogom rábeszélni a lázadásra: „Medve, üvölts!, ne járd tovább!”...
...csak ezek után éreztem úgy, megérdemlem, hogy lebegjek a tó felszínén... Egészen különös ez a víz... Inkább híg, sós oldatnak mondható... Úszni csak nagy erőfeszítések árán lehet benne, viszont könnyű fönnmaradni a színén mozdulatlanul... Ezt is tettem... napokon át... csak lebegtem a tó felszínén és néztem a fénylő eget... és éreztem, ahogy kioldódik belőlem minden fájdalom, minden feszültség...

Napsütéses nyári napokon mi is útra kelünk, Ríkával. A legjobb a hétfőeken: szombaton vagy vasárnap. Ilyenkor szinte kiürül a város; mindenki megy a nyaralójába, hétfégi házába, telkére, az autók nem pöfékelik tele füsttel az utcákat, csend van.

Áthozom a kocsit, Ríka ágya mellé állítom, befejezem, nehogy elmozduljon, miközben Rikát átemelem az ágyról a kocsiba. Az első, amit lát a *Santa maria della Salute*. Ez a kiindulópont. Vanvitelli nagyméretű, könnyed vonásokkal megalkotott rajza az ágy fölött

kislány ennek is nagyon örült; Ríka itt boldognak látszik, arcán az elmaradhatatlan mosoly...

Egy másik képen, bordásfal előtt, nagy kék labdán hasal, citromsárga pólóban, citromsárga melegítőben, a labdára könyököl, mögötte a gyógytornász a győzelem „V” jelét mutatja. Ríka itt 35 éves és gyönyörű, nevet, boldognak látszik...

A kocsival balra fordulunk, az ablakra, a könyvekkel megrakott szekrényre csak egy pillantást vetünk, aztán – a tévé fölött – nagyméretű barna fotó Ríka nagyapjáról, negyvenévesen, 1944-ben, nem sokkal azelőtt készült, hogy Brest-Litovsknál, hastífuszban meghalt. Tiszta tekintetű, dacos férfiarc, hetykén félrecsapott sapkájának oldalán három csík, tizedesi egyenruháján üres váll-lapok...

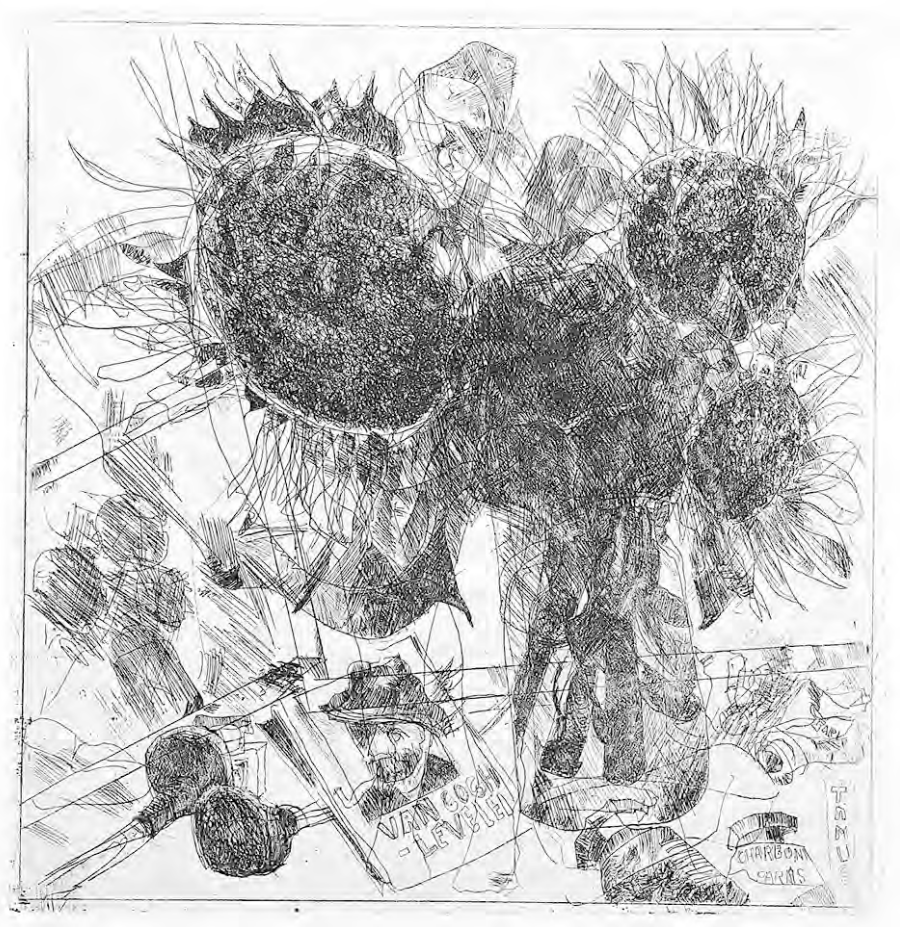
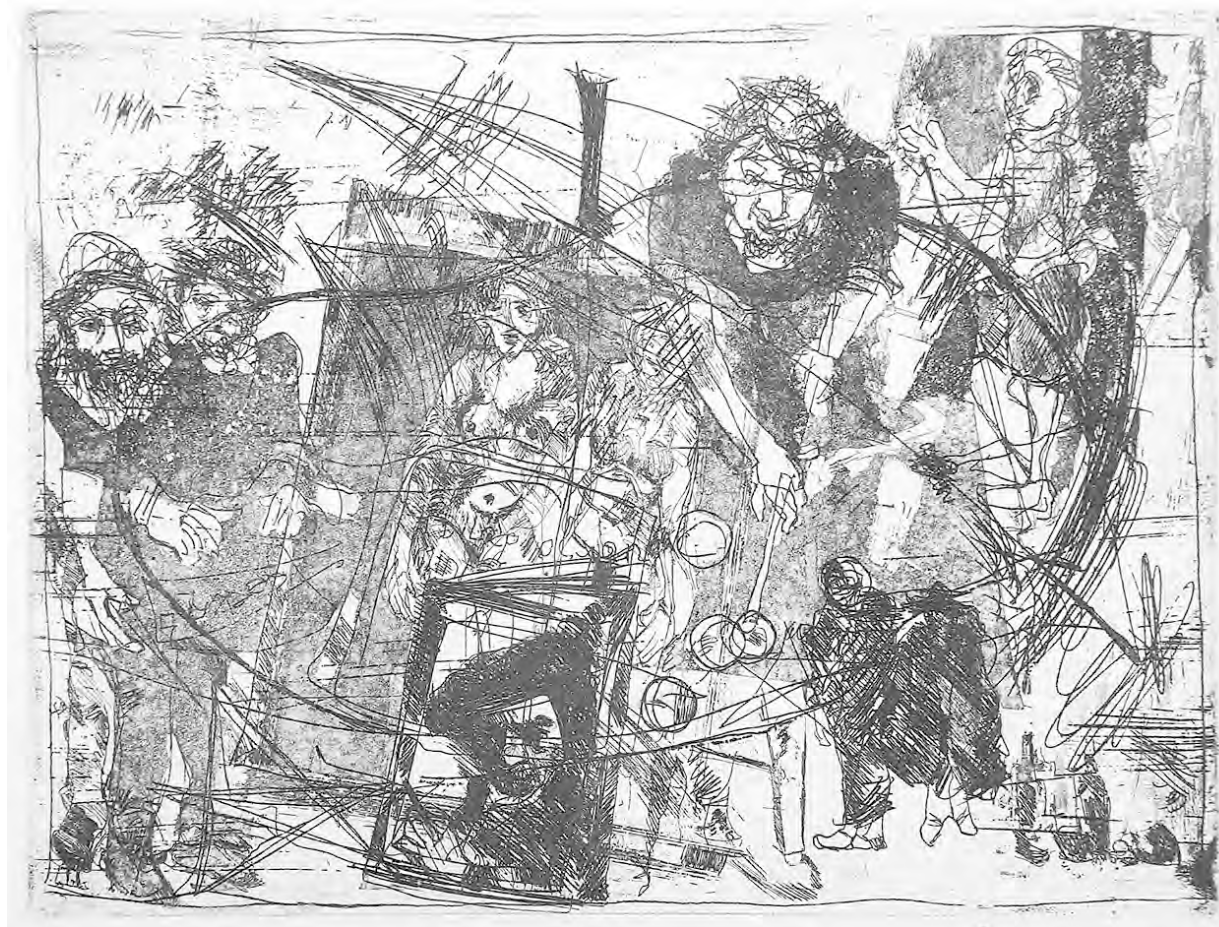
Ha ezt a képet nézi Ríka, legyen előtti bármiről is szó, elhallgat, és komoly lesz az arca. Talán ő nem tudja, de én látom: mennyire hasonlít ilyenkor a nagyapjára.

Tovább fordítom a széket, elhaladunk Csikós András: Tanya című festménye előtt. A kép felületének egyharmadát a föld tölti ki..., a barnával, feketével, vörössel, vastag ecsetvonásokkal föl-rakott fénylő földrögök... András, ha ilyen képet festett, valóban belekevert egy kis földet a festékbe. A látóhatár szélén rendíthetetlenül összetartozó emberpár bandukol kutyával, mellettük csupasza fa, a távolban, alig láthatóan, kicsi ház, és fölöttük az irdatlan, felhős, borús ég...

ajándékba ezeket az emléktárgyakat. Aztán egy fáraót ábrázoló papírusz Egyiptomba röpit bennünket néhány pillanatra, de gördülünk tovább.

Most érdemes tovább mennünk, mert az a helyiség következik, ami előtt mindig meg kell állnunk, és amit Ríka olyan áhitattal néz, ahogy a Notre Dame-ot nézné vagy a reimsi katedrális, ha valaha eljuthatna oda..., vagy ki tudja, lehet, hogy azokat nem is nézné ilyen áhitattal, hiszen itt annak idején az édesanyjával együtt főzött, ott állt mellette a parányi konyhában, petrezselymet aprított, krumplit puolt, keverte a rántást..., ő állni tudott, a kis ablakon át jött a fény, végigsimított a konyhaszekrényen és anyja ősz haján, és készült az ebéd...

Innen tovább gördülve már átlépjük a nagyszoba küszöbét, és megérkezünk abba a varázslatos térbe, ahol barna bútorok vannak, ahol ferdén dől a fény az erkély felőli nagyablakon át a szürke szelontra, amire elég csak gondolni, és máris álmos lesz az ember... Ezen a téren lassan haladunk. A vastag szőnyegen gördülve még a kerekék surrogását sem lehet hallani. Egy-egy tárgy, kép, virág, könyvszekrényben látható könyv előtt megállunk, Ríka hosszan nézi őket, némelyiken igazít egy kicsit... A legjobbat Gera Katalin kis színezett terrakotta szobra előtt időzünk: elragadó ifjú lányalak földig érő szoknyában... áll... fenségesen, egyenes gerinccel... Szépsége mellett az a legfontosabb Ríka számára, hogy áll... Figyeli a testtartását, tanulják a sejtjei... Így kell..., így akar majd ő is állni...

le a lépcsőn... rohanok oda hozzájuk... Két karomat előre lendítve intek a segítőnek, hogy adja ide... És akkor átveszem Rikát... A karomba veszem... A karomba tudom venni... Könnyű és kicsi... Rémület és boldogság száll meg egyszerre. Akkor látom, hogy csecsemő. Ugyanaz a tekintet, ugyanazok az arcvonások..., de csecsemő...
– Most már megyünk... haza...
Csecsemő: Mindent újra lehet kezdeni.
Csecsemő: Innen kell elindulni!
Csecsemő: Van jövő!

Néha el kell utazni. Minél messzebbre... Másképp nehéz lenne kibírni. Szováta, a Medve-tó..., ez éppen jó lesz. Mielőtt elindultam Ríka azt mondta: „A medvét feltélenli mond el a Medve-tónál.” Akkoriban sokat mondtam Béri Géza versét. Minden alkalommal felzaklat, megvisel. Persze, amikor mondom, nem szabad ennek rajtam látszani. Én nem „hatódhatok meg”, ha

rok és a kereszték körül, csak szemét, szemét... Még önszorgalomból sem tett ide ki senki egy nagyobb látást, hogy legalább abba... A forráság fel-fokozta a rohadó szemét szagát... Itt enni?! Tovább menni..., minél előbb tovább menni, ha nem akarom, hogy nagyobb baj legyen... Éreztem, hogy föl-kavarodik a gyomrom..., és ez volt a legenyhébb tünet... Visszamenekültem a kocsiba...

...aztán – hamarosan – megérkeztem Szováta. Ríka azt írta sms-ben: „Még néztem interneten a Medve-tó környékét, szeretni fogod.” Isten tudja. Még az is lehet. Hiszen neki mindig igaza van.

...másnap aztán elolvastam a *Medvét* a Medve-tó partján... Nem mondhatom, hogy elmondtam, hiszen előttem volt a szöveg, bele-bele néztem... A földeszkázott tópart legszélső részére húzódva, a lapot kiterítve a fakorlát-

húzódik. Ríka ilyenkor szemtől-szembe látja. Ez ritka pillanat; többnyire mögötte van vagy felette, de ilyenkor ott ül, és csodálattal nézi. Nem is indulunk azonnal. Minek kapkodni. Itt elidőzünk egy kicsit: üres és megszentelt tér.

Jobbra, a falon feszület és egy rajz Jézusról. Tőlük nem messze, az éjjeliszekrény fölött sok apró fénykép keretben: Ríka édesanyjáról, a kórházi ágyon, harmadik szívinfarktusa, szívműtétje után, unokahúgáról, akit anyaként szeret, akinek meséket mondott kisgyermek korában, unokahúga kislányról, kisbabaként és már nagybacska kislányként, akit nagymamaként szeret, csodaként él meg minden vele töltött pillanatot...

És képek Rikáról: öt évesen, fekete-fehér képen, nagy, vasalt masnival a hajában, hatalmas babával a kezében, amit a fényképész adott a kislánynak kizárólag a felvétel elkészítésének idejére, de a

...aztán még egy rajz Jézusról..., és ha túlgördül a kocsin a nagy kalapú állólámpán, máris a dolgozószobában vagyunk. Itt szinte minden a munkára emlékeztet: íróasztal, rajta számítógép, tollak, ceruzák, iratok, gémkapcsoló..., a polcokon is iratok, szépen, rendezetten, mappákban, dossziékban, ellátva dátumokkal, sorszámokkal..., minden az éppen érvényes törvények szerint... Persze itt is van néhány rajz, festmény, szobor, de ezeken kívül, a falakon: plakátok, könyvborítók, oklevelek...

Ideje tovább állnunk, mert még kedve támad Rikának dolgozni.

Befordulunk balra az előszobába, és így mindjárt érdekesebb tájakra érke-zünk. A bejárati ajtó mellett egy iraki imaszőnyeg lóg a falon, szemben vele hét kis tevé vonul növekvő sorrendben, bekeretezve. Unokahúgának a férje egy ideig Irakban szolgált, onnan hozta

Aztán csak elérünk a fénylő kapuig, az erkélyajtóhoz, és a függőnyt félrehúzva kocsink célba ér. Úgy állítom be, hogy az utca hatalmas platánfáinak lombján átszűrődő napfény minél nagyobb felületen érje Rikát. Magamnak kihozok egy széket, leülök vele szemben.

Néha azt játsszuk, hogy valahol a tenger partján vagyunk, talán Split vagy éppen Firenze valamelyik kávézójának teraszán, és már hozzák is a habos kávé-t, hozom én, és a pincér kis asztalkát varázsol elő a falból, és oda teszi le a gőzölgő italt, porceláncsészében, apró süteményekkel a csészéalban..., és csak ülünk, nézzük a fák ezerszínű kergét, a tenger felől szelid szellő simít végig az arcunkon, fölnezzünk a fénylő égre, az alig mocsanó lombokra..., csend van, kortyoljuk a kávé...

*Részlet a Stádium Kiadónál hamarosan megjelenő, „A doboz” című kisregényből.

„MIT ÉR MA MÁR AZ INKÁKNAK ÉS AZ AZTÉKOKNAK AZ, HOGY AZ EGÉSZ VILÁG TUD RÓLUK?”

WASS ALBERT PUBLICISZTIKÁJÁNAK RETORIKÁJÁBÓL: HATÁSOS SZÖVEGZÁRÁSOK

Arany Lajos

A befejezés olykor egyenesen feltüzel és haragra gerjeszt, mint Quintilianus Szónoklattanában olvassuk. A szöveg fontos makroszerkezeti egysége ez: a hármas retorikai osztat egyikeként a közepsőben, a tárgyalásban kifejtetteknek a következményét, az összefoglalását, az érzelmi berekesztését adja; érzelmet kelthet: pl. rokonszenvet a szöveg narrátorának gondolatai iránt avagy, illetve egyszermind ellenszenvet a beszélővel egyet nem értőkkel szemben.

A hatásos befejezés a szöveg lezártságának, teljességének, egységének élményét nyújtja. A zárás minősége a publicisztikában is éppoly lényeges, mint bármely más típusú próza (például a széppróza) világában. A figyelemkeltésnek is lehet eszköze, hiszen amint megessik, hogy valaki egy-egy regényt úgy kezd olvasni, hogy legelőbb a végét nézi meg, előfordulhat: az olvasó egy-egy újságcikk zárására pillant először, s éppen ez kelti fel érdeklődését az egész írás elolvasására.

A tekintet megragadásának tehát a hatásos befejezés is lehet fontos nyelvi eszköze (egyébként – ha arra oka van –, tipográfiailag is kiemeli a sajtó a befejezést). Következzen néhány hatásos zárás Wass Albert publicisztikájából, kommunikációs funkciók szerint csoportosítva, azaz annak megfelelően, hogy a valóság ábrázolására, leírására, közlésére, az arról való tájékoztatásra, illetve érzelmeik, vágyak kifejezésére vagy felhívásra (akarat, kérdések, követelések kinyilvánítására) törekszik-e a beszélő. Illetve az alapfunkciók mellett kiterjed figyelmünk az esztétikai funkciót hordozó szövegekre is: végtére is: írásművésztől származnak az idézetek...

Wass Albert publicisztikai írásainak zárására mindenekelőtt az expresszivitás, a felhívás és a láttató erő együttes jelenléte jellemző. Összhangban a legősibb retorikai követelménnyel: Quintilianus szerint „a befejezésben szabadjára engedhetünk minden érzelmet”, s a zárás nem szólhat „közönséges, köznyelvi és ritmustalan szófűzésű beszédstílusban”. Wass Albert újságcikkeiben előfordul persze az is, hogy mindezek mellett még az ábrázolás is részévé válik a befejezésnek.

Itt a Wass-publicisztika – főleg az emigrációs, s elsősorban a *Kanadai Magyarorságnak* számára készített írások – befejezésének három leggyakoribb típusa szerinti csoportosításban tekintünk tárgyunkra. Egyszermind arra is emlékeztetünk, hogy a szövegvezérlés nagy általánosságban vagy *összefoglaló* vagy *érzelemkeltő* jellegűek. Amint az is megessik, hogy egyszerre mindkét jellemzőt hordozzák.

1. **Érzelemkifejező** funkciót érvényesítő zárások:

A) a múlta és jelenre utaló, metaforikus, allegorizáló érzelmkifejezés, esztétikai és ábrázoló funkcióval is társítva:

Aki laza gyökerű, hitvány gyom volt, azt kitepték a földbehasító éles acélfogak. S marad a tiszta búza! (Lármafá. Szamosvidék, 1943. június 5.)

B) a jelenre utaló, metaforikus, allegorizáló:

Nem csak szentimentalizmusban, de gyakorlatban is magyarnak lenni ma annyit jelent, mint magányos komondorként védeni egy aklot, melynek se gazdája, se nyája nincsen többé. (Magyar Szemmel. Kanadai Magyarorságnak, 1967. december 2.)

C) a jelenre utaló s a jövőbe is tekintő:

Hazaáruulók akadnak minden időben. De itél fölöttük a nemzet, és ítélete ellen nincsen fellebbezés. (Modern hazaáruulók. Szamosvidék, 1942. április 4.)

Mi, akik látástól vakulásig munkálkodunk a magyar sors jobbra fordulását, úgy érezzük, hogy utunk végén szívárványos lobogóval vár reánk egy istenadta, derűsebb jövő. (Magyar Szemmel. Kanadai Magyarorságnak, 1966. április 23.)

Sokasodnak a törpék ezen a földön, s az óriások rendre kivesznek. (Magyar Szemmel. Kanadai Magyarorságnak, 1968. június 8.)

Talán szenilis vagyok, ahogy többen mondják, s elveim, nézeteim, gondolkodásmódom idejét múlta. De még ha ketrecbe zárva mutogatnak is majd, mint utolsó bölényt, akkor sem lehetek más, mint aki vagyok: nemzeti érzésű, makacs magyar, aki inkább elpusztulok, semhogy kegyelemért könyörögve elismerjem, hitem és meggyőződése ellenére, hogy az ezeréves magyar hazához másnak több jussa van, mint az én fajtámnak, a magyarnak! (Magyar Szemmel. Kanadai Magyarorságnak, 1971. május 30.)

2. **Felhívó** befejezések:

A) direkt felhívás, felszólítás:

Nosza, fiatal szabadságharcosok, a ti próbatételek estendeje ez! Markoljátok hát meg a lobogót, s gyerünk! (Magyar szemmel. Kanadai Magyarorságnak, 1966. február 5.)

B) a közösség tagjaként a közösséghez intezett felhívás:

Az apáinktól átvett magyar örökséget nem csupán megőriznünk és továbbadnunk kell, de gondoskodnunk kell arról is, hogy legyen, akinek továbbadhatjuk azt: egy huszonegyedik századbeli Magyarorságnak. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarorságnak, 1967. december 9.)

Keressük meg önmagunkban a magyar karácsonyt, emberek, mielőtt végképp elkárhozik a lelkiünk ebben a vásárcsarnokká változott világban. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarorságnak, 1967. karácsony)

Tartsuk észben: egy Megújított Magyar Szövetségre van szükségünk a világ teremtőjével, ha élni akarunk. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarorságnak, 1969. október 11.)

A Szent Korona védelmére össze kell fogjon minden magyar, világnézetre, pártállásra és felekezetre való tekintet nélkül. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarorságnak, 1971. november 8.)

Testvéri érzés és tudat kell legyen az összekötő anyag magyar és magyar között, szerte a világon, ha jót, hasznosat, erőset és maradandót akarunk építeni. Ezzel kell elkezdjük. Nem sallangos politikai jelszavakkal, hanem egymással szemben megnyilvánuló testvéri érzésekkel. Jóindulattal és okos cselekedetekkel. A többi aztán majd jön magától, csak előbb meg kell érdemelnünk. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarorságnak, 1971. november 22.)

C) a közösség tagjaként a közösséghez intezett metaforikus-allegorikus felhívás:

Minél több cölöphöz kötözük a magunk kis magyar tudatát, annál biztosabbak lehetünk, hogy a következő vihar nem sodorja ki a pusztulásba. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarorságnak, 1967. január 21.)

... a szabad égbolt magasába fölvezető lépcsőt egyetlen ember nem képes megépíteni, sem egy elkülönült csoport, bármilyen kiváltságos legyen is. A verem mélyéről ki a napfényre csak együttes erőfeszítéssel juthatunk, koordinált munkával, melyben mindenki egyformán végzi a maga kötelességét, és viseli a munka felelősségének súlyát. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarorságnak, 1967. április 22.)

D) a közösség tagjaként a közösséghez intezett felhívás, ábrázoló analógiával:

... a leghosszabb és legsúlyosabb lánc ereje is csak annyi, mint amennyi erőt a leggyöngébb láncszem képvisel az egységen belül. Segítsük tehát egymást abban, hogy egyformán erősek legyünk! (Magyar szemmel. Kanadai Magyarorságnak, 1968. január 13.)

E) a közösség tagjaként a közösséghez intezett felhívás, történelmi példával, az ellentét hatású kiaknázó szerkesztéssel:

Mi, magyarok gazdagok vagyunk babérkoszorús és mártírlóriás hősökben, de ez a gazdagság elszegényít, ha hiányt szenvedünk a Deák Ferencben. Illő tehát és szükséges, hogy tisztelettel adózzunk végre azoknak is, akik nem tüzzel és vérrel, de bölcs megértéssel és békés munkával igyekeznek jövőt építeni a magyarnak. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarorságnak, 1967. február 4.)

F) a közösség tagjaként a közösséghez intezett, aktualitásból (ember a Holdon) kiinduló, az időszersűséget metaforizáló felhívás, továbbá összefoglaló és egyben érzelmkeltő zárás a következő; ráadásul itt az ábrázoló, az érzelmkeltő és a felhívó funkció egyszerre érvényesül:

Véreink élnek a Hargita alatt s a Kárpát-medence más tájain, akiknek bajait, gondjait, nyomorúságait úgy elzárta a történelem a civilizált emberi világtól, mintha még a Holdnál is messzebbre lennének tőlünk. Nekünk azt a szellemi úrhajót kell megformálnunk és útjára bocsátanunk, mely a magyar nemzet felkutatására indíthatja el a világ közvéleményét.

Amíg ezt el nem végeztük, addig ne legyen gondunk a Holdra. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarorságnak, 1969. augusztus 2.)

G) kérdve felhívás s egyben tájékoztató:

Nos, hát magyarok: ki a legény a gáton? (Magyar szemmel. Kanadai Magyarorságnak, 1966. április 9.)

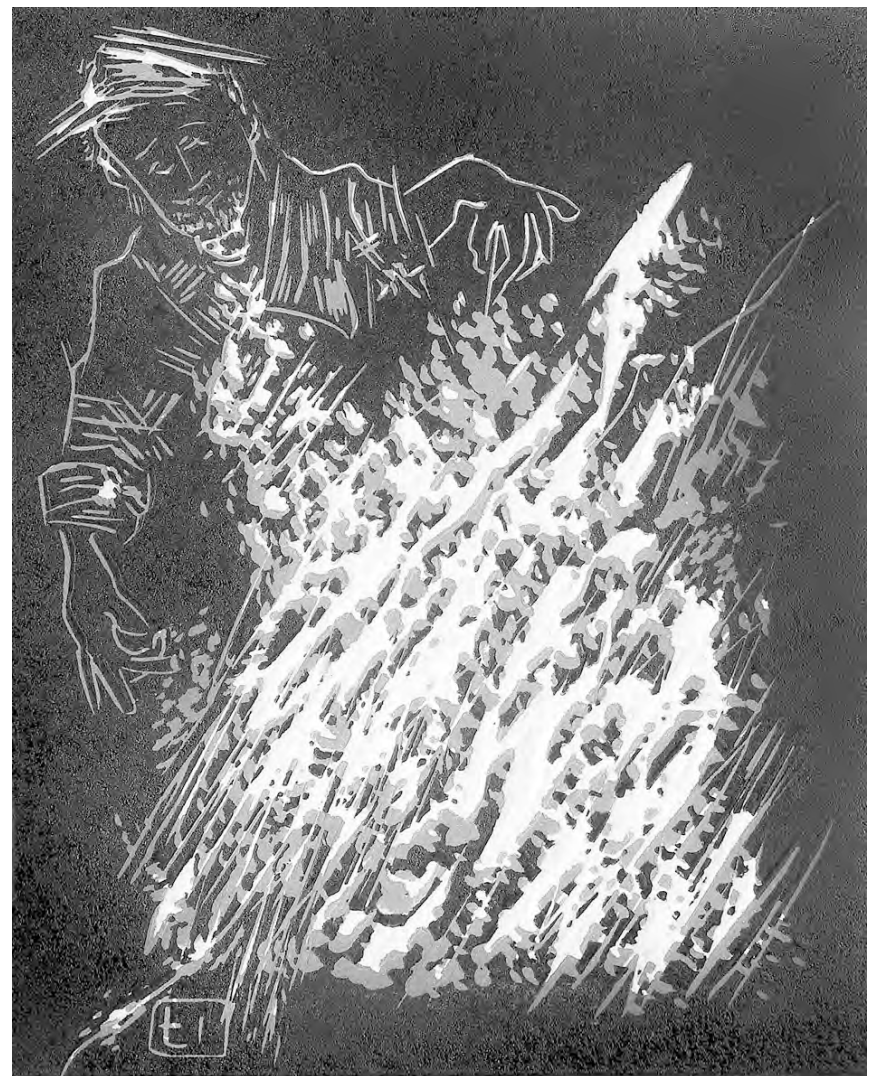
H) kijelentve felhívás ábrázolással társítva, a jövőre is utalva:

Egy jó nádpálca a megfelelő korban és a megfelelő pillanatban többet ér egy ezer oldalt kitevő lélektani tanulmánynál. Amely szülő kellőképpen alkalmazza ezt az orvosságot, az sok

Egyebet nem tebetünk tebát, mint hogy dolgozunk tovább, amilyen keményen csak tudunk, és imádkozunk. S reméljük, hogy ezer magyar ereje és imádsága elegendő lesz abhoz, hogy fordítson egyet a világ kerekén. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarorságnak, 1969. július 12.)

L) a közösség tagjaként a közösséghez intezett kijelentve felhívás és egyben tájékoztatás, jövőbe utalással:

Ideje, hogy a kútmérgezések, hitelrontások, áskálódások, céltalan kritizálások megszűnjenek közöttünk. Olyan betegségek ezek a magyarság testében, melyeket ha nem vágjuk ki onnan, előbb-utóbb halálunkat

fej- és szívűfájdalmat megtakarít magának a jövőben, a társadalomnak pedig sok ezer dollárba való bajt, kárt és költséget. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarorságnak, 1968. május 25.)

I) kijelentve felhívás, összefoglaló jellegű zárással:

Le kell vetközzük hát a pártoskodások jelmezeit, hogy ezáltal kibontakozhasson bennünk is az Egyetemes Ember, aki a maga embersége által megérdemli azt, hogy jövődjé legyen a magyarnak. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarorságnak, 1965. december 18.)

J) kijelentve felhívás, remény-prognózis-sal:

Talán, ha mindannyian imával ostromoljuk az Egek Kapuját, megnyílik egy nap, s igazságot, életet sugároz alá végül is a magyarok földjére. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarorságnak, 1963. november 15.)

K) a közösség tagjaként a közösséghez intezett kijelentve felhívás, összefoglaló jellegű zárás, jövőbe utalással:

okozzák. S ennél céltalanabb és dicsotlenebb módon még nem vett még el emigráció ezen a világon. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarorságnak, 1968. június 1.)

M) a közösség tagjaként a közösséghez utaló kijelentve felhívás jövőbe utalással, metaforizálva:

Elfeledni azt, ami elválaszt egymástól, s megkeresni azt, ami összetart: ez ennek az emigrációnak a feladata. Ha ezt meg tudja oldani, akkor bármilyen „heterogén” is legyen, a hétfejű sárkényt könnyedén legyőzi. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarorságnak, 1968. június 29.)

N) ima:

S kérjük a Jóistent, hogy adjon végre egymást szerető békeeszes szívet minden magyarnak, bármilyen nevet viseljen is, és bármilyen szinten töltse is életét. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarorságnak, 1969. augusztus 23.)

3. **Esztétikai** funkciójú befejezések:

A) az érzelmkifejezés fokozással társul:

Mi úgy érezzük, hogy a magyarságunkat kamatoztatnunk kell idegen földön, nem száz százalékosan, még csak nem is ezer százalékosan, de ennél is jobban, hogy jóvá tehesük mindazt a mulasztást, amit rest szolgál száz éven keresztül, még ha kishitőségük minden jó szándékával is, de a magyar nemzettel szemben mégis elkövettek. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarság, 1964. június 23.)

B) ironikus, illetve hasonlattal élő befejezés, amelyben az ábrázoló és az esztétikai funkció egyesül:

Egység nem azt jelenti, hogy mindenki feladja önmagát, és engedelmesen hozzáidomul valamely világnézetéhez. Ezt az „egységet” már megvalósították a kommuniszták odabaza. Az igazi, értékes, produktív és történelemformáló egység olyan, mint egy nagy szimfónia, mely különböző színek és hangok harmóniájából teremti meg a maga sajátos magyar programját a jövődó számára. Erre a harmóniára van szükség, ha élni akarunk. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarság, 1967. június 10.)

C) aforisztikus zárás:

— Következzenek előbb a szövegszövevből kiragadva is világos üzenetet hordozó, önálló aforizmákként is tekinthető befejezések:

Aki a következményt formálja, azé a jövődó. Aki pedig rest arra, hogy a maga igazáról fennszóval beszéljen, az megérdemli, hogy eltavaszítsák a csalók és a hazugok. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarság, 1964. április 11.)

Semmi sem lehetetlen azok számára, akikben megvan az akarat, a tetterő és a tisztánlátás, mely megjelöli az irányt és az utat, mely odavezet. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarság, 1965. november 20.)

A ki nem mondott vád mélyebb sebet éget, mint a legizzóbb vádbeszéd, mert nem ébreszti föl az ellentmondás üsztönét, hanem a lélek mélyére bízza az ítéletet. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarság, 1966. július 30.)

... tettekre csak azok képesek, akiknek a lelkében van bátorság és erő.

Akikben a cselekvő jó szándékot nem nyomja el az öncélú restség. Az ilyen emberek jövődőt teremtenek a pokol fenekén is a maguk nemzetének, és csak az a nemzet vész el, melynek fiai feladják a harcot. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarság, 1967. január 28.)

Bármilyen jó ügyet szolgáljon is egy diktatúra, szabad emberek világában létjogosultsága nincsen. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarság, 1967. április 15.)

... életünk maradandó értékét az szabja meg, hogy mit tettünk az igazságért. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarság, 1967. augusztus 5.)

... minden életképes tömeg ki tudja termelni a maga hivatott vezetőit, de a vezetők egymagukban nem képesek a semmiből cselekvésre kész tömeget teremteni. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarság, 1967. november 25.)

Vannak érzések, elgondolások, amiket az ember nem kukorékol szét a nagyvilágba. Csak az oroszlán engedheti meg magának, hogy éhségét a világba bődülje, mielőtt vadászni indul. A férfiember hallgat és cselekszik, s céltudatosan balad előre a

maga kitűzött útján, lépésről lépésre. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarság, 1968. február 17.)

— Az alábbi aforisztikus zárásokat a beszélő megfajeli aktualizálással, illetve a jövőre való utalással:

És most, hogy idáig eljutottam, már felelhetek őszintén és becsületesen: egységes a magyarság akkor, ha minden magyar emberebbé lenni igyekszik, hogy ezáltal magyarabbá váljon. Otthonán keresztül szolgálja hazáját, s minden akadályon keresztül igaz jószándékkal törekszik a közös cél felé.

És a cél ugyebár egyszerű: hogy békességben, s igazságban éljünk mindnyájan egy földél alatt. S kiket egyformán ver a zivatar, egyformán süssön azokra a nap is. (Nyugat, 1940. 12. szám – december 1. – E számban a folyóirat *Egységes magyarság* címmel jelölt körkérdésére öt válasz, öt írás található, Wass Albert esszéjét a IV. számmal jelölték.)

Szobrok ledőlnek, épületek összeomlanak, de az írásban lefektetett igaz-

ság örökre él. Ehhez viszonyítva kicsinyes emberi torzsalkodásaink még az utca poránál is mulandóbbaknak tűnnek, amit máról holnapra úgy elfúj a szél, hogy nyoma sem marad. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarság, 1969. november 8.)

— Van, hogy az esztétikai funkciót a felhívóval társítja a clausula. S összefoglaló jellegű is egyben a befejezés: a szöveg egyes részei közötti kapcsolatot is megteremti a kommunikáció, hiszen a zárás visszautal a szöveg előző egységeinek valamelyik gondolatára. S itt az aforizma beleszervező a szövegkörnyezetbe, azzal együtt válik világossá:

Tudjuk, hogy itt, Amerikában együtt van mindaz a tehetség és energia, mely ezeknek a szükségeknek a fedezésére hivatott. Kérdés csak az, hogy meddig hagyjuk parlagon heverni. Főképpen pedig érkezett újra az idő, amikor az Írástudókat meg kell vizsgáljuk magyar szemmel, a történelem ítélszéke előtt s ráébredjük őket annak tudatára, hogy kötelességük nélkül nincsen élet. Az Úristen ezt a kettőt egy darabban mérte ki. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarság, 1966. április 2.)

A szerző itt az ezeknek névmással viszszaüt példával az előző bekezdésben említett alábbi gondolatra: *...szükségünk van olyanokra, akik Szabó Dezső regényeit angolra képesek átültetni.*

D) aforisztikus zárás, bibliai allúzióval:

... minden isteni alaptörvény az egyszerű matematika szabályait követi, és ha igaz volt egyszer, hogy Nagypéntek nélkül nem volt Föltámadás, akkor igaz ezerszer is, és ugyancsak a matematika szabályai szerint, hogy nincsen Nagypéntek Feltámadás nélkül. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarság, 1967. február 11.)

E) történelmi prognózist adó aforisztikus zárás, metaforizálva-allegorizálva:

A magyar nemzet jövődöje odabaza dől el, de hogy milyen irányba dől, az a batárokon kívüli szelek járásán múlik. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarság, 1967. január 7.)

F) bibliai idézettel nyomatékosított, aktualizált zárás:

Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk? Bizonyára senki. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarság, 1964. június 9.; igehely: Róm 8, 31)

— Ugyanez a gondolat egy kissé módosított szövegváltozatban:

S ha Isten velünk, kicsoda ellenünk? Senki, bizonyára senki. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarság, 1967. július 1.)

Nem elég, ha csak ráköszönünk egymásra a megszokott szavakkal: „Adjon isten boldog új esztendő!” Mert Isten szándéka üres szavaktól nem változik javunkra. Ha valóban „boldog új esztendőt” várunk, akkor teljesíteniünk kell előbb az isteni parancsot: „Szeresd felebarátodat mint önmagadat, s szeresd nemzetedet önmagadnál is jobban!”

Adjon az Úristen erőt, egészséget minden derék magyarnak, és a magyar szívekbe egymás iránt való hűség szeretetet! (Magyar szemmel. Kanadai Magyarság, 1970. december 15.)

G) idézet aktualizálása, tájékozással, felhívással, megfajelve aforizmával:

„Nem szül gyáva nyulat Nubia párdüca” – hirdette egykor a költő, s késő utóda ma fölteszi a kérdést: „nyulak vagyunk-e, vagy párdücek?” S hogy

elejét vegye a hősi csatákra hivatkozónak, hozzáteszi még: dicsőséges tett meghalni a hazáért, azonban élni érte százszorta nehezebb! (Magyar szemmel. Kanadai Magyarság, 1968. szeptember 14.)

H) idézet aktualizálása, ábrázolással és aforizmával kombinálva:

Vagyunk elegen magyarok, akik még magyarok vagyunk. S Berzsenyi igazát nem csupán magunkévá tettük, de részben már be is bizonyítottuk: „Nem sokaság, hanem lélek s szabad nép tesz csuda dolgokat...” (Magyar szemmel. Kanadai Magyarság, 1967. június 17.)

I) idézet aktualizálása, felhívással és aforizmával kombinálva, csattanóval lezárva:

Bethlen Gábor bíres jelmondata: „Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?” semmit sem veszített igazságából az évszázadok alatt. Észben kell tartuk azonban azt is, hogy Isten csak akkor lehet velünk, ha mi is vele vagyunk. Ez pedig azt jelenti, hogy Istennel szemben álló „sátáni erőket” nem szabad megtűrjünk sem magunkban, sem magunk körül. Legkevésbé pedig a diplomainkban. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarság, 1969. szeptember 20.)

A jelmondat háttere: „Az 1629. év egyik bágyadt őszi napján haldoklott Bethlen Gábor, a református nagyfejedelelem. Beszélni már nem tudott, ezért tollat és papírt kért, hogy leírja utolsó üzenetét. A következő gondolatokat jegyezte le: »Ha Isten velünk, kicsoda ellenünk?» Katolikus szent királyunk misztikus alakját idézve lépett be az öröklét kapuján, eggyé válva őseivel, az ősök ösvényén haladt a mennyek országába. A többes számba helyezett mágiikus mondat az örök, végtelen összetartozás megnyilvánulása volt, mely a Szent Korona királyságát a lét határán túl is összefűzte.” (Forrás: www.nagymagyarorszag.network.hu)

J) közmondásszerű zárás: a szemléleteségnek ez az eszköze az érvelés feladatát is el tudja látni, alkalmas a mondanivaló kifejtésének indítására, de még inkább helyén van a zárásban, az összegzésben; ez a mondatértékű szólásmondás, ha jól kiválasztjuk, az egyéni gondolatsorra a közösségi bölcsesség és tapasztalat pecsétjét üti:

A világ közvéleménye megérett arra, hogy jó szándékkal és megfelelő irányításra hozzákezdjen a magyar nép ellen elkövetett bűnök jóvátételéhez. Vízont a magyar emigráció rátermettségén és pártviszálykodásokon felülemelkedni tudó, önzetlen magyarságnak múlik, hogy rámutasson az első kezdeményező lépések lehetőségére, és felhívja a világ irányítóinak figyelmét arra, hogy aki holnap célba akar érni, az ma kell elinduljon. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarság, 1964. március 21.)

Itt szólunk Wass Albertnek egy jellegzetes nyelvi fordulatáról. A *kell* ige főnévi igenévi alanyán személyjel utalhat a cselekvő személyére: **el kell indulnia.** E választékos forma mellett azonban él a mellékmondat-szerű, mondatátszövődéssel (**kell, hogy elinduljon** és **el kell indulnia**) létrejött *el kell(,) hogy induljon* és az ebből rövidült, kissé népies, főleg az erdélyi magyarok nyelvében gyakori a kötőszó nélküli változat, az **el kell induljon** szerkezet is (ez az úgynevezett kettős állítmány). Például az előbb idézetekben: **...aki holnap célba akar érni, az ma kell elinduljon.**

K) köznapi népi szóhasználatból élő és indítatású példát metaforikusan alkalmazó befejezés:

Legyünk tisztában azzal, hogy magyar egység nem lesz addig, amíg az ocsút ki nem rostáljuk a búza közül. S ennek a rostálásnak az ideje nagyon is érkezett. (Magyar Szemmel. Kanadai Magyarság, 1969. szeptember 27.)

L) fikciós parabolisztikus – és részben allegorikus – lezárás, a tájékozódó kommunikációs funkciót csattanóként alkalmazva:

Tegyük fel, hogy ma éjszaka egy rablócsapat rátámad a házunkra. Engem megölnek a rablók, legidősebb fiammal együtt, a házat elfoglalják, és családom életben maradt tagjait láncra verve dolgoztatják a pincében. Egyik fiamnak azonban sikerül elmenekülnie. Idegenben bujdosik, rendre meggazdagszik, és sok esztendő múlva egyszerre csak szép, díszes betűkkel nyomtatott meghívót kap a házunkat bitorló haramiáktól. A meghívás házépítő nagyapám százéves születésnapjának megünneplésére szól.

Elfogadjuk-e tőlük a meghívást? (Magyar Szemmel. Kanadai Magyarság, 1969. augusztus 30.)

M) történelmi példával intő (parabolisztikus) lezárás:

Úgy vizsgálja meg hát önmagát mindenki, aki magyar, hogy ha nem álljuk meg a próbát, nem csak magunk lelkét veszítjük el ezzel, de odavész Attila s Árpád öröksége is, s népek országútvá válik újra a Kárpátok koszorúza csodakert. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarság, 1967. május 6.)

N) csattanós, humoros befejezés:

A magyar tanszék létkérdés ma már, s ne várjunk megvalósításával addig, amíg késő. Mit ér ma már az inkáknak és az aztékoknak az, hogy az egész világ tud róluk? (Magyar szemmel. Kanadai Magyarság, 1964. július 23.)

Bármilyen fáradtságos legyen is, minden szülőnek elemi kötelessége kell legyen, hogy az örökölt értékeket épen és tisztán továbbadja gyermekeinek, még akkor is, ha fejlődésének forrongó korszakában az a gyermek inkább majom kívánna lenni, mint ember. (Magyar szemmel. Kanadai Magyarság, 1969. június 14.)

Wass Albert publicisztikai írásainak befejezései, láttuk, rendkívül szemléletesek, nagy a láttató erejük. Ezzel a tulajdonságukkal eleget tesznek a szöveglezárás klasszikus követelményének, mely szerint a *peroratio* szavatolja az emlékezetbe vésést.

Végül: nem tudom, megfigyelték-e ezek az idézett cikkbevezetések egyszerűségeit, körvonalazták: mint gondolkodott, mit tartott Wass Albert a magyarság múltjáról, jelenéről és jövőjéről. És: az ember eszményi magatartásáról. Mert mint az *Egységes magyarság* című, idézett esszéjében írta: *...egységes a magyarság akkor, ha minden magyar emberebbé lenni igyekszik, hogy ezáltal magyarabbá váljon.*

Az idézetek forrása, felhasznált művek:

Wass Albert: *Józan magyar szemmel. I–II. Kráter Kiadó, Pomáz, 2002*
Wass Albert: *Magyar számadás. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 2006*
Wass Albert: *Magyar szemmel I–III. Mentor Kiadó, Marosvásárhely, 2007*

A vers születése

Jékely Zoltán

KÖRGALLÉR ROSKADT VÁLLRA

– Álombeli találkozás Tamási Áronnal –

(Borongós szürkületben, omladékos ház végében, felszaggatott, gödrös helyen találtam; nekem háttal, magában ült: csak a felső teste látszott, se pad, se szék alatta. Kietlen környezete, elhagyatottsága szívénfogott... S hirtelen a feje fölül, a magasból lamentáló verses beszéd hallatszott, ilyenformán:)

„Állj meg, ember, állj meg, csak egy percre állj meg!
A ház vége nyirkos,
ez a hideg gyilkos.
Állj meg, ember, állj meg, csak egy percre állj meg!
Mégfagy itt a lélek,
ahol üldögélek.
Szánj meg, ember, szánj meg,
és tüzzel kínálj meg!
De ne csak gyufával:
kőből ütött lánggal,
lángoló csóvával!
Hadd jusson belőle szemre, szemfedőre,
s úgy szálljak az égbe,
mint a csillag, égve!”

(Sírás környékezett. Mögéje léptem s roskadt, előreesett vállára puha, prémes körgallért borítottam – nem tudom, honnan került a kezembe... Feje közelségétől, vállá érintésétől olyan erős borzongás járt át, hogy mielőtt megszólalhattam volna, felriadtam. Történt 1970 májusában.)

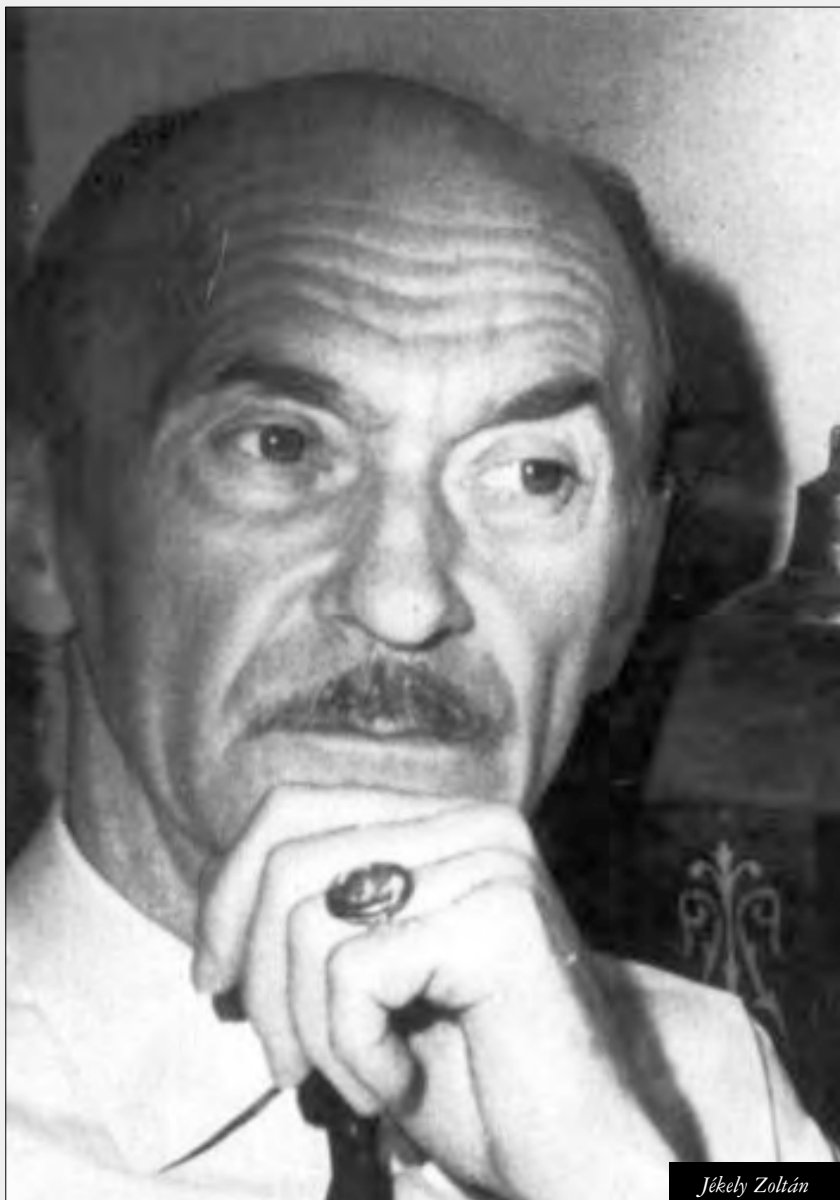
Álomban fogant, álomból ébrenlétbe átmentett versek, ún. álomlátások, jelenések ösidők óta számontarthatók. Mindenki álmodik, költők is álmodnak, nem csak álmodoznak. Szerencsére nem egyformán s nem ugyanazt! De még ha ugyanazt álmodnak is, más és más módon fejeznék ki, ahogy más és más módon írnak a valóságról is.

Rám az álmaim már ifjúkoromban olyan erősen hatottak, hogy napokig foglalkoztam egy-egy furcsább, igaztesebb álmommal. Kivált olyanokkal, melyekben mindennapjaim, közvetlen élményeim nyomát sem találtam meg; amelyek mintha máshonnan, messzebből, vagy inkább mélyebből származtak volna, mint egyéni életem élmény- és ismeretanyaga... Később, amikor már írogattam, s fejemben verssorokat forgattam, egy-egy ilyen álom úgyszólván versben

velem „valamit”. S ha nem is lett vers minden ilyen megnyilatkozásból, naplómban számos álom-inspirációt jegyeztem fel évtizedek során.

Tamási Áron gyermek- és ifjúkorom egyik nagybecsült és szeretett, legendákkal körülvett erdélyi író-hőse. Később, a '40-es évektől Kolozsvárt, majd Budapesten, egészen a haláláig, csak erősödött a közös szülőföld-élményből is táplálkozó barátság és tisztelet érzése. Az életből való korai kidőlése nekem is érthető megrendülést okozott, s annak a már-már árvaságérzetnek jelentkezésével járt, mely aztán, egy évvel később, apám halálával természetesen az igazi, nagyon keserű árvaság gyászába öltöztetett... Tamási Áron halála fölötti fájdalomnak, veszteség-érzetnek két versben próbáltam akkor kifejezést adni. Eltűnésébe a budai utcákról, a baráti körből, a muzsikás vacsorázóhelyek törzsasztala mellől nem lehetett egyhamar beletörődni. Ezt a veszteségérzetet álmaimban való gyakori megjelenése kárpótolta, ha ugyan nem az ellenkezőjét érte el.

próbálta rögzíteni magát; néha csak foszlányokban, máskor olyan „ép-kéz-láb” sorokban, hogy csak papírra kellett őket vetni. Előfordult, hogy az álomban megjelent alakok is megszólaltak. Halottak is, élők is, és ami a legérdekesebb: mindig egyéniségükre jellemző mondókával, vagy versszerűen tagolt mondatokban közöltek

Az alábbi vers néhány sora a fennebb érintett, „mások hangján” szóló álom-versek közül való (1970 májusából). Ha nem is Tamási életbeli hangján, de archaikus tartalmú, és tárgy mi voltában mintha mégis ő szólalt volna, s fejezte ki azt a környezet érzést és lelkiállapotot, melyet a zord helyen, hol találtam, nyilván én tulajdonítottam neki, vagy fogtam rá álomban, az álom jellemábrázoló és megjelenítő erejével.

VENDETTA

Jékely Zoltán

REMÉNYIK SÁNDORNAK

A tornakert fái alatt már roskadoztak a nagy flekkesütő tüzek. Még ezelőtt egy órácskával akkora lángok csaptak a fák lombjai közé, hogy disznót lehetett volna perzselni rajtuk. Most már csak egy holdpofájú lampion világított a hosszú deszkaasztal felett, mely körül jóllakottan álldogáltak a tanári családok.

Tenger Egon ott üldögélt az asztal sarkán. Éjfélre járt az idő; már álmos volt, nagyokat pislogott a kancsal lampionba. Az víz-sza neki; úgy látszik, virágos kedvében volt.

Egon balján Bélus, jobbán Cica ült. Ők is pislogva s ásitozva figyelték az éber nagyok beszélgetését. Jó lenne sötétbújskát játszani – gondolta Egon. Kár, hogy nem engedik a nagyok. Azt tartják, hogy nem illik. Pedig jó volna a vén fák között futkározni Cicával s Lilivel, biztos menhelyre vinni őket a hunyó elől s ott összebújni velük, vigasztalni, hogy ne féljenek, megszagolni a hajukat, a blúzukat, s aztán tovább álmodni a sötétbújskát az ágyban, s még szebben látni s érezni mindent, mint igazában.

Most ének kezdődött a „felső parlamentben”. Apja engedte ki a hangját először, aztán belevágott ércesen az igazgató s dírmegve-dörmögve Jónás tata, az öreg vallásánár. Fújták, hogy remegtek belé a levelek, s fejük felett ijedeztek a denevérek a levegőben. Valami diáknóta volt, amit többször hallott már apjától Egon, s tudott is belőle keveset, de egy árva szó nem sok, annyit sem értett. A végét megnyomták, s kivágták a csillagok felé: Lécia morituuuu – redelli!

És akkor Egonnak ismét megjelent Lécia, mint legelőször, amikor a nótát hallotta, apró kölyök korában. Cigánylány volt, akárcsak az igazi, aki koldulni járt az utcájukba, s akit Lukrécianak hívtak. De Lécia sokkalta szebb volt. Piros keszkenő volt a fején, melle kilátszott hasadozott zöld pruszlijából, s ahogy Egonra nézett, ismerős szemeiből hosszú aranyszálak szövődtek. Egon észre se vette, hogy elmosolyodik az örömtől kedves régi barátnője láttán, aki csak úgy előlépett az apja zengő diákdalából, mint hirtelen a hold sötét felhők közül.

– Te Kótya vagy, Egon – szólalt meg Lili. – Magadban nevelts!

Abban a pillanatban már hült helye volt Lécianak. Elillant. Csak Lili hamis, piripáty arcát látta maga előtt.

– Kótya, aki mondja! – motyogta szuszogva, s éppen fel akart kelni az asztaltól, hogy otthagya a macskabandát, s apjához oldalogjon, amikor észrevette Rebekát, jó cselédjüket. Éppen akkor ugrott fel a terasz utolsó lépcsőfokára.

– Úrfi, úrfi! – kiáltotta lélekszakadva. – Vége a galamboknak! Mind megölte őket valami!

Egon úgy felszökött, mintha tüzes vassal szúrták volna meg. S fél Sanyika is, az öcsce, mint a mókus. Nem törődtek semmivel, csak inaltak neki a sötétnek, át a leroskadt máglyák foltjain, le a lépcsőkön, ki a tornakertből, uzsgyé végig a konviktus udvarán, ki az utcára, aztán be a kapujuk alá, mintha szemüket vették volna. Ott végig az udvaron, át a kerítésen a szénapadlás felé, ahol a galambok laktak nagy boldogságban.

A fásszínből, ahol a mellékfeljáró volt, fény szivárgott kifelé. Az ajtó tárva-nyitva. Be-

mentek. Nagymama volt ott gyertyával a kezében.

– Mi történt? Mi van?! – kiáltották a gyerekek, s lihegték a nagy rohanástól.

– Jaj, istenem! – Ez volt a felelet s hozzá szánakozó, résztvevő tekintet az öreg kék szemekből.

Egon kikapta a gyertyát nagymama kezéből, s megindult felfelé a rozoga létrán. A fedődeszkát félretolta, s bebújt nagy vakmerően a likon. A gyertyát letette maga mellé a padozatra.

Mint a hó, sok pihe szállongott a padlás fekete levegőjében. Libegtette őket a réseken beáramló huzat, s bolyongtak a gerendák között, mintha a galambok fehér lelkei volnának.

A padlásajtó tárva-nyitva. Délután, amikor a flekkenezésre indultak, elfelejtették betenni. Itt jött be a Rém.

Mindjárt lábai előtt feküdt egy véres fehér galamb. Az anyapáva volt, Iréne. Szárnya kegyetlen erővel hátrafacsarva, szeme kivájjva, szája szélén aludt vércsomo. Mosolyog.

Egon elkezdett zokogni, hogy állkapcsa nagyokat kattant belé. Aztán megindult a gerendák alatt. Nemsokára megtalálta a két veres bucskázót összemarcangolva, egymás mellett. S a Mytilt, a kínai irány nőstényt is összetört tojásai felett, csúful bemázolva vérrel és tojással. Karmai görcsösen meredtek Egonra, hogy kirázta a hideg a réműlettől.

A sarokban mukkant valami. Odavilágított. Tarquinius Superbus volt, a hatalmas, angol golyvás galamb. Fejét komoran behúzta vállai közé, szemét kiguvasztotta félelmesen, s vu-vu, mind így csinált.

– Édes öreg! – kiáltotta Egon, felkapta s magához szorította, összecsókolta okos fejét. Mikor visszatette, látja, csupa vér a keze. Megint felvette, megmatatta. A bal szárnya törve, csurom vér. Fehér csontocskák mered ki belőle. Hatalmas, levegőhagógató szárnya, amivel jókedvében az Őrhegyet is átrepülte, most erőlenül fityeg, mintha nem is volna az övé.

– Juuuuj! – csikorgatta a fogát Egon, s összeszorult minden izma. És akkor ki egyenesedett a sötét padláson, mellét kifesztette, szemét behunyta, nagyot szippan-

tott a galambvéres levegőből, s kegyetlen bosszút esküdött az ismeretlen rém fejére, mint Bloody Fox, akinek apját meggyilkolták a sivatag haramiái.

Másnap reggel – vasárnap volt – együtt ült a véstörvényszék a fásszínben, nagy bütykökön, melyekbe már több görhes favágónak tört bele a baltája nyele. Ott voltak az utcából: Bélus, Petike, Kari; Sanyika éppen most szaladt át a filegóriába, hogy enni adjon a rókafiókának, melyet három hete vettek egy havasi móctól. Még volt ennek négy állatkája szerfelett rókaszagú átalvetőjében; száz lejért adta darabját.

– Én azt mondom, macska volt. A Berkessy néni kandúrja, a rühes! Agyon fogom löni – szóló Petike, nem annyira szilárd meggyőződésből, hanem inkább Berkessy néni iránti régi ellenszenvből.

– Görény volt az, törje le az isten a derekát – mondta Kari. – Anyámnak hét tyúkját s egy kakasát nyivasztotta meg a tavaly.

– Hátha fülesbagoly volt? – kérdezte Bélus.

– Hátha minden volt, bagoly is, macska is, görény is? – kérdezte Egon, mert ő az egész mindenséget, az egész komor rabló éjszakát gyanúsította.

– Egon, Egon! – hallatszott Sanyika hangja a filegóriából. – Megszökött a róka!

A négy fiú egyszerre talpon volt. Mindenki ugyanazt gondolta; először Egon mondta ki:

– A róka volt!

– Agyonüssük! – szóló Petike.

– Elevenen megnyúzom, az áldóját az apja isteninek! – káromkodott Kari.

– Gyerünk!

Egon jelszavára felkerekedtek. Fejsze volt a hátán, kezében gyönyörű finn kés, melynek nyelére Sipita indián lány neve volt bevésve a Hódvadász-ból. Bélus kiragadott egy füttyös paradicsomkarót; Kari elővette hátsó zsebéből „forint húszas” pisztolyát, s felhúzta a ravaszt. Petike hatalmas lópatkószege töltötte fekete gumis parittyáját.

– Még itt kell legyen a kertben, a bitang! – szóló Sanyika, miközben lázasan fejtette

le a száradt indákat egy tavalyi paszulykarórol.

– Hogy szökhett meg?

– Kirágra a léceket. Né!

Sanyika odamutatott a ketrec oldalára. Öklömnyi kerek lik volt rajta.

– Kellett neki a jó galambpecsenye. Na, majd adunk mi neki!

– Gyerünk!

Megindultak rajvonban mind a hatan. Sanyika paszulykarójával szurdalta a ribizkebokrok alját. Bélus paradicsomkaróval kongatta az egresek s a borostyánt. Árkon-bokron, paradicsomon, pityókán, murkon, tökön gázolt át a csapat, nagy derendóciával, sivalkodással. Bélus két botot vert egymáshoz, Kari ugatott, mint három kopó, Petike bedugta koszos kezét a szájába, s úgy füttyült, hogy kiguvadtak a szemei. Egy rengetegnyi róka megkegyült volna ettől a nagy égszakadástól, nem-hogy egy!

Már a második terasznál tartottak, s még mindig semmi. Egon középen botorkált útésre emelt baltájával. Csikorgott a foga, ha arra gondolt, hogy hátha messze csatangol már a gyilkos róka! De megvigasztalódott, mert magasak voltak a falak. Biztos ott hasal a bitang valami bokor alján, tele bendővel, mint a farkas a gidós mesében, s nagyokat horkol.

– Ni! Ott!

Petike, a szemfüles előremutatott. Mind megtorpantak a fiúk. Egonnak marsot vert a fülében a szíve.

A pince szellőztetőkémenyén, farkát maga alá rakva párnának, sunyin ült a róka. Nagy szemeket meresztett, s füleit hegyezte, mintha döfni készült volna velük. Kicsi, hitvány állatka volt. Ahogy így látta Egon, úgy érezte, hogy ártatlan szegény, csupa ráfogás az egész. Hogy tudott volna olyan magasra felmászni vagy felugrani ez a kicsi, cingár állat? Egészen bizonyos, hogy ártatlan. A Rém csakis valami nagy bagoly vagy kandúr lehetett... De Kari elkialtotta magát, ahogy a torkán kifért:

– Kerítsd bé! Üsd, ne sajnáld!

– Nyomás! – rikoltotta Petike, s rásütör-

te parittyáját. A súlyos patkószege nagyot koppant a róka homlokán. Kergülten kezdett forogni tőle, mintha a farkát akarta volna utolérni.

Most Bélus dorongja süvített át a levegőn. Oldalba vágta, s lesodorta a földre. Nem maradt jártányi ereje.

Sanyika nagyot somott rá a paszulykaróval.

Petike odaugrott, s villámgyorsan hurkot tett a nyakába, majd elkezdte húzni a földön. A fiúk rágyújtottak diadalmi dalukra, melyet ők maguk szerkesztettek, isten tudja, milyen nyelven:

*Ahummm, ahummm, ahummm,
dihidummm, dihidummm,
dikkendári, fiiffundári bummm!*

Meg sem álltak a dióféig. Arra felkötötték a rókát, mint egy haramiát. Még dobálták, parittyázták is, hogy szegény azt se tudta, merre lóduljon.

– Hinta-palinta, két krajcárra placsinta – dalolta Kari, és segített neki egy bottal.

Egon hátramaradt: döbbenet állt meg a kicsi meggyfa alatt. Kiáltani akart, visítani, hogy elég volt, ostobák! Nem látják, milyen ártatlan szegény! De nem mert. Félt, hogy kikacagják. A tehetetlen fájdalomtól előntötte a könny a szemét. Szégyellte volna, ha meglátják. Megfordult, s leszaladt az udvarba, felmászott a galambpadlásra, s leült egy sarokba, szemben a gunnyasztó Tarquiniuszal.

Nemsokára hallotta, hogyan vonulnak diadalmasan, bosszúittasan dalolva a fiúk az udvar krumplikövezetén. Megvárta, amíg kimennek a kapun. Akkor lemászott a padlásról, s felszaladt a kertbe.

A rókát ott lóbálta a szél a fán. Levágta.

Ásót hozott, s nagy sírgödört kapart neki a diófa alatt. Hozott egy jókora cipőskatulyát, és beletette, elhantolta. Elimádkozott felette egy miatyanokt. Aztán felmászott a diófa tetejére sírdogálni. Messziről, a Sétatér elejéről, hol erősebben, hol halkabban, aszerint, ahogy a szél járt, egyre rémületesebb dallam hatolt a szívébe. A kis rókavadászcsapat végighordozta az utcában diadalát:

*Ahummm, ahummm, ahummm,
dihidummm, dihidummm, dihidummm!*

„A HŰSÉG IS KÖTELESSÉG”

BESZÉLGETÉS SINKA LÁSZLÓVAL, A MAGYAR KÉZILABDA-SZÖVETSÉG EGYKORI FŐTITKÁRÁVAL, SZÁZHALOMBATTA ALPOLGÁRMESTERÉVEL.

Fazekas István

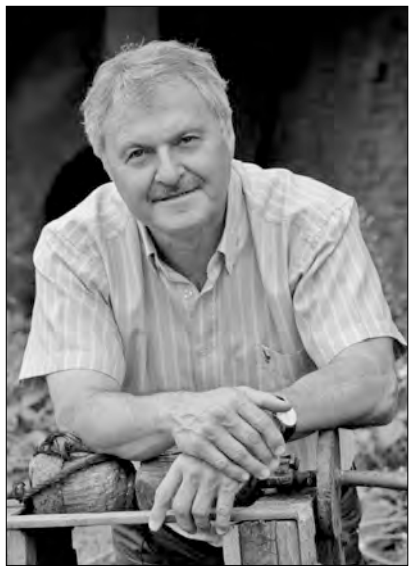
Sinka István költő a sinka szó etimológiáját a szegénységgel hozza összefüggésbe. Ha lehet, közelítsük meg ezt a felvetést a te eredettedet vizsgálva! Idezd fel röviden családod történetét és a gyerekkorodat!

A Sinka és a Kácsér család szegény sorsú és dolgozó iparkodó leszármazói hosszú-hosszú évtizedek, sőt inkább évszázadok óta itt éltek ezen a gyönyörű vidéken, s ennek a két családnak az öleléséből érkezhettek meg én is ebbe a világba, immáron hatvan éve. Apu Érdre nősült, az érdi Ófaluba. Az itt élő fiatal emberek akkoriban leginkább oda jártak udvarolni, az ottani vásárokból és búcsúkból, vagy esetleg átruccantak Tökölre, ami mindig viharos kalandnak számított, részben a Dunán való átkeelés miatt, másrészt pedig azért, mert ott inkább kerekedtek kisebb-nagyobb csetepaték. Sinka Mihály nagyapának szódauzeme volt az Óvárosban, ez a '30-as és '40-es években működött, amikor ők még a Petőfi utcában laktak. Ebből kifolyólag mindig hozta-vitte a kiváló buborékos italokat. Egyszer egy Ercsiből ideesett ember, aki másvalakin akart valamiért elégtételt venni, tévedésből hátba szúrta. Belehalt. Mindez '44-ben történt, s gyakorlatilag golyózáporban temették el szegényt, mert a front éppen akkor ért ide. Nagyon nehezen tudta feldolgozni a család nagyapám esetén végzetét és a későbbiekben nekem is nagy traumát okozott ez a történet. Talán azért is, mert körülöttem minden gyermeknek volt nagyapja, csak nekem nem. Nagyanyám rendkívül dolgozó asszony volt. Hét gyereknek adott életet, közülük öten maradtak élve: három fiú és két lány. Az ötvenes évek közepén kezdett el kinyílni a szemem a világra: Óvárosban jártam óvodába (ami egy egészen picike óvoda volt), aztán természetesen itt jártam általános iskolába is. Nagymamának a József Attila utcában volt egy kis telke, a szüleim időközben arra építkeztek és odaköltöztek. De ezután is sokat aludtam a nagyinál, hiszen valahogy az lett a rend, hogy a nyarat a húgom Érdre töltötte az anyai nagyszülőknél, én pedig az Óvárosban. Különböző játékok a sáncokban, a Matta-kertben, a Dunaparton, s mindennekfelett a labda mindenütt, ez jellemezte ezt az időszakot.

Aztán a labda megmaradt. Hogyan ivódott beléd a sporthoz való elementáris ragaszkodás?

Mi már négy-öt éves korunkban simán tudtunk evezni az akkori ladikkokkal. Könnyen mozogtak a Dunán. Nem féltettek bennünket ettől különösebben, noha eléggé szigorúan fogtak mindenkit, de alig volt gyerek, aki ne tudott volna úszni és evezni. A családban, a Kácsér-vonalon elég sok halász is volt, velük együtt húzni a hálót mindig hatalmas élményt jelentett nekem... Hasalva ittam a Dunából – mindig tudtam, hol vannak azok a jó helyek, ahol tiszta a víz –, halat ettünk hallal, és mozogtunk örökké. A fizikai munka és a sport szinte eggyé vált bennünk. Különleges élmény volt látni, eközben hogyan épül ez a város! Eleinte nem

értettük, de hamar felfogtuk, hogy itt valami egészen nagy esemény történik! Csepelre kerültem technikumba, először a belvárosban laktam a nagybátyáméknál, később kollégista lettem. Akkoriban a diákságnak kilóságra adták a jegyeket az operába, a színházakba, így természetes volt, hogy rendszeres színházlátogató lettem. Az általános iskolában elkezdett sportéletet sem hanyagoltam: az Úttörőstadion SC-ben, és a középiskola csapatában folytattam. De örökké csábítottak az itthoni barátok is: idehaza egyre többet kellett kézilabdáznom. Az általános iskolában egyébként csodálatos tanáraink voltak, mindegyikre úgy emlékszem, mint egy fénylő csillagra. Az első osztályfőnököm, Tauber Mária, mint egy gyönyörű tündér, úgy gondoskodott rólunk, kisdiajokról. Kanyicska Béla bácsi, az

igazgatónk, Újhelyi József, Pável Nándor vagy Pável Nándorné (ez utóbbi az orosz betűvetést tanultam) a mai napig is elevenen élnek bennem, s arra figyelmeztetnek szüntelenül, hogy tanulni érdemes. De hadd említsem meg Aczkov Vinczénét, Nagy Endrénét, Pfeiffer Henriknét igazgatóhelyettes asszonyt, mindnyájan csodálatos emberek voltak. Soha nem felejttem el az olajospadlós kisiskolát, mely egykor a Szent László téren állt, hatalmas kályhája még ma is ontja szívembe a meleget, ha téli esteken eszembe jut. Hihetetlenül aktív gyerekkorom volt, s a kályháról, amibe mi gyerekek hordtuk a fát, a szénét, eszembe jut most az is, hogy milyen sokat koriztunk, ha beállt a fagy. De szép is volt itt gyerekeknek lenni!

A szüleid mivel foglalkoztak?

Apám lakatosmester volt és csoportvezetőként dolgozott a téglagyárban, majd a DKV-hoz került és '65 körül ott is csoportvezető lett. Anyukám a Falemez Művekbe járt be, Budafokra. Mi, gyerekek, mindig számoltuk a vonatokot, aszerint, hogy milyen sorrendbe indulnak Budapest felé. Szegény édesanyámnak mindig az elsővel kellett mennie, ennek négy óra után néhány perccel volt az indulása. Istenem, milyen keveset pihent ő akkoriban!

Ők támogattak a sportban?

Inkább a tanulást szorgosították, s azt, hogy végül több diplomám is lett, nekik köszönhetem. A technikum elvég-

zése után idekerültem a DKV-hoz én is, mint technikus. A gépészeti főmérnökségnél kellett megismernem az élet igazi iskoláját. Ekkor már folyamatosan kézilabdáztam, az idősebb korosztály éppen kiszállt a játékból, mi, fiatalok, meg nagy erővel belevágtunk. Ívelt a csapat egyre feljebb, egészen az NB I-ig, ahol én már végül nem játszottam, mert amikor 1987-ben befejeztem a játékot, még az NB I/b-ben voltunk. A feleségem, Tóth Anikó egyébként nálam sokkal jobb játékos volt, ő az NB I-ben dobta a labdát évekig. Nagyon sok tehetséges fiatal nevelt ki akkoriban Kolosi György testnevelő tanárunk, aki egy külön világszám volt a tehetséggondozásban. Óriási lelkesedéssel ismert fel és indított el számos kiváló tehetséget. Különböző klubok jöttek létre, hogy a városi sportélet

gazdagabb legyen. Én a DKSK igazolt játékos lettem. Mi, sportolók, nagyon szerettük egymást, állandóan szurkolunk egymásért, szóval hozzászórtam már gyerekkorom óta ahhoz, hogy állandóan ott legyek a kollektívában, és úgy legyek annak hasznos tagja, hogy ne csak üldögéljek, hanem tegyek is valamit érte. Az akkori ifjúsági mozgalomban – a kulturális ügyeken kívül – én a sportot tekintettem olyannak, amelynek igazán értelme van. Természetesen szórakozni is nagyon szerettünk. Volt, hogy a csónakházban több ezer ember ünneplhetett velünk, s ennek csak a megszervezése legalább fél éves munkánkba került. Ha bajnokságot nyertünk, fergeteges bulik voltak a Százhalom Étteremben, a Dunán szinte keringöztek a diszkóhajók.

Aztán a sportélet szervezésében is egyre jelentősebb felkéréseket kaptál!

Szekeres József úr kezdeményezésére kineveztek a helyi uszoda és strand üzemvezetőjének. Megépítettük a sportközpontot. Nemcsak mozgósítottam az embereket, hanem hagytam, hogy elmondhassák mindenről a véleményüket. Miért is ne, gondoltam, hiszen nekik épül! A Bulgária-Kongó meccsel nyitottuk meg az új sportkomplexumot, '82-ben éppen világbajnokság volt Budapesten, s hosszabb tárgyalások után megkaptuk ennek a meccsnek a rendezési jogát. Aztán százszámra szerveztük a városi és megyei meccseket. És akkor ért a nagy próbatétel! A Magyar Röplabdaszövetség

réséről felkértek, hogy vállaljam el a főtitkári tisztséget. Nagyon meglepett, de nem sokáig hezitáltam. Elfogadtam és három hónap múlva meg se rezdültem, amikor az akkori nagy sportágak vezetői között kellett ücsörögnöm és tanácskoznom. Befejeztem a kézilabdát – a kettő nem fért meg egymás mellett, mert naponta Pestre kellett járnom –, ám hat év múlva bekerültem a kézilabda-szövetségbe. Vass Károly, Vanyus Attila, Marosi István nagyon csábítottak. A kézilabda pedig a szívem csücske volt, ezért '93 januárjában lemondtam a röplabdáról, de a lemondásomat nem fogadták el. Február végén aztán megválasztottak a kézilabda-szövetség főtitkárának. Varga István világlklasszis válogatottal szálltam versenybe ezért a címért, s végül 77–23 % lett a szavazati arány a javamra.

Kimondhatatlanul boldog voltam. Istvánval aztán nagyon jó barátokká váltunk. Fél évig párhuzamosan csináltam a két szövetséget. Amit a „röpi” addig megtanultam, azt mind átvittem a kézilabdába. Aztán '94 őszén, amikor elhangzott a nemzetközi szövetség elnökének a szájából, hogy figyeljetelek ide, kellene rendeznünk egy világbajnokságot egy év múlva, s jó lenne az osztrákokkal közösen; én voltam az, aki elsőként hangosan megszólaltam: ki ne hagyjuk! Se pénzünk nem volt, se posztóknak, de megcsináltuk... '95-ben én lettem a nemzetközi szervezőbizottság társelnöke. Talán az én munkámnak is része volt abban, hogy elkezdődött a kézilabda sportág szárnyalása. Csak azon a rendezvényen több mint egymillió schillinget bevételeztünk, plusz a női válogatott ezüstérmes lett, s ezzel kijutott az olimpiára, ahol egy év múlva bronzérmes nyertek a lányok. Dübörgött a sok siker, s valószínűleg ennek köszönhető, hogy '96 tavaszán az EHF (Európai Kézilabda-szövetség) végrehajtó-bizottság tagjának választottak. Intézkedéseink döntő befolyással voltak a világ kézilabdázására. Az európai szövetségben azt követően három alkalommal is újraválasztottak. Az utolsó esetben már közfelkiáltással történt a szavazás. Amikor nemzetközileg 50 tagország küldöttsége így kiáll az ember mellett, nos, az leírhatatlan boldogság. Ezt a munkát végeztem 2012-ig, közben 8 évig voltam a Magyar Olimpiai Bizottság elnökségi tagja. Az Olimpiai Bizottságban összesen 21 évig dolgoztam, aktív részese lehettem

annak a munkának, amelyet Schmitt Pál elnök úr irányításával végeztünk. Több mint egy évtizedig voltam a Magyar Sportszövetség elnökségében. Öt olimpián voltam hivatalos minőségben a kézilabdacsapat vezetőjeként. Több mint 150 világversenyen képviseltem Magyarországot, illetve az Európai Kézilabda-szövetséget. Hét hazai világversenyt esetenként én lehettem a szervezőbizottság elnöke, a legrangosabb nemzetközi versenyek közül. Amit csak lehetett, hazahoztuk, s e munkám zárásaként sikerült elintéznem, hogy a 2014-es magyar-horvát közös nevezésű Európa-bajnokság is a miénk legyen.

Közben a politika vonzásköré is megérintett.

Nyolc éve elvállaltam a Sérültekért Alapítvány kuratóriumi tagságát. A beteg gyermekekkel való törődést rendkívül fontosnak tartom. Nagy megtiszteltetésként 2008-ban díszpolgári címet kaptam a testülettől: ott ült a családom, anyukám, a barátok meg a többi ismerősök. Mit mondjak? A könnyem is majdnem kicsordult... Ezért amikor a Polgármester úr felkért arra, hogy az alpolgármesterséget elvállaljam, egy percig nem gondolkodtam rajta, mert úgy éreztem, eljött az az idő, amikor vissza kell adnom a városomnak azt, amit a tőle kaptam. Én úgy vélem, az embernek ez kutya kötelessége, hiszen a hűség is kötelesség! Sokkal többet vállalom, mint amire egyáltalán lenne időm, de így érzem jól magam. A város fejlődését töretlenül tartom, büszkeséggel tölt el az, ami az utóbbi négy évben is megvalósult. Nyugodtan kijelenthetem, úgy gazdálkodtunk a ránk bízott vagyonnal, hogy ez a szépen épülő város tovább fejlődhesen. Igyekeztem – konszenzusra és megegyezésre törekedve – jelen lenni a város életében, s azt hiszem, Vezér Mihály polgármester úr irányításával ez a munka jól sikerült. Azt is látom, milyen további fejlesztésekre van szükség. Százhalombatta négy nagy egységből áll, az Óváros, az Urbárium-Újtelep, a Lakótelep és Dunafüred. Ez a három utóbbi szerves egységet képez földrajzilag is. Az Óvárost a városhoz közelebb vinni fizikailag nem lehetséges, ezért szellemi hidat kell építeni közte és a többi városrész között. Ez pedig csak úgy lehetséges, ha folytatódik ennek a résznek az urbanizációja, persze csakis hagyományainak és archaikus jellegének a megtartásával. Feltétlenül kell ide egy gyógyszertár, egy posta, és egy nagyobb bolt. Szeretném az óvárosi sportéletet intenzívebbé tenni, szerintem sokkal aktívabb kulturális életet lehetne idevarázsolni. Nagy tartalékok vannak még a Régészeti Parkban is. Lehetne támogatni egy kis helyi színházat és filmszínházat is. Úgy gondolom, a mostaninál is sokkal virágzóbb lehetne az óvárosi élet, s ezért a szebb virágzásért szeretnék még sokat dolgozni!

Isten adjon hozzá sok erőt és jó egészséget! Köszönöm a beszélgetést!

Én is köszönöm!

SÚLYTALANSÁG A HARANGKÖTÉLEN

Fazekas István

„Az űrkutató múltja, jelene, jövője” címmel rendezett kiállítást tavaly a százhalombattai „Matrica” Múzeum. Az ötletet Farkas Bertalan űrutazásának 33. évfordulója adta. Az űrhajós a kiállítás kapcsán több előadást is tartott. A százhalombattaiak többségének – különösen a diákoknak – nagyot dobbant a szívük, amikor személyesen is megismerhették azt a férfit, aki örök példaképe lehet minden magyar fiatalnak. A nyugalmazott dandártábornokkal, Farkas Bertalan vadászpilótával, az első magyar űrhajóssal Fazekas István költő beszélgetett.

Milyen volt a gyermekkorod? Mikor kezdett el vonzani a magasság és a mélység?

A falunk közepén állt valamikor egy kúriaszzerű épület. Gyulaházán enyhe túlzással „kastélynak” becézték. A háború után ez egyre romosabb lett, s ami megmaradt belőle, azt tantermeknek alakították át. Aztán a '60-as évek elején e roskatag épület mellé felhúzták az új, kétszintes iskolát. A szomszédban volt az én szülőházam, ahol a szüleimmel éltem: mondanom sem kell, hogy nekem semmilyen problémát nem okozott az iskolába járás. No, persze a jegyeimet sem tudtam soha eltitkolni, mert a tanító néni sokszor csak kinyitotta az ablakot, s átkiabált hozzánk: – Böske, ötöst kapott a kisfiad! Vagy a tanár bácsi később esetenként így szólt át: – Tököt kapott a gyerek... – ami ugye azt jelentette, hogy éppen nem készültem. Tízóraizni is csak hazaszaladtam. Az út másik oldalán terpeszkedett egy másik iskolai épület is, tehát amikor abba jártam, éppen csak át kellett az úttesten sétálnom. A falu közepén volt minden egy kupacban. Nem voltam mintagyerek, de szerettem tanulni és szerettem a könyveket. A könyvtárban szinte naponta megfordultam, s Terci nénitől szüntelenül kaptam a jobbnál jobb könyvajánlásokat. Karnyújtásnyira volt tőlünk a kultúrház. Ott állt a mozi is, hetente jöttek az új filmek. Ez is nagyon vonzott engem, hiszen akkoriban még nem nagyon volt televízió, a falunkban a '60-as évek végére lett kettő, az egyik a Vincze családnál, a másik pedig a kultúrházban. A moziban a vetítés sráccal jó barátságba kerültem, mindig én ragasztottam és tekertem a filmeket. Mindent megnéztem, s ha az iskolában egy filmről valamilyen kérdés merült fel, még a tanárok is csak azt mondták a többieknek, kérdezzétek csak a Bercitől. Csibészek voltunk persze, s imádtuk a focit. Az iskola előtti téren rúgtuk a labdát a nagyokkal. Sok-sok olyan csínyet csináltunk, amire az ember utólag azt mondja, ah, ez nem is lehet igaz! Felrobbantottuk például a cserépkályhát. Terpentint öntöttem rá és – bumm! Rögtön egy igazgatóival szaladtam haza. Amikor visszamentem a suliba az aláírt ellenőrzővel, Berci bácsi, a tanítónk megkérdezte: hoztál magyarázókat is? Hát, mondom, azt most nem. – Na, szaladj, vágjál egyet – mondta, aztán úgy elverte a fenekünket, hogy azt sem tudtuk, mit csináljunk... Állandóan nyitva állt a szertár, tehát mindig kísérleteztünk. De azért szorgalmas voltam, s a tanulás mellett néptáncoltam, énekeltem, irodalmi szakkörre jártam. Betéve tudtam a *János vitézt*, a *Nemzeti dalt* mindig én szavaltam az iskolai ünnepeken. Aztán bekerültem a kisvárdai Bessenyei

György Gimnáziumba (oda, ahová később te is jártál), s megismerhettem a legnagyobb tanárokat.

A legtöbbjük valóban a legnagyobbak közé tartozott!

Az F osztályba kerültem, a gyulaházi évfolyamtársaim viszont az A-ba, akik latinosak voltak. Mi franciások voltunk. A barátaim kérleltek, Berci, gyere át ide hozzánk! Beszéltem az igazgatóval, és átírtam magam az A-ba. Az első évben bejáró voltam. Télen gyakran előfordult, hogy a nyírkarázi diáktársakkal együtt 8 kilométert is gyalogoltunk, hogy egyáltalán beérhessünk a suliba. Közben birkóztunk, hógolyóztuk a lányokat... Másodiktól kezdve már kollégista lehettem. Nekem nagyon tetszett a szigorú rend, a tanulószoba. Persze a tanulás után sokszor összeverődöttünk, lementünk a tornaterembe, és a különféle tornaszereken lazítottunk, néha ütöttük-vertük egymást. Milliószer leestem a gyűrűről, a nyújtóról, néha felkenődtem a falra, de a sport nagyon-nagyon sok életerőt adott...

Egyszer egy érdekes szituáció megérintett. Padtársam, a „Kopasz” Gyuszi, aki záhonyi gyerek volt, mondta nekem: gyere, vadászpilóta leszel! – Micsoda? Én nem pilóta, hanem futballista és mérnök akarok lenni – feleltem. – Nem baj, csak gyere el velem – unszolt tovább. Akkoriban elmenni Nyíregyházára, még nagy szónak számított. A nyíregyházi orvosi vizsgálaton megfelleltünk néhányan, Gyuszi is. De már Kecskeméten, a belgyógyászaton Gyuszinak azt mondták, köszönik szépen a

részt. Én meg, aki egyáltalán nem akartam pilóta lenni, mehettem tovább. A giminkből Széles Öcsi maradhatott még, egy fényeslitkei fiú. A megyéből mintegy negyvenen estek ki. Elképzelésem sem volt arról, mit is jelent a repülés. Fel kellett mennünk a nyíregyházi MHSZ-klubba. Ott megmutatták a repülőgépet, mondták, ezzel fogunk repülni és a Magyar Néphadsereg hivatásos tisztjei leszünk, mint vadászpilóták, ha lesz a tanúhoz elegendő kitarításunk. És akkor elkezdtünk repülni. Fantasztikus élmény volt! Alig múltam el tizenhat éves, és már önállóan repültem. Autóra még nem volt jogsim, de a levegőben már bátran száguldoztam. A lányoknak ez nagyon tetszett, a fiúk pedig irigykedtek. Építőtáborokban nem vettem részt emiatt, mindig leutaztam Békéscsabára, és minden nyáron egy hathetes repülőtábor tagja voltam. Aztán elkerültem Szolnokra, a Kilián György Repülő Műszaki Főiskolára, ott két évet repültem, és tanultam szakadatlanul. Majd kikerültem a Szovjetunióba hároméves kiképzésre, 1972-ben jöttem haza. Most visszagondolva, azt kell mondanom, érdekes, szegény édesanyám soha nem örült annak, ha azt hangoztattam, hogy futballista akarok lenni, mindig azt mondta, veszélyes sport. S miközben aggodalmaskodott, nehogy focista legyek, vadászpilóta lett belőlem. Ezt nem ellenezte. Apám viszont hallani sem akart erről. A papának az aláírását – így utólag már megmondhatom – rá kellett vésznünk a szükséges papírra, hiszen alá kellett írnia mindkét szülőnek: engedélyezi, hogy a repülőműfajt válasszam. A Szovjetunióból szuperszonikus pilótaként tértem haza. A szolnoki két év is cso-

dálatos volt, de a kint eltöltött három év mesébe illő. Szuperszonikus gépet vezetni, hát az teljesen más életforma!

1980. május 26-án, magyar idő szerint 20 óra 20 perckor indult a világűrbe a Szovjuz-36 űrhajó, fedélzetén Valerij Kubaszovval és Farkas Bertalannal. Magyarország ezzel az űrutazással a nemzetek sorában hetedikként lépett ki a világűrbe. De milyen is a világűrbe való kilépés, amikor az ember egyre közelebb kerül a csillagokhoz?

Amikor az ember ott fekszik az űrhajóban, a start előtti pillanatban egy másodperc alatt átgondolja azt a két éves munkát, ami az indulást megelőzte, s csak arra gondol, íme, máris megvan az eredménye a sok küzdelemnek, hiszen mindjárt megtörténik az, amire idáig készült, és idegeivel is tudja, hogy az szép és csodálatos lesz. A történet vége persze még ismeretlen, millió kérdőjel kering körülötte, de nem a kérdőjelek foglalkozik. Amikor elkezdődik a visszazámlálás, sok minden lejártszódik az emberben néhány másodperc alatt. De eltelik 9 perc és 20 másodperc, s már fenn is van a világűrben. Na, ez az, amit felidézni nem egyszerű! Én nagyon sokat repültem szuperszonikus gépeken, de a kettő nem ugyanaz. Más vízszintesen nekiugrani a levegőnek, s megint más, amikor függőlegesen megy fel a rakéta! Azt hiszem, az fogalmazódott meg bennem az induláskor, ami szerintem megfogalmazódik ilyenkor a többi űrhajósban is. A start előtt, a start pillanatában, a 9 perc és 20 másodperc alatt leginkább arra gondoltam: az én repülésemért ezer és ezer ember dolgozott, legalább tízezeren működtek együtt an-

nak érdekében, hogy megépítsenek egy tökéletesen precíz rakétát és űrhajót, tehát biztonságban kell lennem. Nem létezik, gondoltam, hogy most valami probléma legyen, mert akkor az egész nem ér semmit. Megrendíthetetlen, addig sohasem tapasztalt optimizmus lett úrrá rajtam. Szerencsém is volt, mert Valerij Kubaszov már kétszer volt akkor a világűrben, és ő meg a többi űrhajós nagyon-nagyon sok mindent elmondtak az indulásról nekem. Az ember szinte másodpercre tudja előre, mikor mi fog történni. Nagyon jó ilyenkor az is, hogy nem engednek gondolkodni. Az irányítóközpont folyamatosan foglalkoztatott bennünket, állandóan kaptuk a legapróbb parancsokat, csak azokra lehetett koncentrálni. Egy vadászpilóta sem figyelhet másra, csak a repülésre, ha már beszállt a gépbe, de az űrrepülés során ez a figyelemkényszer megszámszorozódik. Aztán 9 perc és 20 másodperc után, amikor kinéztem az ablakon, már 240 km-es magasságban voltam. Ez a távolság a Földtől teljesen más, mit a 17-18 000 méteres magasság.

Aztán megtörtént a dokkolás a Szaljut-6 űrállomással. Popov és Rjumin hogyan fogadtak benneteket?

Az összekapcsolódás rendkívül bonyolult műveletét a földi mérnökök nagyon precízen megtervezték. Öt hajtóműkapcsolódást kellett volna végrehajtunk, de csak négyre volt végül szükség, mert annyira pontosan és simán ment minden. Az volt a tervünk, hogy automata üzemmódban megyünk, s ha esetleg az automatika elromlik, akkor kézi vezérléssel hajtuk végre az összekapcsolódást. Amikor az űrhajónk az űrállomás felé fordult, már lehetett látni a Szalju-6 fényeit. Aztán egy hatalmas koccanás, s megtörtént a mechanikai csatlakozás. Ezután egy hosszabb folyamat következett, melynek során a két szerkezet milliméteres pontossággal egymásba illeszkedett. Ekkor az űrhajónkkal felvitt levegőt átengedtük az űrállomásba, kiegyenlítettük a nyomást. Az ajtót mégis nagyon nehezen tudtuk kinyitni. Amikor a zárt terű levegőben szinte átúsztunk az űrállomásra, Rjuminék kitörő örömmel fogadtak bennünket.

Maga az űrállomás a valóságban mennyivel másabb a felkészülés idején használt imitátoroknál?

Minden pontosan ugyanaz itt lent, mint ott fent. Bármilyen változtatást tettek az űrállomás fedélzetén, ugyanazt megcsinálták itt lent is, Csillagvárosban. Minden mozdulatot, az evést, az ivást, az alvást, a kutatómunka feladatait már itt a földön pontosan be-

gyakoroltuk. A világűrben mindez annyiban volt más, hogy például egy 80 kilogrammos tömegre nagyon vigyázni kellett, mert ha annak a kellenél nagyobb impulzust adtál, azt megfogni a másik barátodnak már jelentős gondot jelentett. Hogy mondjam neked? Minden egyes munkafázis, amit a földön végzel, az a világűrben másfél órával több időtartamot vesz igénybe a súlytalanság miatt.

A munka mellett volt-e lehetőség odafent a kikapcsolódásra. Hallgattatok-e zenét, volt-e olvasnivalótok?

Jó kérdés, de a furcsasága az egésznek az, hogy ott az ember nem is vágyik földi jellegű kikapcsolódásra. Amikor reggel felébredtünk, abban a pillanatban megszólalt a zene, s szólt mindaddig, amíg munkához nem láttunk. Volt ze-

nedoboz, rádió, több kazettát is vittem magammal. Főnt a kikapcsolódást számomra azt jelentette, hogy odaültem az ablak elé, és gyönyörködtem a Földben, a világmindenségben, a sok-sok ragyogó csillagban. Könyvet nem vittünk magunkkal, nem is lett volna lehetőségünk olvasni, de én nem is olvastam volna, mert a kinti tájról le nem tudtam venni a szememet. Ahogy ott bámészkodtam, egyszer csak felvetették nekem a barátaim: ha az egyik űrhajóból úgy tudsz átrepülni a másiba, hogy sehohol nem fog hozzáérni az ajtónyíláshoz sem a lábad, sem a kezéd, sem a tested, na, akkor már profin érzed a súlytalanságot. Felkeltem, és elkezdtem gyakorolni. Eleinte nekimentem az ajtónak, de aztán kezdtem előlről, s a végén már úgy ment, mint az álom. Ez a filmen is rajta van: mint egy madár, úgy repültem az egyik helyről a másikra.

Az űrrepülésed előtti négy évben több magyar kutatóintézet dolgozott ki azt a programot, amelyet végül neked kellett végrehajtanod 1980. május 26. és június 3. között. Mik voltak ennek a programnak a legfontosabb paraméterei?

Egészen pontosan 7 nap 20 óra és 45 perc volt az az idő, amely a program végrehajtásához rendelkezésemre állt. A programban voltak orvosi biológiai, fémtechnológiai, fizikai, távérzékelési, erőforrás-kutatási kísérletek és megfigyelések. Természetesen mi kaptuk meg azokat a kísérleteket is, amelyeket a bolgár-szovjet páros korábban nem tudott elvégezni, így én dolgoztam először azzal a magyar találmánnyal, amely az űrhajósokat ért sugárzás mérésére volt alkalmas. Az ún. *Dóza-kísérlethez* a Központi Fizikai Kutatóintézet fejlesztette ki a *PILLE termolumineszcens*

sugárdózismérőt (TLD), amellyel még a világűrben meg lehet határozni az űrhajósokat ért sugárzás mennyiségét. A *Rabatoszposzobnoszt-kísérlet* során pedig a Repülõorvosi Vizsgáló és Kutatóintézet és a Medacor által fejlesztett *Balaton* műszerrel az űrhajósok szellemi munkavégző képességét vizsgáltuk. Az *INTERFERON sejtbioológiai kísérlet* – ennek a kísérletnek a vázlatát a Johan Béla Országos Epidemiológiai Központ készítette – a sejtbioológiai folyamatokat hasonlította össze a súlytalanságban és a gravitációs körülmények között. Ebből az aspektusból ez volt az első, világűrben végzett sejtbioológiai kísérlet. Az *Ötvös-kísérlet* során a félvezető-technikában jelentős fémek kristályszerkezetét és ötvözetét vizsgáltuk, a *Bealuca-kísérletben* pedig az eltérő fajsúlyú fémek keveredését és diffúzióját, az alumínium és a réz súlytalanságban létrehozott ötvözetét tanulmányoztuk. Az anyagtechnológiai kísérletek során a magyar mérnökök által létrehozott *Kristall* nevű kristályosító berendezést alkalmaztuk. A *Bioszféra kísérletben* a Növényvédelmi és Agro-kémiai Központ és a Földtani Intézet, a KGO kézikamerás felvételeket készített velem különféle természeti objektumokról, valamint természeti jelenségekről, így például viharokról, vulkánokról és geológiai törésvonalakról.

A világűrben eszedbe jutott-e valamelyik magyar költő?

Az űrhajósok, ha éppen nem kell koncentrálniuk a munkájukra, többnyire a családjukra gondolnak. Mindig meghatározó volt látni, amikor valamelyikünk éppen levelet írt a feleségének vagy a gyerekeinek. De válaszolok a kérdésedre is. Ady Endre néha eszembe jutott. Amikor gyerek voltam, faltam az indiános könyveket. Aztán a gimiben Ady nagyon megszerettem.

A komolyzenét is szereted?

Hatalmas bakelitgyűjteményem van. Imádom az orgonazenét, Bach muzsikáját! Csajkovszkijt szinte naponta

hallgatom. Egyik csodálatos élményem: Japánban az egyik magánegyetemre indultam előadást tartani, s amikor a rektor kinyitotta előttem az ajtót, abban a pillanatban megszólalt Brahms zenéje, a Magyar tancok... Volt ott vagy 600 diák, ezzel kedveskedtek. De szeretem a könnyűzenét is. Vezetés közben gyakran azt hallgatom. S mivel néptáncos voltam, ki ne hagyjam a felsorolásból a magyar népzene! De meg kell említenem az autentikus cigányzenét is. Aki nem érti a cigányzenét, az nem tudja értékelni. Pedig abban is sok varázslat van.

A fiaid nem akartak-e vadászpilóták, űrhajósok lenni?

Az édesanyjuk mindkét fiamnak megtiltotta, hogy az ég felé kacsingasson. Azt mondta: a családban elég egy örült... Két unokánk van, ők a lányom gyermekei: Marci és Bence. Egyszer egy újságíró megkérdezte Bencétől: – Te, Bence, mi szeretnél lenni? – Űrhajós! – vágta rá rögtön a gyermek. A fiam közül Berci közgazdász, Amerikában tanult, ott fejezte be az egyetemet, és ott is dolgozik. Ádám is külföldön tanult és szintén kint dolgozik. Van egyébként néhány űrhajós kollégám, akinek a fiából is űrhajós lett. Van ilyen Amerikában és Oroszországban is. Bence unokámtól – alig múlt 6 éves – legutóbb azt hallottam, fontolgatja, hogy építészmérnök lesz... Ám amikor engem meglát, űrhajós akar lenni... Egy rendezvényen megkérdeztek tőlem a gyerekek, milyen a súlytalanság, és mikor éreztem azt először. Ahogy belenéztem a kíváncsiságtól csillogó szemükbe, egyszer csak eszembe jutott a szülőfalum. Gyerekkoromban, egy időben én voltam az egyik harangozó, s a harangkötél a kis könnyű testemet néha fel-felkapta, ahogy belekapaszkodtam. Nagyon kellemes érzés volt az a furcsa lebegés, de még akkor nem tudtam, hogy mi is az. A súlytalanság volt. Ott volt a harangkötél, de nekem a világűrbe kellett menni érte, hogy meg tudjam nevezni.

„A VILÁG VÁLTOZÁSAIBAN AZ ÁLLANDÓSÁGOT KERESSEM”

Beszélgetés Simek Valéria – Bakonycsernyén élő – költővel

Bakonyi István

Él a Fejér megyei Bakonycsernyén egy halk szavú, szerény költő. Évtizedek óta ismerem, kortársamnak is mondhatom. Versesköteteihez írtam ajánlást, fűlszöveget. Voltunk együtt irodalmi esteken. Sosem tolakodott előre, ám csöndesen építette és építi lírai életművét. Simek Valéria versei úde színfoltot alkotnak a mai magyar irodalomban.

Lírásban állandó téma a szülőföld, a lakóhely, a Bakony, Bakonycsernye. Milyen volt a gyerekkorod ezen a vidéken?

Kicsi korom óta ismerjük egymást Bakonycsernye lakóival. Közös élményeink voltak, vannak. A falut körülvevő dombok, mezők szépsége egészen fiatal korom óta elvarázsol, és sejt szintig ivódott belém az érzés, hogy ide tartozom. Nagycsaládban nőttem fel, négyen vagyunk testvérek. Kicsi gyerekkorunk óta szüleink munkára, felelősségre, kitartásra neveltek minket. Hálával, szeretettel tekintek vissza gyerekkorom szépségeire és nehézségeire is. Minden nagy munkában közösen vettünk részt. Amikor betakarítottuk a gabonát, az asztag mellé állt a cséplőgép, és mindenki állt a maga megszokott helyén a munkában. Átéltük a háromgenerációs család megélhetésért folytatott küzdelmét, aktívan vettünk részt a mindennapok munkájában. Számomra ez ma is személyiséget formáló, emberi magatartást meghatározó érték.

A család, az iskola hogyan hatott rád?

Nagycsaládban élni, felnőni csodálatos dolog. Szüleink feladata volt a mindennapi betevőről való gondoskodás, tehát a teher az ő vállukon volt. Anyai nagyanyámnak nem volt nyugdíja, így ő volt a hetedik a családunkban. Igaz, ő a nagybátyámék telkén egy külön házban lakott, de a mezei munkában velünk dolgozott. Óvodás koromtól sok időt töltöttem nála, tőle jártam óvodába, iskolába, ha kint a földeken nem volt munka. Így kettőnk között mély szeretet, kötődés alakult ki. A '60-as években kétszázakos tanítás volt Bakonycsernyén, ezért mi, falubeliek mindig délután jártunk iskolába, mert a szomszédos településekről és a falu alsó részéről autóbusszal érkeztek reggel a diákok. Otthon megírtuk a leckét, amikor készen volt, már ültünk is a lovaskocsira, és mentünk a szülőbe, kukoricaföldre vagy oda, ahol sürgős munka várt bennünket. A leckét lovaskocsin ülve tanultam meg. Szerettem iskolába járni, kemény tanáraink voltak Bakonycsernyén és Székesfehérváron is. Testvéreimmel jól tanultunk, de szüleink nem tudták vállalni tanítatásunkat, ezért először mindannyian szakmát tanultunk, később pedig már a saját erőnkönél képeztük magunkat tovább. Így lettem először női szabó, majd közgazdasági szakközépiskolában szereztem könyvelő, statisztikus,

tervezői bizonyítványt. Ezután pedig a kecskeméti főiskolán elvégeztem az óvónőképzőt.

Költővé válásodban mi játszott szerepet?

Kezdetben a gyerekkori élményeim akartam kiírni magamból. Felbonthatatlan kötelek kór a szülőföldhöz, az őseimhez, a szeretteimhez. Verseimbe menekíttem őket és azt az otthont, amely ma már csak bennem élő emlék. A paraszti világ, a népi kultúra elsüllyedő értékeiről beszélek, melynek számomra még most is ereje, vonzása van. A költői képanyagom főleg a természetből merítkezik. Szeretném visszaadni, az unokáimnak is átadni azt a hangulatot, érzésvilágot, amely a gyerekkoromat áthatotta. Úgy érzem, verset írni nem szégyen, de nem is dicsőség. Számomra ez a világon a legtermészetesebb kifejezőmód.

Vannak-e követendő példaképeid az irodalomban?

Vannak néhányan, akikkel együtt érzek, gondolkodok, és naponta kézbe veszem kötetüket, írásaikat. Például Fodor András, Gál Sándor, Nagy Gáspár, Sütő András, Serfőző Simon, Iancu Laura és még sorolhatnám. Természetesen minden költő, író munkáját elolvasom, ha egy-egy antológia vagy *Szép versek*-kötet a kezembe kerül.

Olyan faluban élsz, ahol nagyon színes a hitelet. Számodra mit jelent a hit?

Szüleim, nagyszüleim mindkét ágról evangélikusok voltak, hívő emberek. Örököltem meggyőződésüket, hogy van a világban egy olyan felsőbbrendű erő, mely vezet az utamon. Nagymamám hitének példája a mai napig kísér munkámban, életemben, írásaimban.

Hogyan hatnak rád a mai világ változásai?

Az állandó változás örökös megfelelési kényszert jelent számomra, és borzasztóan nyomaszt. A világ változásaiban inkább az állandóságot keresem. A családban, a hitben próbálok belekapaszkodni, erőt gyűjteni az úthoz, amely az enyém, amit csak én járhatok be. Azt tapasztalom, hogy a falusi társadalom morális értékei megszűntek, értékvesztés következett be, új erkölcsök viszont nem alakultak ki. Talán ennek fájdalma szólal meg nem egyszer a verseimben. Koromnál fogva most egy nyugalmasabb időszakhoz értem az életemnek. Nyugdíjas vagyok, így a világ zajos dolgait egy kicsit ki tudom zárni az életemből. Mondhatom, csendben, békében telnek napjaim. Több idő jut a visszatekintésre, előre pedig csak a következő hónapig tervezek.

Mit gondolsz a költészet legfontosabb feladatáról?

Nem gondolom azt, hogy a költészetnek kifejezett feladata lenne. Nem célok senkit tanítani, nevelni a versek által. Amikor írok, akkor azt teljesen öncélúan teszem, a saját örömömre. Kírirom a bennem felgyülemlt gondolatokat, képeket, hangulatokat. Aztán ha a verset olvasó ráismer a saját élményeire a verseimben, az számomra plusz öröm. Jó érzés hallani, olvasni a visszajelzéseket arról, hogy más is átélte az általam leírtakat, csak nem tudta ilyen sűrítve megfogalmazni.

Simek Valéria Érő gyümölcsök

Érő gyümölcsök idején kék sarkos kötényben hajladozik egy asszony a kert fái alatt. Egyetlen lehulló körtét, barackot, egyetlen szilvaszemet sem tud átengedni a rothadásnak. Hajnali és esti sugarak simogatják fejét, hátát, amint guggol a lomb sátra alatt. Istenem, te ismered egyedül örült szorgalmát akarát erejét, kitartását. Este fáradt arcán lecsordul a lámpafény, s a befűtök, lekvárok nagy vekában a párna alatt alszanak.

SOSEM VALAMI ELLEN, MINDIG VALAMIÉRT

Czifrik Katalin

Jankovits Márta, a százhalombattai Faluvédő Egylet alapító elnöke a saját szavai szerint „mindig kötekedett”, de sosem valami ellen, hanem mindig valamiért. A közösség, a hagyományok, az értékek védelme mellett önkéntes felelősségvállalás tudatát-feladatát még gyerekként, a családban szívta magába, de az is lehet, hogy genetikailag örökölte meg. Március 15-én Százhalombatta díszpolgárává választották.

Első nagyobb küzdelmét azért vívta, hogy az erőmű ne szennyezze a várost, majd a Téglyári-völgy és a több ezer éves halomsírok megőrzése mellett szállt síkra. A környék civilszervezeteivel összefogva harcolt a tököli reptér bővítése ellen. A százhalombattai önkormányzat 2008-ban Környezetvédelmi Díjjal ismerte el erőfeszítéseit.

A családja történetét bemutató kötetei – *Forgászás és Vándorévek* – értékes helytör-

téneti adalékok egyben. *A falusi bíró* című könyvében a szájról szájra terjedő mikro történelmet örökíti meg. Mi lesz, ha elmennek az öregek – kérdezi gyakran –, nem szabad, hogy azt a sok-sok történet, tapasztalat, bölcsességet is magukkal vigyék! Édesapja alapító tagja volt a falu első ifjúsági egyesületének, amelynek működését derékba törte a háború. Márta sosem láthatta őt közösségi emberként tevékenykedni, mégis „megörökölte” tőle az önérdék nélküli odaadást, mert igen fiatalon „szervezkedni” kezdett. Társaival rendbe tették a régi iskolaépületet, és ifjúsági klubot hoztak létre.

Az 1998-ban alapított Faluvédő Egylet nem harcolt hiába. Az erőműben megtörtént a technológiai váltás, a halomsírok védelmet élveznek, a Téglyári-völgy jelenleg érintetlen, a tököli repülőtérrel egyelőre nem emelkednek magasba óriásgépek, hogy zajszennyezéssel tegyék élehetlenné a közeli lakóövezeteket. Az

egylet több száz javaslatot írt különböző ügyekben, 2008-ban elindították a városrész saját újságját is, amelyben elsősorban helyi ügyekről, hagyományokról, történetekről és emberekről írnak. Megalakították a Hagyományörző Kört, és Jankovits Márta az Értéktár-program helyi feladataiban is szerepet vállalt.

Élénken látja maga előtt szűkebb környezete, „szülőfaluja” jövőjét – számolt be róla a helyi újságban, a díszpolgári cím átvétele után. A virágzó Óvárosban turisták sétálnak. Rácsodálkoznak a szerb templomra, a Téglyári-völgy védett virágaira, betérnek az apró üzletekbe, amelyeket helyiek működtetnek a saját házaikban.

Bizonyára így is lesz egyszer, hiszen Jankovits Márta szeretettel ragaszkodik a küzdeni tudása nemcsak a településrészen és az egész városban, hanem az ott élő emberek szemléletében, gondolkodásmódjában is nyomot hagyott.

MARGARÉTÁS MEZŐ

Óvári Edit

Égi áldás a külvilág képi megjelenítésének kizárása egyetlen mozdulattal, mint amikor egyszerre csukódik két zsalugáter a világot látató ablaküvegre. Halk kattánása kitágítja a belső teret, utat enged olyan feneketlen mélységekbe és magasságokba, melyekre csak a gondolatok képesek. A gondolatok csodák, nem ismerik a távolságokat, egy szempillantás alatt képesek a legmerészebb szakadékokat körülölelő irtalmatlan magasságú hegyek közé hidat ácsolni. Másodpercek töredéke lehet az óceán mélyéről a Nap fölé emelkedés. A lélek tükrének zsalugáterei észrevétlen, olykor önkéntelen záródással arra a pontra engednek fókuszálni, a mellkas közepére, a tapintással is érzékelhető szegycsont nyúlványa alatti területre, a belső világ megnyugtató otthonába.

Önkéntelenül lecsukom szempilláimat. Áhítok arra a teremőre, mely a bennem hullámozó érzések tömegéből kiemelni lényem létének lényegét. Ekkor és itt! Érzéseim hullámozása elringat, minden e lágy vonalak mozgásán keresztül látható. Szellő billenti a fűszálak seregét körülöttem, a virágos mezőn. A hely megjelenítése gondolataimban kimondatja velem a nevét. Mező. Mily csodás zümmögő hangzás. Mező, mező, mező..., tele lágy rezgéssel, amit a szó végén a szigorú „ő” sem keményít meg.

Ő!

Magam elé képzeltem formája megnyugtató. Kerek és zárt, mint éber álomvilágom ezekben a percekben. Erős hangzó, különösen koronájával, mely felkiáltó jelre emlékeztet. „Őt” nem lehet figyelmen kívül hagyni akkor sem, ha lélegzetvételem együtt mozdul a szellő cirógatta fűszálakkal.

Azon a helyen, ahol járok, nincsenek természeti törvények. Nincs barnába hajló színváltása a zöldnek, a levegő derűs mosollyal, lágyan csókol, az égbolt hóhérral dühös csókot engedelmesen utat engednek a napsugaraknak.

Nyár van. Az egyetlen évszak, a természet egyik apró kis csodájának, a margarétának szülőháza. Játsszom a nevével. Játsszom talán órák óta, az idő ebben a létállapotban megfoghatatlan. Gyönyörű repülés. Kitért szárnyakkal, ellenállva a levegő fizikai törvényeinek. Törvény felett áll, mint a pillák záródásával kinyíló világ.

Játsszom e szabályos kis teremtés nevével: egyszerű margitvirág. Margit: jelentése gyöngy. Láttam már a gyöngynek harmatát a hóhérral bársnyonon az évszaktalan és időtlen lét eszmélő derengésében.

A szirmok sokasága áttetsző kelmévé válik, éles határvonalal elválasztva a természet egyik legharmonikusabb alapszínétől. A nap sárgájának és az ég kékjének szerelméből született elegy, az élet és a reménység

színe. Ezernyi árnyalata van, pontosan, mint az életnek és reménynek.

A hóhérral kelme mezítelen ártatlanságot leplez, takarásában láttatni engedve a valóságot. Valóságot egy álomvilágban. A realizmus felettségének hatalma.

Színek és fények kavardása a sötétben. A lecsukott pillák alatti sötétség rejtekében, mely kizárólag addig tart, míg a látószervet védelmező tökéletes szerkezet izmai mozdulnak a valóságban. A fizikális történet pillanatában kigyúl a belső fény.

Tökéletes harmónia. Konzonancia. A szelő, a lélegzetvételem, az áttetsző anyag libbenése, a margaréták szirmainak mosolya és a bennem születő muzsika egyazon ritmusa. Eldönthetetlen, hogy a tánclepések diktálják-e a dallamot, vagy a muzsika varázsolja a földtől távolodó léptek ritmusát. Bennem szól a muzsika, engem boldogít a tánc.

„A minden mindennel összefüggés” szigorú törvényszerűségében kezembem tartok egy csokor friss margarétát. A „szeret, nem szeret” kedves kis virágát, melynek áldozatul esett lándzsa alakú szirmai ellepik fürdővizem felszínét. Álom-valóságomban újra hallom a zenét.

S az a mező belső világomban, lehunyott pilláim óvó rejtekében rétt. Tele margarétával. Margarétt.

Jékely Zoltán versei

A holdkóros

Lassan az ablakomba nő az ég vereslő Téliholdja: nincs alkohol, nincs az a nő, mely zsongó vágyamat eloltsa!... Aludni, jaj, az volna jó, megbújva, mint egy szürke állat –

de a hőmpölygő holdgolyó értem sugár-hidat bocsáttat! Szemem rajongva rámered, orcám halaványul, a vértelt, lábam nem ér már szőnyegre, boldog vagyok, boldog kísértem!

Anyám! Elém biába állsz! Már senki sincs, ki utam állja; s biába sóhajt rám a hárs, mikor megérkezem alája. S hiába roppan fent az ág, s a hullt gally lent biába koppan: mint pillangó, szállok tovább édesedő hold-mámoromban.

Nem bánom, ha szemem kiég, így akartam, e csoda kellett! Hiszen közel van már az ég, és messze, messze lent a kertek... S már zengve vágom át az ürt, futó csóvás-csillag se jobban – s holddal kitelt, megédesült agyam sárgán egy köre loccsan.

Zugligeti alkonyat

Ülünk a Zugliget felett a dombon s szomjas lélekkel nézzük a csodát: hogy haldokol napunk a horizonton s hogy lesz kékből fekete a világ.

Az erdők hullámozó felszíne lassan lecsendesül, mint valahol a tenger; az első denevér szól a magasban, az éjszakát köszönti győzelemmel.

S mi is tudjuk: győzött már a sötét, győzött a feketeség, s a halál itt subogatja dohos köpenyét a napról álmódó fák oldalán.

S a nagy beolvadás tökéletes: már mintha friss halott végsőhaját visszhangzaná ránk ez az árva táj, ifjú halottét, mely becsületes

hangtalan harcban adta meg magát, hogy élete titkát ne tudja meg: nem érdemelte őt meg a világ.

Gyógyíthatatlan

Kerülj csak fényt, embert és társaságot! De egy kihalt utcában hirtelen rádront megválníthatatlan árvaságod, s mint részeg örült, úgy bokszol szíven.

Körtérfák csodája

Palánktalan, kihalt gyümölcsösök alkonyi csendje csalt a tarka gyepre, melyen buszkázva, szökve, hemperegve hancúrozott az odaüldözött

levélsereg. A körtérfák között szél vinnyogott, s mint csonkaszárnyu lepke, egy-egy veres levél indult lebegve, és elkálimpált a fejem fölött.

S a testem lassan átáloltözött: két hosszú lábam egybenőt s a hegybe ezenagancsu gyökeret döfött. Fanedv lett testem mindenféle nedve, fa voltam már a körtérfák között, s még most is ott vagyok boggá meredve.

Máglya

Tudom, a feledés konok fátyla borul rám s nyomaim az úton beporozza az Idő-sivatag futóhomokja, a földgolyó pedig tovább gurul bolygói közt, végtelen úton át – Mondd hát, minek őrizzem ezeket a porladó „legelső verseket”? Hogy majd a másruhájú unokák csífolják őket még a mainál is embertelenebb, sivár korukban? – A kályhában jó tölgyfa lángja lobban, egykettő, izzó paraszat kínál. Ide vetem be őket! Mint a máglya, lobognak! Végük. Csak gyűszűnyi port látsz már belőlük, mit a szél kihord hazájukba, a téli éjszakába.

Jóslat

Ma hajnalban megszólalt a kakukk. Megkérdeztem, tréfából, meddig élék? Kegyetlenül fősvény volt és hazug: azt válaszolta, még csak vagy hat évet!

Az ablakon beszállt egy szürke légy, előbb a rézlámpás körül kerengelt, aztán fölém repült s zümmögve, szép ívvel kirajzoló a végtelen-jelt.

Sajtónyelvőr

Bréking nyúz

Bréking! Bréking! Bréking! – brekegi fülünkbe nap mint nap a szenzációvadász sajtó. S a *breaking* szó e fonetikus változatának műfaji fedezetével, vagy inkább fedezéke mögött, rendkívülinek, egyszersmind nagy hírértékűnek kevésbé – gyakran pedig a legkevésbé sem – számító információkat közöl. Pontatlan szóhasználatl él tehát, ráadásul divatki-fejezéssé törpíti így a *breaking news*, azaz a *rendkívüli hír* szó szerkezetet.

Bréking! Jennifer Lawrence is levágatta a haját – kiált ránk reggeli kávézás közben az új média egy közleményének címe. Részletezi is: „Pamela Anderson és Jennifer Aniston után újabb színésznő döntött úgy, hogy megvágja hosszú hajától” stb.

Még fel sem ocsúdunk az e „hír” okozta első döbbenetből, újabb „információ” ordít ránk: *Bréking! Nina Dobrev és pasija 6 hét után szakítottak is!* – S emlékeztetnek: „alig néhány hete írtunk arról, hogy Nina Dobrev újra randizik, most arról kell beszámoljunk, hogy a Vámpírnaplók ifjú sztárja már szakított is.” Le vagyunk sújtva!...

Bréking! Először mutatkozott hivatalosan szerelmespárként X. színész és Y. színésznő – kiált még utánunk, miközben már indulásra készen állunk, egy újabb meghatározóan fontos „hír”. Igen, ha ezt nem tudnánk, bizonyára nagyon rosszul indulna e szürke napunk.

Akinek még ez sem elég, annak is tud „újat” mondani az új média: *Bréking! A nagy fenékű nők okosabbak* – közlik, patinás egyetem „kutatására” hivatkozva. A vizsgálat eredménye szerint ugyanis „a nagy hátsóban raktározódó Omega 3 zsírsav serkenti az agyműködést, és intelligensebbé teszi a fenék tulajdonosát”.

Csupa nagybetűkkel üvölt ez a hír: *BRÉKING! Megint dugó az M0-ason!* Bizony, tényleg szokatlan és rendkívüli eset! (A hírfogalmazó is jól tudja: semmi különös nincs ebben. Ő maga leplezi le magát, szóhasználatával: „megint dugó” – írja.

Szintén a figyelemkeltés netovábbjával – verzállal, felkiáltójellel – él a média ebben a közlésben: *BRÉKING! Ismét szűnyogirtás X-ben.* S jelzi: a portál egyik olvasója „jelentette szerkesztőségünknek, hogy »a füstölős kocsi« járják a várost, és így irtják a szűnyogokat, amelyek az árvíz után el- és megleptek bennünket”. Aki azt gondolja, hogy *rendkívüli* – s nem természetes – olyankor a szűnyogirtás (és annak híre), az nem téved?

Ugyancsak mindent elkövet a figyelemkeltés érdekében a reklámhír: *BRÉKING: Jön az újabb [X., Y., Z. stb. márkájú] okosmobil.* Eddig is jött. Mos is jön. Ezután is fog. Mi itt a szokatlan? Mi ebben a „bréking”?

Bréking nyúz – 5 nap múlva indul a Dragon's Prophet EU béta! – hívja fel a széles olvasóközönség figyelmét a média, immár a *hír* szót is fonetikus („nyúz”) írva, hozzáfűzve: „Váratlan fordulat! 7 nappal a tajvani zárt béta kezdete után indul az európai Dragon's Prophet!” Ez az információ bizonyára sokakat izgalomba hoz, igazi *bréking nyúz!*...

Összefoglalva: a 'tör, megszakít' jelentésű angol *break* szóból származtatható a „breaking news”, azaz a 'rendkívüli, berobbanó, vezető hír'. Váratlan, egyszersmind fontos, nagy jelentőségű eseményt bejelentő üzenet, értesítés ez. Miatta a tévécsatornák megszakítják az adást. Az itthoni média, mint az említett példák tanúsítják, a rövidebb formát alkalmazza: a *news* ('hír, hírek') szót elhagyja, s kiejtés szerint („bréking”) írja.

Sugalltuk: pontatlanság a fenti esetekben a – *breaking news* szerkezetből rövidült – *bréking* szó használata. Így, fonetikus – tehát afféle játékos – formában is az. Mert e címszó mögött nem az eredeti jelentésnek megfelelő tartalom rejlik.

Olykor maga a sajtó is elbizonytalanodni látszik, valóban rendkívüli-e az, amiről hírt ad: „*Bréking*”: *Megvan a jövő évi Campus dátuma* – olvasom egy portálon. Az idézőjel ugyanis épp az ellenkezőjére változtatja a *rendkívüli* szó jelentését...

Következzék végül a média egy olyan önparodisztikus jellegű megnyilvánulása, amelyből kiolvasható, hogy a „brékingelő” sajtó mennyire összemossa a valóban rendkívüli s fontos információkat a hírérték híján levőkkel: *Rendkívüli breaking news: Justin Bieber hozzáért egy sztriptíz táncosnő s...-éhez.* – A kiegészítés sem kevésbé önironikus: *Ez tartja ma izgalomban a nemzetközi médiát.*

Tehát sajnos, egyáltalán nem *rendkívüli hír* (nem *bréking*), hogy baj van a nyelvhelyességgel, így a *bréking* megfelelő használatával is...

Arany Lajos

A cikk teljes terjedelmében a Szókimondó c. bajdúszoboszlói folyóirat 2013. decemberi számában olvasható.

STÁDIUM

Társadalmi és Kulturális Hírlap

FŐSZERKESZTŐ:
Pozsgay Imre

KIADJA:
Editio Librorum Kft., Százhalombatta

FELELŐS KIADÓ:
az Editio Librorum Kft. ügyvezetője

FELELŐS SZERKESZTŐ:
Fazekas István

A SZERKESZTŐSÉG TAGJAI:
Arany Lajos (anyanyelvi lektor)
Bertha Zoltán (esszé),
Bordás Mária (tanulmány),
Czifrik Katalin (közéleti hírek),
Deák Mór (szépirodalom),
Szigetvári József (kulturális hírek)
Szabó István (weboldal szerkesztő)
Terjeszti a Lapker Zrt.

ELŐFIZETÉSI DÍJ:
egész évre 2600 Ft

A SZERKESZTŐSÉG CÍME:
2440 Százhalombatta, Kodály stny. 26.
Telefon-fax: 06/23-354-447
Honlap: www.stadiumlap.hu

Ára: 300 Ft
ISSN 2063-5389